

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Jonas Paukštis
V kurso, baudžiamosios
šakos studentas

**Magistrinis darbas
Baudžiamojo poveikio priemonės : samprata ir skyrimo problematika**

Vadovė : Asist. Dr. Justyna Levon
Recenzentas : Prof. Dr. Jonas Prapiestis

Vilnius

2021

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojamos alternatyvios kriminalinei bausmei baudžiamojo poveikio priemonės, atskleidžiama jų samprata *in genere*, skyrimo ypatumai. Kadangi, remiantis statistiniais duomenimis, Lietuvoje dažniausiai skiriamos dvi baudžiamojo poveikio priemonės – uždraudimas naudotis specialia teise ir turto konfiskavimas, darbe atliekama išsami būtent šių baudžiamojo poveikio priemonių analizė, išryškinamos jų taikymo teismų praktikoje problemos.

Pagrindiniai žodžiai: baudžiamojo poveikio priemonių samprata, skyrimas, uždraudimas naudotis specialia teise, turto konfiskavimas.

This thesis analyses penal measures that are the alternative to criminal punishment, establishes their concept *in genere*, and reveals the peculiarities of penal measure imposition. Since, according to statistical data, two penal measures are usually imposed in Lithuania: a prohibition to exercise a special right and a confiscation of property, thesis in detail analyses these particular penal measures, as well as reveals the problems of their imposition through the analysis of the case law.

Key words: concept of penal measures, imposition, prohibition to exercise a special right, confiscation of property.

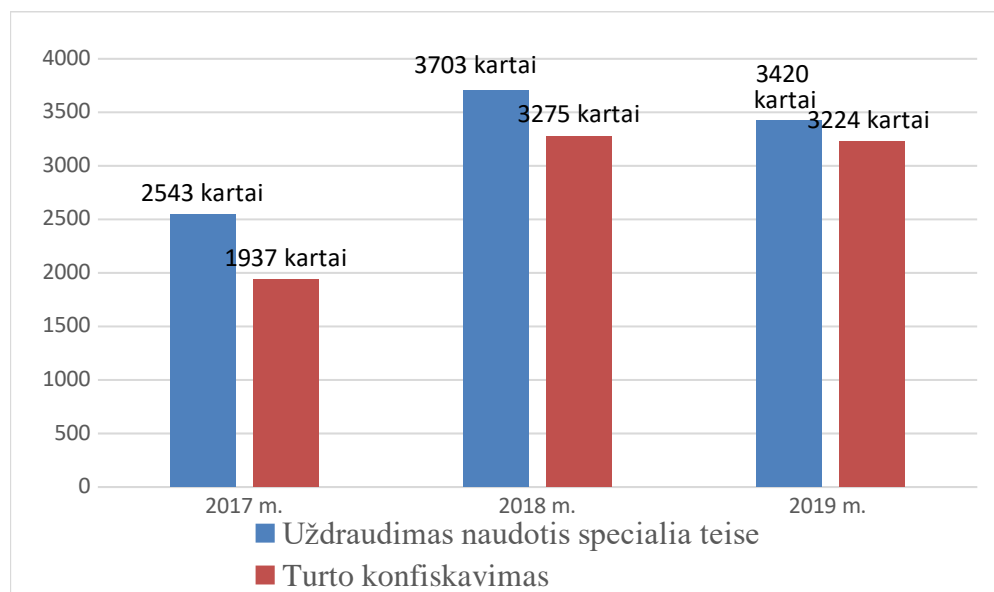
TURINYS

IŽANGA	4
1. BAUDŽIAMOJO POVEIKIO PRIEMONĖS: SAMPRATA IR TIKSLAI	7
1.1. Baudžiamojo poveikio priemonių sąvoka ir istorinės įžvalgos	7
1.2. Baudžiamojo poveikio priemonių tikslai	12
1.3. Baudžiamojo poveikio priemonių rūšys.....	18
2. KAI KURIŲ BAUDŽIAMOJO POVEIKIO PRIEMONIŲ ANALIZĖ	20
2.1. Uždraudimas naudotis specialia teise.....	20
2.2. Turto konfiskavimo ypatumai	25
2.2.1. Turto konfiskavimas iš kaltininko	25
2.2.1.1. Nusikalstamos veikos įrankio ir priemonės konfiskavimas.....	25
2.2.1.2. Nusikalstamos veikos rezultato konfiskavimas	29
2.2.2. Kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui priklausančio turto konfiskavimas .	39
2.2.2.1. Turto konfiskavimas iš fizinio asmens, kuris žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas bus naudojamas šio kodekso uždraustai veikai daryti.....	41
2.2.2.2 Turto konfiskavimas kai trečiajam asmeniui turtas buvo perleistas sudarius apsimestinį sandorį.....	45
2.2.2.3. Turto konfiskavimas iš kaltininko šeimos nario ar artimo giminaičio	48
2.2.2.4. Turto konfiskavimas iš juridinių asmenų.....	55
2.2.3. Konfiskuotino turto vertės išieškojimas.....	58
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	62
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	65
SANTRAUKA	76
SUMMARY	77

IŽANGA

Darbo temos aktualumas. Šiuolaikinė baudžiamoji teisė nesiekia vien tik nubausti nusikalstamą veiką padariusio asmens. Nusikaltusįjį siekiama perauklėti, jo neigiamą elgesį pakeisti į teigiamą. Todėl itin svarbios tampa alternatyvios kriminalinei bausmei, baudžiamąjo poveikio priemonės. Nors Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse numatyta net vienuolika baudžiamąjo poveikio priemonių, remiantis Lietuvos teismų statistiniais duomenimis, dažniausiai skiriamos tik dvi baudžiamąjo poveikio priemonės – uždraudimas naudotis specialia teise ir turto konfiskavimas. Štai, uždraudimas naudotis specialia teise 2017 m. skirtas 2543 kartus, 2018 metais - 3703 kartus, 2019 metais – 3420 kartus. Turto konfiskavimas 2017 metais paskirtas 1937 kartus, 2018 metais – 3275 kartus, o 2019 metais -3224 kartus (žr. į 1 paveikslą).

1.Paveikslas. Dažniausiai taikomų baudžiamąjo poveikio priemonių skyrimo 2017 -2019 m.¹ dažnumas (kartais)

Šaltinis. Sudaryta darbo autoriaus, remiantis Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai 2019 m., 2020, p. 17.

Atsižvelgiant į šiuos statistinius duomenis, itin aktualu analizuoti dažniausiai Lietuvoje taikomas baudžiamąjo poveikio priemones. Žinoma, tyrėjų dėmesio nusipelno ir kitos ne dažniausiai praktikoje skiriamos baudžiamąjo poveikio priemonės, tačiau tenka apgailestauti, kad dėl magistro darbo ribotos apimties jų visų išsamiai išnagrinėti neįmanoma. Todėl šiame

¹ Statistiniai duomenys apie 2020 metus kol kas nepateikti.

darbe, aptarus baudžiamojo poveikio priemonių sampratą, tikslus ir rūšis bus detaliai analizuojama tik kartu su bausme skiriamų baudžiamojo poveikio priemonių uždraudimo naudotis specialia teise ir turto konfiskavimo skyrimo problematika.

Darbo tikslas. Atskleisti baudžiamojo poveikio priemonių sampratą *in genere* bei uždraudimo naudotis specialia teise ir turto konfiskavimo taikymo teismų praktikoje problemas.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti baudžiamojo poveikio priemonių sampratą, tikslus, klasifikavimą;
2. Nustatyti uždraudimo naudotis specialia teise ypatumus, probleminius aspektus.
3. Išnagrinėti turto konfiskavimo ypatumus, probleminius aspektus.

Darbo objektas. Baudžiamojo poveikio priemonės numatytos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 67 straipsnyje, bei atskirų, dažniausiai praktikoje taikomų priemonių skyrimas.

Tyrimo metodai. Dokumentų analizės metodo pagalba išanalizuoti su darbo tema susiję teisės aktai, mokslinė literatūra, teismų praktika. Loginis metodas naudotas siekiant atskleisti baudžiamojo poveikio priemonių sampratą, tikslą, siekiant šias priemones surūšiuoti, išryškinti atskirų priemonių ypatumus, probleminius jų aspektus. Lingvistinis metodas taikytas interpretuojant teismų jurisprudenciją. Sintezės metodo pagalba apjungtos mokslininkų išvados, teismų praktika bei darbo autoriaus pastebėjimai. Apibendrinimo metodas padėjo išskirti nagrinėjamos temos problemas, suformuluoti kiekvieno skyriaus apibendrinimus ir pateikti darbo išvadas.

Darbo originalumas. Atliekamo tyrimo, nagrinėjant pasirinktą temą originalumą galima pagrįsti tuo, kad visų pirma, po 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso įsigaliojimo IX skyrius „Baudžiamojo poveikio priemonės ir jų skyrimas“, yra vienas dažniausiai įstatymo leidėjo keičiamų ir pildomų skyrių, o 67 straipsnis „Baudžiamojo poveikio priemonių paskirtis“ koreguotas net 6 kartus ir yra antras dažniausiai keičiamų straipsnių (Švedas, Veršekys, 2017, p. 81). Tai reiškia, kad baudžiamojo poveikio priemonių instituto teisiniame reglamentavime nuolat atsiranda tam tikrų spragų ir trūkumų, dėl ko kyla poreikis jį nagrinėti. Antra, per pastaruosius 3 metus dažniausiai Lietuvoje taikomos dvi baudžiamojo poveikio priemonės – uždraudimas naudotis specialia teise ir turto konfiskavimas statistiškai yra vis dažniau skiriamos (Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai 2019 m., 2020, p. 17.). Tai rodo, kad originalu analizuoti būtent šias dvi baudžiamojo poveikio priemones. Ypač reikšminga jas nagrinėti pasitelkus teismų praktikos analizę, todėl

šiam magistro darbe išnagrinėta aštuoniasdešimt baudžiamųjų bylų dėl baudžiamojo poveikio priemonių taikymo. Iš jų dvidešimt devynios - 2007-2021 m. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamosios bylos, septynios - 2016-2019 m. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamosios bylos, dvidešimt penkios - 2015-2020 m. apygardos baudžiamosios bylos ir devyniolika - 2013-2020 m. apylinkės teismų baudžiamosios bylos. Be to, darbe analizuojant turto konfiskavimą, remtasi gana naujomis Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2018 m. birželio 27 d. įsakymu patvirtintomis rekomendacijomis dėl turto tyrimo patvirtinimo, (Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2018 m. birželio 27 d. įsakymas...) kurios mokslinėje doktrinoje, teismų praktikos kontekste, iki šiol neaptartos. Vadovaujantis šiomis rekomendacijomis ir Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 72 straipsniu sudaryta lentelė, kurioje pateikiami esminiai turto konfiskavimo iš juridiniams asmenims perduoto turto skirtumai pagal Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 72 straipsnio 4 dalies 4 ir 5 punktą.

Svarbiausi šaltiniai. Atliekant tyrimą remtasi aktualiais teisės aktais, mokslinė literatūra bei gausia teismų praktika. Baudžiamojo poveikio priemonės, įvairiais aspektais analizavo nemažai Lietuvos ir užsienio autorių. Pavyzdžiui, J. Levon (2013) tyrė jų atsiradimą, R. Drakšas (2004) pasisakė dėl baudžiamojo poveikio priemonių kaip baudžiamosios atsakomybės realizavimo formos, tam tikrais baudžiamojo poveikio priemonių sampratos ir kt. aspektais kalbėjo V. Piesliakas (Piesliakas, 2008), A.V. Zvonov (Zvonov, 2015), E.T. O. Karimov analizavo poveikio priemonių tikslą, G. Švedas ir J. Levon tyrė atskiras baudžiamojo poveikio priemones ir jų skyrimą (2017). Apie turto konfiskavimą kalbėjo V. Piesliakas (2011), E. Kavoliūnaitė (2008), S. Bikelis (2014) ir kt. autoriai.

1. BAUDŽIAMOJO POVEIKIO PRIEMONĖS: SAMPRATA IR TIKSLAI

1.1. Baudžiamojo poveikio priemonių sąvoka ir istorinės įžvalgos

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę imtasi naujo 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau darbe – BK) (BK, 2000), o kartu ir naujos baudžiamųjų teisinių sankcijų sistemos kūrimo.

J. Levon pastebėjimu, mokslininkų pozicijos kuriant baudžiamųjų teisinių sankcijų sistemą BK išsiskyrė (baudžiamųjų sankcijų sistemos ir jų tikslų formavimo BK kontekste), tačiau galiausiai nuspręsta atsisakyti dar sovietiniame BK buvusio papildomų bausmių instituto. Būtent papildomų bausmių panaikinimas - viena iš priežasčių, nulėmusių baudžiamojo poveikio priemonių instituto atsiradimą BK (Levon, 2013, p.184).

Kita priežastis, įvardijama BK komentare – mažiausiai pavojingos nusikalstamos veikos rūšies - baudžiamojo nusižengimo įtvirtinimas, nulėmęs būtinybę BK atsirasti ir tokioms baudžiamosios atsakomybės priemonėms, kurios galėtų turėti pataisymo įtakos asmeniui, padariusiam šio pobūdžio veikas, ir kurios nesukeltų bausmei būdingų padarinių (Abramavičius, 2004, p. 375). Be to, anot R. Drakšo baudžiamojo poveikio priemonių įteisinimas sudarė platesnes teisines prielaidas baudžiamosios atsakomybės individualizavimui ir diferencijavimui, bei išsprendė problemą, kai turto konfiskavimas buvo laikytas bausme (vargu ar galima laikyti bausme, nes nuteistasis netenka to, kas jam nepriklausė). (Drakšas, 2004, p. 27-28). Akivaizdu, kad baudžiamojo poveikio priemonių instituto įteisinimas BK - įtvirtino naują, kokybišką požiūrį į baudžiamąsias teisines sankcijas, kai akcentuojamas ne tik nubaudimas, tačiau ir bausmės alternatyvos bei baudžiamosios atsakomybės individualizavimo svarba. Kartu šis institutas išsprendė kai kurias problemas (pavyzdžiui dėl turto konfiskavimo), kurių negalėjo pašalinti papildomų bausmių institutas.

Atkreiptinas dėmesys, kad BK IX skyriuje, kuriame ir yra įtvirtintos baudžiamojo poveikio priemonės, jų rūšys, paskirtis, skyrimas nėra pateikiamas jų apibrėžimas. BK 67 straipsnio „Baudžiamojo poveikio priemonių paskirtis ir rūšys“, 1 dalyje nurodoma tik baudžiamojo poveikio priemonių paskirtis, akcentuojant, kad šios priemonės turi padėti įgyvendinti bausmės paskirtį, (BK, 2000). Todėl, siekiant atskleisti baudžiamojo poveikio priemonių sampratą, būtina remtis teisės doktrinoje bei teismų praktikoje pateikiamais šio instituto išaiškinimais.

Lietuvių kalbos žodyne, žodis „poveikis“ aiškinamas kaip veikimas, įtaka, veikimo išdava. Žodis „priemonė“ žodyne suvokiamas keliomis prasmėmis, viena jų - būdas, kelias, veiksmas, kuriuo siekiama tam tikro tikslo (Lietuvių kalbos žodynas, 2021). Vadinasi, baudžiamojo poveikio priemonės galima suprasti kaip tam tikrą veikimą, siekiant baudžiamojoje teisėje numatytų tikslų. Šis veikimas – apima valstybinę prievartą, nes kaip pažymi A. V. Zvonov, bendrąja prasme, baudžiamąjį teisinį poveikį derėtų suprasti kaip valstybinės prievartos rūšį (Zvonov, 2015, p. 96).

Kad baudžiamojo poveikio priemonės – tam tikros valstybinės prievartos priemonės, pažymi daugelis autorių, pavyzdžiui, A. Abramavičius (Abramavičius, 2004, p. 375) ir R. Drakšas (Drakšas, 2004, p. 34). Pastarasis mokslininkas pateikia tokį baudžiamojo poveikio priemonių apibrėžimą: baudžiamojo poveikio priemonės - baudžiamojo įstatymo nustatytos valstybinės prievartos priemonės, kurios teismo skiriamos baudžiamuosius nusižengimus ar nesunkius nusikaltimus padariusiems asmenims, atleistiems nuo baudžiamosios atsakomybės arba bausmės, ir padeda įgyvendinti bausmės paskirtį (Drakšas, 2004, p.34). Be to, kad baudžiamojo poveikio priemonės - valstybinės prievartos priemonės, remiantis aptariamu apibrėžimu, akcentuojami dar du šių priemonių požymiai, kuriuos itin panašiai apibrėždamas baudžiamojo poveikio priemonės pateikia ir G. Šulija. Anot jo, „baudžiamojo poveikio priemonės – tai priemonės, kurios skiriamos asmeniui, atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės arba bausmės, siekiant jomis padėti įgyvendinti bausmės paskirtį“ (Šulija, 2004, p. 61). Taigi, mokslininkai akcentuoja ir šiuos baudžiamojo poveikio priemonių požymius: jos taikomos tik asmenims atleistiems nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės ir padeda įgyvendinti bausmės paskirtį. Vadinasi, galima teigti, kad baudžiamojo poveikio priemonės - savotiška bausmės alternatyva.

Nepaisant to, kad baudžiamojo poveikio priemonės skiriamos asmenims atleistiems nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės, vis dėlto jos „kaip ir bausmė, skiriamos už padarytą nusikalstamą veiką“ (Piesliakas, 2008, p.225). Be to, baudžiamojo poveikio priemonės, kaip ir bausmė, turi padėti įgyvendinti bausmės paskirtį. Pastebėtina, kad pabrėždami šį aspektą mokslininkai atkartoja BK 67 straipsnio 1 dalį (BK, 2000), kurioje įtvirtinta baudžiamojo poveikio priemonių paskirtis. Taigi, baudžiamojo poveikio priemonių ir bausmės panašumas – akivaizdus. Tačiau šio panašumo vienareikšmiškai vertinti, darbo autoriaus manymu, nederėtų. Kad apibūdinant baudžiamojo poveikio priemonės, vien remtis kriminalinės bausmės sąvoka yra neracionalu, teigiama ir teisės doktrinoje (Drakšas, 2004, p. 28). Žvelgiant iš vienos pusės, baudžiamojo poveikio priemonės atleistam nuo

baudžiamosios atsakomybės arba bausmės asmeniui skiriamos vietoje kriminalinės bausmės, t. y. tais atvejais, kai asmuo gali būti perauklėjamas, pataisomas. Iš kitos pusės, baudžiamojo poveikio priemonės – padeda pasiekti bausmės paskirtį, taigi, egzistuojamos kaip bausmės priedas (kai kuriais, įstatymo numatytais atvejais jas galima skirti kartu su bausme) sustiprina bausmės veikimą. Atsižvelgiant į šią išvadą, galima būtų sutikti su V. F. Širiajevo pateikiamu baudžiamojo poveikio priemonių apibrėžimu, kad tai – riboto skaičiaus, pagrindinio ar pagalbinio pobūdžio elementų visuma, kurią jungia viena kryptis, numatyta bausmės tiksluose, įtvirtintuose BK (Širiajev, 2000, p.49).

Taigi, baudžiamojo poveikio priemonės – savarankiškas institutas ir jų tapatinti su bausme – nedera. Šią poziciją galima pagrįsti. Kaip pastebi A.B. Bezborodov ir A. V. Zarubin, nė viena pasaulio valstybė nėra pajėgi atsisakyti bausmės kaip visuomenės apsaugos nuo pavojingų kėsinių instrumento, tačiau bausmė, neleidžia išspręsti problemų, kurias galima išspręsti baudžiamojo poveikio priemonėmis. Neįmanoma paveikti absoliučiai visų visuomenės narių, grasinant bausmės taikymu. Toks poveikis galimas tik tiems asmenims, kurie žino apie bausmės grėsmę ir savo nusikalstamus veiksmus atlieka valingai. Tačiau įvairias socialiai pavojingas veikas padaro ir psichikos ligomis, alkoholizmu, narkomanija sergantys asmenys, nepilnamečiai ir senyvo amžiaus žmonės, juridiniai asmenys ir pan., tai yra subjektai, kurių atžvilgiu bausmės taikymas ne visada turi pakankamą „prevencinį poveikį“ arba iš vis bausmės taikymas - neįmanomas. Pažymėtina ir tai, kad neįmanoma pasiekti visuomenės saugumo, neatstacius pažeistų materialinių (ekonominių) teisinių santykių (bent jau neatlyginant nukentėjusiajam padarytos žalos). Tačiau dėl objektyvių savybių bausmė nėra skirta šioms problemoms išspręsti (Bezborodov, Zarubin, 2015, p.8-9). Todėl baudžiamojo poveikio priemonės, skirtingai nei bausmės kategorija pagal prasmę artimesnės – pataisymo, auklėjimo priemonių sampratoms. Kad pagal savo turinį, išskyrus taikymo subjektą, bei skyrimo ypatumus baudžiamojo poveikio priemonės yra artimiausios auklėjimo priemonės, akcentuoja ir R. Drakšas (Drakšas, 2004, p.34). Auklėjimo priemonės - teismo skiriamos prievartos priemonės, kuriomis yra „apribojamos padariusio nusikalstamą veiką nepilnamečio teisės ir laisvės, nustatomi tam tikri įpareigojimai arba draudimai, kuriais siekiama pataisyti nepilnametį ir jį ugdyti, padėti jam integruotis į konkrečią socialinę aplinką ir sulaukyti jį nuo kitų neteisėtų veikų padarymo“ (Drakšienė, Drakšas, 2008, p. 146). Šios priemonės taikomos specifiniam subjektui – nepilnamečiui, siekiant jį nors ir nusikaltusį, tačiau kaip nebrandų asmenį apsaugoti nuo neigiamo baudžiamosios justicijos poveikio. Matome, kad baudžiamojo poveikio priemonės kaip ir

auklėjimo priemonės yra tam tikros prievartos priemonės, padariusio nusikalstamą veiką asmens atžvilgiu (tik vienu atveju pilnamečio, kitu atveju nepilnamečio), kurios riboja asmenų teises ir pareigas bei nustato specialias pareigas, draudimus, įgyvendina bausmės paskirtį. Be to, kaip nurodoma teismų praktikoje, skirtingi yra baudžiamojo poveikio priemonių ir bausmių skyrimo pagrindai, teisių ir laisvių apribojimo apimtys, teisiniai jų nevykdymo padariniai ir pan. (LAT 2019 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Todėl, nors baudžiamojo poveikio priemonės savo esme ir turiniu yra labai panašios į bausmes, tačiau nėra tapačios joms.

Kai kurie mokslininkai apibūdindami baudžiamojo poveikio priemones, akcentuoja ir jų taikymo pasekmes. Pavyzdžiui, J. V. Truncevskij, apibendrinamas įvairių mokslininkų nuomones, apie baudžiamojo poveikio priemonės nurodo, kad jos yra baudžiamojo - teisinio pobūdžio valstybės prievartos raiškos būdai, taikomi asmeniui, padariusiam socialiai pavojingą, baudžiamuoju įstatymu uždraustą veiką, taikant nuteistajam asmeniui papildomus teisinius apribojimus, t.y. tam tikrų asmens teisių atėmimą, apribojimą (Truncevskij, 2015, p.138). Baudžiamojo proceso kodekso (toliau- BPK) komentare nurodyta, kad baudžiamojo poveikio priemonės apibūdinamos kaip teismo skiriamos valstybės prievartos priemonės apribojančios pilnamečio asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės arba bausmės, teises ir laisves bei nustatančios specialias pareigas (Abramavičius, 2004, p. 375). Pagal LR BK 67 straipsnio 1 dalį šios poveikio priemonės turi padėti įgyvendinti bausmės paskirtį. Apibendrinant šiuos apibrėžimus, matome, kad baudžiamojo poveikio priemonės, gali nustatyti specialias pareigas, be to sąlygoja tam tikrus žmogaus teisių bei laisvių apribojimus. Žinoma, kad atitinkami žmogaus teisių ir laisvių apribojimai neišvengiami, kai asmuo padarė baudžiamąjį nusižengimą ar nusikaltimą, t. y. pavojingą visuomenei veiką, nes už tai jam turi kilti tam tikros neigiamos pasekmės. Tačiau, remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išaiškinimu dėl teisinės atsakomybės proporcingumo, taikomos poveikio priemonės turi būti proporcingos teisės pažeidimui, jos turi atitikti siekiamus teisėtus ir visuotinai svarbius tikslus, neturi varžyti asmens akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti; tarp siekiamo tikslo nubausti teisės pažeidėjus ir užtikrinti teisės pažeidimų prevenciją ir pasirinktų priemonių šiam tikslui pasiekti turi būti teisinga pusiausvyra. Taigi, įstatymu nustatant atsakomybę, taip pat jos įgyvendinimą, turi būti išlaikoma teisinga visuomenės ir asmens interesų pusiausvyra, kad būtų išvengta nepagrįsto asmens teisių ribojimo. Remiantis šiuo principu, įstatymais asmens teisės gali būti apribotos tik tiek, kiek yra būtina viešiesiems interesams ginti, tarp pasirinktų priemonių ir siekiamo teisėto ir

visuotinai svarbaus tikslo privalo būti protingas santykis. Šiam tikslui pasiekti gali būti nustatytos tokios priemonės, kurios būtų pakankamos ir ribotų asmens teises ne daugiau, negu yra būtina (Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 15 d., 2009 m. balandžio 10 d., 2011 m. sausio 31 d., 2013 m. gruodžio 6 d. nutarimai). Kaip matome, varžant tam tikras asmens teises ir laisves baudžiamojo poveikio priemonėmis turi būti laikomasi proporcingumo testo, t. y. minimalaus standarto. E. Losis paaiškina detaliau. Jo manymu, taikant procesines prievartos priemones, proporcingumas nustatomas vertinant tris jo elementus: žmogaus teises ir laisves, jų ribas nustatantį visuomeninį interesą, t. y. būtinybę varžyti žmogaus teises ir laisves, santykį tarp žmogaus teisių ir visuomeninio intereso jas riboti. Žmogaus teisės ir laisvės bei visuomeninis interesas jas varžyti yra elementai, kurie sudaro prielaidas taikyti prievartos priemones. Šie elementai gali būti vertinami kaip du skirtingi poliai, tarp kurių pusiausvyrą nustato proporcingumo principas (Losis, 2010, p.45).

Atkreiptinas dėmesys, kad R. Drakšas, argumentuodamas baudžiamojo poveikio priemonių skyrimo ypatumais, BK 67 straipsnyje nurodytu baudžiamojo poveikio priemonių tikslu bei sisteminiu BK aiškinimu (BK 2 straipsnis, BK 243 straipsnis) išreiškia poziciją, kad „baudžiamojo poveikio priemonės yra viena iš baudžiamosios atsakomybės realizavimo formų (Drakšas, 2004, p. 29, 34). Pritartina šiai nuomonei, nes baudžiamoji atsakomybė gali būti realizuojama ne tik paskiriant kriminalinę bausmę nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui, tačiau ir jį atleidus nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės, nes ir šiuo atveju baudžiamoji atsakomybė niekur nedingsta ir išlieka, tiesiog yra realizuojama per baudžiamojo poveikio priemonių taikymą. Tai reiškia, kad baudžiamojo poveikio priemonės, vertinant baudžiamosios atsakomybės realizavimo kontekste yra tam tikra kriminalinės bausmės alternatyva.

Taip pat pasakytina, kad „nuo 2007 metų ir BK 67 straipsnis, nustatantis bendruosius baudžiamojo poveikio priemonių skyrimo pagrindus, ir BK 75 straipsnis nurodo, kad taikant bausmės vykdymo atidėjimo institutą asmeniui gali būti skiriamos baudžiamojo poveikio priemonės“ (Levon, 2015, p. 115). Vadinasi, baudžiamojo poveikio priemonės skiriamos ir taikant bausmės vykdymo atidėjimo institutą.

Baudžiamojo poveikio priemonių sampratą pateikia ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau darbe – LAT), kuris yra išaiškinęs, jog baudžiamojo poveikio priemonė – teismo skiriama valstybės prievartos priemonė, kuri apriboja pilnamečio asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės arba bausmės arba lygtinai paleisto iš pataisos įstaigos, teises ir laisves ir nustato specialias pareigas ir kuri padeda įgyvendinti bausmės paskirtį (LAT 2018

m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Pateiktas apibrėžimas – itin išsamus, nes savyje talpina aukščiau pateiktuose mokslininkų apibrėžimuose aptartus baudžiamojo poveikio priemonių apibrėžimų elementus. Jame akcentuojama tai, kad baudžiamojo poveikio priemonės – valstybės poveikio priemonės, skiriamos asmenims atleistiems nuo baudžiamosios atsakomybės, bausmės, jos riboja asmens teises ir laisves, nustato specialias pareigas, įgyvendina bausmės paskirtį. Tačiau papildomai LAT pažymi, kad ši valstybės prievartos priemonė taikoma ir lygtinai paleistų iš pataisos įstaigos asmenų atžvilgiu, Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso XI skyriuje nustatytais pagrindais (Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas, 2002), kas neakcentuojama mokslininkų pateikiamuose apibrėžimuose. Pastebėtina, kad šis LAT suformuluotas apibrėžimas plačiai naudojamas teismų praktikoje, (LAT 2019 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. sausio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Šiaulių apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje), nors kartais ir yra trumpinamas, pavyzdžiui, nurodant, kad baudžiamojo poveikio priemonės – tai viena iš valstybės nustatytos reakcijos į padarytą nusikalstamą veiką formų, turinčios padėti įgyvendinti bausmės paskirtį (LAT 2019 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Apibendrinant galima teigti, kad nors baudžiamojo poveikio priemonių institutas savo esme, turiniu ir panašus į bausmę, tačiau nėra tapatus, tai - savarankiška, šalia bausmių egzistuojanti baudžiamosios atsakomybės realizavimo forma. Šios pagrindinio ar papildomo pobūdžio valstybinės prievartos priemonės, ribojančios asmenų teises ir laisves bei nustatančios specialias pareigas ir padedančios įgyvendinti bausmės paskirtį yra skiriamos baudžiamuosius nusižengimus ar nesunkius nusikaltimus padariusiems, pilnamečiams asmenims juos atleidus nuo baudžiamosios atsakomybės, bausmės, pritaikius bausmės vykdymo atidėjimą ar lygtinai paleidus iš pataisos įstaigos (taip pat kai kurios baudžiamojo poveikio priemonės gali būti skiriamos ir nepilnamečiams).

1.2. Baudžiamojo poveikio priemonių tikslai

BK 67 straipsnio 1 dalyje nurodyta baudžiamojo poveikio priemonių paskirtis - baudžiamojo poveikio priemonės turi padėti įgyvendinti bausmės paskirtį (BK, 2000). Atkreiptinas dėmesys, kad bausmės paskirtis atitinka ir bausmės tikslų sąvoką, todėl doktrinoje, bausmės paskirtis ir tikslai dažniausiai tapatinami ir suprantami kaip įstatymų

leidėjo ir jų taikymo subjektų siekiami bausmės paskyrimo ir vykdymo rezultatai, pasižymintys socialiniu naudingumu, kurį sudaro tiek nuteistojo, tiek visuomenės gerovė. (Aganauskas, 2009, p. 5-13, 67). Taigi, baudžiamojo poveikio priemonių paskirtis arba tikslas, remiantis baudžiamuoju įstatymu - įgyvendinti bausmės paskirtį, kuri numatyta BK 41 straipsnyje. Pastebėtina, kad ir teismų praktika baudžiamojo poveikio priemonių tikslą ir paskirtį tapatina, vienu atveju nurodydama, kad BK 67 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas baudžiamojo poveikio priemonių tikslas (Akmenės rajono apylinkės teismo 2016 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje), kitu atveju tvirtindama, kad tai baudžiamojo poveikio priemonių paskirtis (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Pastebėtina, kad baudžiamojo poveikio priemonės taikytinos atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės arba bausmės asmens atžvilgiu. Tokiu būdu kyla klausimas, ar BK 41 straipsnio 2 dalyje numatyti bausmės tikslai gali būti laikomi tapačiais baudžiamosios atsakomybės ar atleidimo nuo bausmės atveju, juk atleidžiant nusikalstamą veiką padariusį asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės, asmeniui bausmė nėra skiriama? Šį aspektą paaiškina G. Sakalauskas, kuris analizuodamas BK 41 straipsnyje numatytus bausmės tikslus, nurodo, kad „nors jie numatyti bausmei, o ne baudžiamajai atsakomybei, jų veikimo ribas galima plėsti. Jeigu bausmė netaikoma, tai lyg ir numanoma, kad bausmės tikslai pasiekiami kitomis priemonėmis. Tačiau galima manyti ir priešingai – jei bausmė nėra taikoma (asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės), yra siekiama visai kitų tikslų arba jų nesiekama, nes bausmė, turinti atitikti jai numatytą paskirtį, nėra paskiriama. Bet kuriuo atveju bausmės tikslų įvairovė neleidžia susitelkti į vieną ar bent kelias poveikio kryptis“.² (Sakalauskas, 2010, p.138). Taigi, bausmės tikslai, kalbant plačiąja prasme, atitinka ir baudžiamosios atsakomybės tikslus.

Konkretūs bausmės tikslai numatyti BK 41 straipsnio 2 dalyje: 1) sulaukyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo; 2) nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį; 3) atimti ar apriboti nuteistam asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas; 4) paveikti bausmę atlikusius asmenis, kad laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų; 5) užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą (BK, 2000).

²Gintautas Sakalauskas. Įkalinimo tikslų labirintuose // Bausmių vykdymo sistemos teisinis reguliavimas ir perspektyvos Lietuvos Respublikoje (vyr. moksl. red. Gintaras Švedas). Vilnius: Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, 2010. P. 138

Atsižvelgiant į šiuos, BK įtvirtintus, anot G. Sakalausko visus įmanomus baudmės tikslus (G. Sakalauskas, 2010, p.137), analogiškus tikslus galima priskirti ir baudžiamojo poveikio priemonėms, nes kaip jau minėta, remiantis BK 67 straipsnio 1 dalimi baudžiamojo poveikio priemonės padeda įgyvendinti baudmės paskirtį, taigi siekia ir tų pačių kaip ir baudmė tikslų. Skiriant baudžiamojo poveikio priemones turi būti laikomasi visų šių tikslų, nes kaip akcentuojama teismų praktikoje, nė vienam iš BK 41 straipsnio 2 dalyje nurodytų tikslų neturi būti suteikiama išskirtinė prioritetinga reikšmė, jų siekiai turi būti protingai subalansuoti (LAT 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, paskiriant baudžiamojo poveikio priemones turi būti siekiama įgyvendinti ne kurį nors vieną, konkretų, iš penkių aptartų tikslų, o visus, nes jie glaudžiai tarpusavyje susiję ir apima prevencijos, atpildo, auklėjamosias, teisingumo įgyvendinimo funkcijas. Taip pat šių priemonių paskyrimas turi išlaikyti pusiausvyrą tarp siekiamų tikslų ir asmeniui kylančių suvaržymų. Pavyzdžiui, praktikoje baudžiamojo poveikio priemonės paskyrimas nelaikomas neproporcingu ir įstatymams prieštaraujančiu kaltininko teisių suvaržymu, sakykim tuo atveju, kai baudžiamojo poveikio priemonė apsunkina asmens darbinę veiklą, bet iš esmės neužkerta kelio ja užsiimti (LAT 2010 m. kovo 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Bausmės, o taip pat ir baudžiamojo poveikio priemonių tikslas - sulaikyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo, M.A. Temirkhanov pastebėjimu, buvo pats pirmas baudmės tikslas visuomenės istorijoje ir baudmės teorijoje (Temirkhanov, 2013, p. 74). Šiuo tikslu įgyvendinama bendroji nusikaltimų prevencija, t. y. kaip pažymi V. Piesliakas, šiuo tikslu siekiama atkreipti asmenų dėmesį į nusikalstamo elgesio padarymo negatyvius padarinius, įtvirtintus baudmėmis baudžiamųjų įstatymų sankcijose (Piesliakas, 2008, p. 175). Šiuo atveju, bendroji prevencija nėra siejama tiesiogiai su koku nors nusikalstamą veiką padariusiu asmeniu, ji nukreipiama į neapibrėžtą asmenų ratą, siekiant atgrasyti visus asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo. Toks atgrasymas įgyvendinamas per baudžiamojo įstatymo nustatytus, tam tikrus nusikalstamo elgesio baudimus, t. y. bausmes bei baudžiamojo poveikio priemones. Čia pažymėtina, kad pavyzdžiui E.T.O. Karimov manymu, baimė būti nubaustam yra rimtas kontramotyvas tik linkusiems nusikalsti žmonėms. Bendroji prevencija taip pat perspėja nestabilius piliečius, t. y. tuos, kuriuos nuo nusikalstamos veikos padarymo sulaiko tik reali grėsmė būti nubaustam. Nelinkę nusikalsti asmenys įstatymo reikalavimų laikosi ne dėl baudmės baimės, o dėl savo moralinių įsitikinimų (E.T.O. Karimov, 2012, p. 159). Vadinasi, galima sakyti, bendrosios prevencijos funkcija - paveikti asmenis linkusius daryti nusikalstamas veikas, kad šio sumanymo jie atsisakytų. Tokiu būdu,

galinčių nusikalsti (neturinčių tvirtų moralinių įsitikinimų) žmonių ir jau nusikaltusių asmenų atgrasymas nuo naujos nusikalstamos veikos, neabejotinai naudingas visuomenei, todėl bendroji prevencija atlieka itin svarbų vaidmenį visuomenėje, siekiant apsaugoti ją nuo nusikalstamų kėsinių. Taip pat baudžiamojo poveikio priemonėmis siekiama paveikti nusikalsti linkusius asmenis, pavyzdžiui, konfiskuojant nusikalstamos veikos padarymo priemones bei įrankius siekiama tokius daiktus išimti iš civilinės apyvartos, kad šiais daiktais nebūtų galima dar kartą neteisėtai pasinaudoti teisei priešingais tikslais, t. y. konfiskuojant nusikalstamos veikos padarymo priemones bei įrankius siekiama iš esmės prevencinių bausmės paskirties tikslų - sulaukyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo bei atimti ar apriboti nuteistam asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Antras bausmės tikslas - nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį, t. y. asmenį, kuris padarė BK numatytą baudžiamąjį nusižengimą ar nusikaltimą. D. Soloveičikas aptardamas nubaudimą pažymi, kad juo yra siekiama, kad asmuo, padaręs nusikalstamą veiką, patirtų materialinį ir kitokio pobūdžio diskomfortą bei suvaržymus (D. Soloveičikas, 2005, p. 24). Panašiai yra ir su baudžiamojo poveikio priemonėmis, nes taikant jas asmuo taip pat patiria atitinkamus suvaržymus, nepatogumus ir draudimus. Tačiau baudžiamojo poveikio priemonėmis, asmenys patiria švelnesnio pobūdžio poveikį teisėms ir laisvėms, nes pavyzdžiui šiomis priemonėmis negali būti atimama asmens laisvė. Be to, analizuojamomis priemonėmis nesiekama vien tik nubaudimo tikslo. Remiantis teismų praktika, baudžiamojo poveikio priemonei būdingi nubaudimo, auklėjimo bei prevencijos elementai (Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Kauno apygardos teismo 2019 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, taikant baudžiamojo poveikio priemones, pavyzdžiui kartu su nubaudimu įgyvendinami ir kiti bausmės tikslai. Sakykim, atėmus specialiąją asmens teisę vairuoti, asmuo ne tik yra nubaudžiamas - patiria nepatogumus, suvaržymus, tačiau jam atimama galimybė daryti naujas nusikalstamas veikas (pasitelkiant automobilį). O pavyzdžiui, dalyvavimas smurtinį elgesį keisiančiose programose - siekia ir auklėjamųjų tikslų.

Baudžiamojo poveikio priemonėmis siekiama ir trečiojo tikslo - atimti ar apriboti nuteistam asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas. G. Jurgelaitienės pastebėjimu, įstatymų leidėjas, nustatydamas kriminalinės bausmės tikslus ir rūšis, jų paskyrimo ir taikymo bendrąsias taisykles, pagrindus atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės arba nuo bausmės ir t. t., tikisi, kad sudaromos būtinos ir pakankamos sąlygos

pakartotinių nusikaltimų prevencijai (Jurgelaitienė, 2001, p.3). Taigi, ir skiriant baudžiamojo poveikio priemones tikimasi, kad bus užkirstas kelias kitų nusikalstamų veikų padarymui. Pastebėtina, kad šis baudžiamojo poveikio priemonių tikslas, neapima nusikaltėlio izoliavimo nuo visuomenės. Pastaroji valstybės pozityvios pareigos saugant piliečius nuo nusikalstamų veikų objektyvi išraiška - būdinga tik kriminalinėms bausmėms. Baudžiamojo poveikio priemonių atveju taikomos švelnesnės priemonės nei laisvės atėmimo bausmės taikymas. Sakykim, tam tikrų teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimas sulaiko asmenį nuo nusikalstamų veikų darymo, užkerta kelią korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų padarymui ateityje. Taigi, taikomos laisvės atėmimo bausmės alternatyvos. Manytina, kad taip įgyvendinamas siekis taikyti kitas nei laisvės atėmimo bausmė visuomenės poveikio priemones pažeidėjui ir taip, atsižvelgiant į konkretų pažeidėją, individualizuojama baudžiamojo atsakomybė.

Ketvirtasis bausmės tikslas, taikomas ir baudžiamojo poveikio priemonėms - paveikti bausmę atlikusius asmenis, kad laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų. G. Sakalauskas mano, kad šis tikslas apima negatyviąją ir pozityviąją individualią prevenciją (Sakalauskas, 2010, p.137) Mokslininkai pažymi, kad individuali prevencija galima taikant socialinio, psichologinio ir auklėjamojo pobūdžio priemones (Lunejev, 2021, p. 66). Taigi, šis tikslas susijęs su poveikiu nuteistojo valiai ir jo elgesio koregavimo aspektais, siekiant, kad nuteistasis suprastų savo nusikalstamo elgesio žalingumą visuomenei, bei siekiant, kad asmuo būtų „įtikintas“ tolimesniame gyvenime laikytis įstatymų. Tokiu būdu ir baudžiamojo poveikio priemonėmis veikiama nusikaltusio asmens valia, formuojant teisingą, visuomenei priimtina pasaulėžiūrą, pavyzdžiui, įpareigojant dalyvauti smurtinį elgesį keičiančiose programose siekiama, kad asmuo pakeistų savo žalingą elgesį ir ateityje galėtų tapti visaverčiu, besilaikančiu įstatymų visuomenės nariu.

Penktuoju bausmės, o taip pat ir baudžiamojo poveikio priemonių tikslu siekiama užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą. Baudžiamosios teisės doktrinoje teisingumo principo samprata suprantama kaip savotiška „teisingumo triada“. Teisingumas, visų pirma, yra susijęs su įstatymu. Antras teisingumo aspektas baudžiamąja prasme įvardijamas kaip teismo veikla represinių poveikio priemonių skyrimo procese, kai bausmė kaltininkams yra individualizuojama. Trečiasis teisingumo aspektas - vienoda baudžiamoji praktika (Būdvytis, 2012, p.1163-1164). Pateikiami kriterijai apibrėžia teisingumo principą baudžiamojoje justicijoje ir parodo, kad šis principas itin plati kategorija, savyje talpinanti daug aspektų. Manytina, kad šis bausmės tikslas, neatsiejamas ir nuo kitų, aukščiau aptartų bausmės tikslų

ir savyje talpina juos visus. Pavyzdžiui, LAT vienoje savo bylų pažymėjo, kad pagal BK 41 straipsnio 2 dalį bausmės paskirtis yra ne tik sulaikyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo, atimti ar apriboti nuteistam asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas, paveikti bausmę atlikusius asmenis, kad jie laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų, bet ir nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį, užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą. Tai leidžia daryti išvadą - teismų sprendimuose baudimo tikslas nurodytas BK 41 straipsnio 2 dalies 2 punkte yra tapatinamas su teisingumo principo realizavimo užtikrinimu (LAT 2007 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kaip matome, LAT akcentavo, kad teisingumo principas apima baudimo tikslą.

Teisingumo principo, kaip bausmės tikslo aspektu pasisako mokslininkas R. Drakšas, kuris teigia, kad visi BK 41 straipsnyje išvardyti bausmės tikslai „tiek nubaudimas, tiek bendroji ar specialioji prevencija tėra tikslo įgyvendinti teisingumo principą sudedamosios dalys. Taigi, teisingos bausmės paskyrimas suponuoja būtinumą teismui atsižvelgti į kiekvieną BK 41 straipsnyje nurodytą bausmės tikslą atskirai. Tačiau kiekvienu atveju neįmanomas vienodas jų visų įgyvendinimas. Paprastai bausmės tikslai būna įvairūs, ji taikoma atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes ir faktus, nes dažnai išryškėja bausmės tikslų prieštaravimas. Tai nereiškia, kad teisėjas visiškai laisvai pasirenka aktualiausią bausmės tikslą. Visais atvejais jis yra saistomas įstatymų leidėjo įtvirtintų bausmės skyrimo nuostatų ir bylos aplinkybių. Todėl manytina, kad nurodyti bausmės tikslai iš esmės galėtų būti apibūdinami paprastai: teisingos bausmės paskyrimas - tai procesas, kurio metu užtikrinamas teisingumo principo įgyvendinimas. Būtent todėl baudžiamajame įstatyme minėti visus bausmės tikslus, išskyrus siekį užtikrinti teisingumo principą, yra beprasmiška“ (Drakšas, 2016, p. 83-84). Kaip matome, šis autorius mano, kad teisingumo principas, įtvirtintas BK 41 straipsnio 2 dalies 5 punkte apima visus BK 41 straipsnio 2 dalies 1-4 punktuose išvardytus tikslus, todėl jų nebūtina detalizuoti, o pakanka įvardinti tik tai, kad bausmės paskirtis yra užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą. Darbo autoriaus nuomone, teisingumo principo įgyvendinimas - kertinis bausmės, o taip pat baudžiamojo poveikio priemonių tikslas, savyje talpinantis visus, BK 41 straipsnio 2 dalyje išskiriamus tikslus, todėl šiuo darbu apibūdinant baudžiamojo poveikio priemonių tikslus pakanka pasakyti, kad jų skyrimu įgyvendinamas teisingumo principas.

Atkreiptinas dėmesys, kad teismų praktikoje skiriant procesines prievartos priemones, teismai dažnai įvardija net kelis jų tikslus. Pavyzdžiui, vienoje baudžiamojoje byloje taikant baudžiamojo poveikio priemones akcentuotas teisės pažeidėjo nubaudimo ir teisės pažeidimų

prevencijos tikslas (Vilniaus apygardos teismo 2019 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje).

Apibendrinant darytina išvada, kad bausmės tikslai baudžiamajame įstatyme suformuluoti taip, kad jų gali siekti ir baudžiamojo poveikio priemonės. Nors skiriant baudžiamojo poveikio priemones turi būti siekiama visų tikslų, kertinis tikslas, savyje talpinantis visus BK 41 straipsnio 2 dalyje išskiriamus tikslus yra teisingumo principo įgyvendinimo užtikrinimas.

1.3. Baudžiamojo poveikio priemonių rūšys

Remiantis BK 67 straipsnio nuostatomis, baudžiamojo poveikio priemones galima klasifikuoti pagal tai ar jos skiriamos kartu su bausme ar ne.

Įsigaliojus 2000 m. BK buvo numatyta tik viena baudžiamojo poveikio priemonė, kurią buvo galima taikyti su bausme, tai - turto konfiskavimas (BK, 2000). Tačiau įstatymų leidėjas baudžiamojo poveikio priemonių, kurios gali būti taikomos kartu su bausmėmis sąrašą nuolat plečia: nuo 2004 metų kartu su bausme taip pat gali būti skiriamas uždraudimas naudotis specialiaja teise; nuo 2008 m. – draudimas prisitarti prie nukentėjusio asmens ir dalyvavimas smurtinį elgesį keičiančiose programose; nuo 2010 m. – išplėstinis turto konfiskavimas. (Švedas ir Levon, 2019, p. 191); nuo 2011 m. - viešųjų teisių atėmimas ir teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimas, o nuo 2015 m. - įpareigojimas gyventi skyrium nuo nukentėjusio asmens ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusio asmens arčiau nei nustatytu atstumu (Pranka, Gelžinytė, 2017, p. 34). 2020 metais baudžiamojo įstatymo pakeitimais įtvirtinta dar viena nauja baudžiamojo poveikio priemonė skiriama kartu su bausme – įpareigojimas pranešti apie gyvenamosios vietos pakeitimą (Lietuvos Respublikos BK 42, 67 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 72-4 straipsniu įstatymas, 2020).

Taigi, šiuo metu remiantis BK 67 straipsnio 2 ir 3 dalimi, iš vienuolikos baudžiamojo poveikio priemonių, kartu su bausme skiriamos šios devynios baudžiamojo poveikio priemonės: uždraudimas naudotis specialia teise; viešųjų teisių atėmimas; teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimas; įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą (atkreiptinas dėmesys, kad pagal BK 67 straipsnio 3 dalį kartu su baudos bausme įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą neskiriama); turto

konfiskavimas; įpareigojimas gyventi skyrium nuo nukentėjusio asmens ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusio asmens arčiau nei nustatytu atstumu; dalyvavimas smurtinį elgesį keičiančiose programose; išplėstinis turto konfiskavimas; įpareigojimas pranešti apie gyvenamosios vietos pakeitimą ar išvykimą iš jos gali būti skiriami kartu su bausme (BK, 2000). BK 67 straipsnio 3 dalis įtvirtina baigtinį sąrašą baudžiamojo poveikio priemonių, kurios gali būti skiriamos su bausme. Šią nuostatą įtvirtina ir Lietuvos teismų praktika (Kauno apygardos teismo 2015 m. balandžio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Apskritai, BK 67 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas visas baudžiamojo poveikio priemonių sąrašas yra baigtinis, t. y. teismas turi teisę skirti tik šiame straipsnyje numatytas baudžiamojo poveikio priemones. Taip pat, darbo autoriaus pastebėjimu, šis baudžiamojo poveikio priemonių, besiskiriančių savo turiniu ir griežtumu sąrašas, nėra sudarytas remiantis hierarchijos principu. Pavyzdžiui, autoriaus nuomone, nemokami darbai numatyti BK 67 straipsnio 2 dalies 5 punkte, nėra griežtesnė priemonė nei, sakykim, turto konfiskavimas, kuris įtvirtintas BK 67 straipsnio 2 dalies 7 punkte.

Atitinkamai, aišku, kad kartu pagal BK 67 straipsnio 2 dalį su bausme negalima skirti dviejų baudžiamojo poveikio priemonių - turtinės žalos atlyginimo ar pašalinimo bei nemokamų darbų.

Lietuvos mokslinėje doktrinoje esama įvairių nuomonių dėl prievartos priemonių skyrimo kartu su bausme ir atskirai. Pavyzdžiui, R. Drakšas ir S. Bikelis remdamiesi mažesniu baudžiamosios politikos griežtinimo aspektu, politinio racionalumo ir teisinės technikos požiūriu, nepritaria draudimui skirti baudžiamojo poveikio priemones kartu su bausmėmis. G. Švedas ir J. Levon mano priešingai ir nepritaria nuomonei, kad visos baudžiamojo poveikio priemonės galėtų būti skiriamos kartu su bausme. Jų manymu, turi būti nustatyta teisinga siekiamo tikslo ir teisinių priemonių šiam tikslui pasiekti, teisės pažeidimų ir už šiuos pažeidimus įstatymuose nustatytų teisinių poveikio priemonių, pusiausvyra. Šie autoriai akcentuoja teisinio poveikio priemonių reglamentavimo svarbą, kuris turi sudaryti galimybę teismui jas taikant atsižvelgti į konkrečias baudžiamojoje byloje nustatytas aplinkybes ir individualizuoti kaltininko baudžiamąją atsakomybę (Pranka, Gelžinytė, 2017, p. 65 - 66). Darbo autorius pritaria pastarajai nuomonei. Reikia nepamiršti, kad kiekviena baudžiamojo poveikio priemonė yra prievartos priemonė, todėl besąlyginis jos skyrimas kartu su bausme kartais gali būti perteklinis, nereikalingas, pažeidžiantis siekiamo tikslo ir priemonių jam pasiekti balansą.

Apibendrinant pažymima, kad baudžiamojo poveikio priemonės tiksliausia klasifikuoti pagal tai, ar jos gali būti skiriamos kartu su bausme ar ne. Kartu su bausme negali būti skiriamos devynios iš vienuolikos procesinių prievartos priemonių ir tik dvi - turtinės žalos atlyginimas ar pašalinimas ir nemokami darbai neskiriamos su bausme. Pastebėtina, kad kiekvienos baudžiamojo poveikio priemonės, nesvarbu ar ji skiriama kartu su bausme ar atskirai esmė, taikymas, terminai ir kiti aspektai aptariami atskiruose BK IX skyriaus straipsniuose (BK, 2000). Dėl darbo apimtys stokos, šiame darbe bus analizuojamos tik dvi, dažniausiai teismo kartu su bausme skiriamos baudžiamojo poveikio priemonės tai - uždraudimas naudotis specialia teise ir turto konfiskavimas.

2. KAI KURIŲ BAUDŽIAMOJO POVEIKIO PRIEMONIŲ ANALIZĖ

2.1. Uždraudimas naudotis specialia teise

Baudžiamojo poveikio priemonė - uždraudimas naudotis specialia teise, kuri gali būti skiriama kartu su bausme, reglamentuojama BK 68 straipsnyje. Remiantis šio straipsnio 1 dalimi, teismas gali uždrausti naudotis teise: vairuoti kelių, oro ar vandens transporto priemones, laikyti ir nešioti ginklą, medžioti, žvejoti ir pan. (BK, 2000). Akivaizdu, kad įtvirtintas nebaigtinis specialiųjų teisių, kuriomis teismas asmeniui gali uždrausti naudotis sąrašas. Pagal Generalinio prokuroro išaiškinimą, specialioji teisė gali būti ir pavyzdžiui, nardymas su specialia įranga (Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2019 m. balandžio 3 d. įsakymas), arba remiantis Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso sisteminė analize, specialioji teisė gali apimti teisę naudoti elektroninių ryšių išteklius, teisę užsiimti radijo mėgėjų ir kitų radijo stočių naudotojų veikla (Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, 2015, 468 straipsnis) ir kt. Pažymėtina, kad kiekviena šia specialia teise, remiantis BK 68 straipsnio 1 dalimi, galima uždrausti naudotis tik tuomet, kai naudodamasis ja asmuo padarė nusikalstamą veiką. Pavyzdžiui, L. U. nuteistas už tai, kad vairavo motorinę transporto priemonę būdamas neblaivus, kai jam nustatytas 1,51 ir daugiau promilių neblaivumas. Todėl jam kartu su bausme paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – uždraudimas naudotis specialia teise (Panevėžio apygardos teismo 2019 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Įdomu pastebėti, kad LAT praktikoje yra išaiškinta, jog draudimas naudotis specialia teise apima ir draudimą ją įgyti teismo nustatytu terminu (LAT 2016 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Tai reiškia, kad uždraudimas naudotis tam tikra specialia teise galimas ir tuomet, kai asmuo net nėra jos įgijęs. Pavyzdžiui, vienoje baudžiamojoje byloje nustatyta, kad po administracinio teisės pažeidimo specialioji teisė vairuoti iš G. V. buvo atimta ir byloje nėra duomenų apie tai, kad šią specialią teisę jis būtų gavęs iš naujo, tokiu būdu pirmosios instancijos teismas pritaikydamas BK 68 straipsnio nuostatas uždraudė apeliantui įgyti teisę vairuoti transporto priemones trejus metus (Kauno apygardos teismo 2018 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taip pat pažymėtina, kad remiantis LAT praktika, aplinkybė, kad asmuo nusikalstamą veiką padarė neturėdamas teisės vairuoti transporto priemonių neužkerta kelio teismui svarstyti klausimą dėl BK 68 straipsnyje numatytos baudžiamojo poveikio priemonės taikymo, nes uždraudimas naudotis specialia

teise turi savarankišką teisinę reikšmę (LAT 2016 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Todėl teismai, šią baudžiamojo poveikio priemonę taiko ir asmenims, neturintiems teisės vairuoti, turėdami tikslą uždrausti įgyti šią teisę (pavyzdžiui, Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. vasario 28 d. baudžiamasis įsakymas). Tokiu būdu, pažeidėjas siekdamas įgyti teisę vairuoti transporto priemonės, tai galės padaryti tik pasibaigus aptariamoms baudžiamojo poveikio priemonės taikymo terminui.

Darbo autoriaus manymu, uždraudimas naudotis specialia teise vairuoti, kai sakykim, asmuo nusikalto vairuodamas transporto priemonę ir buvo įgijęs B vairavimo kategoriją apimta ir draudimą įgyti kitų kategorijų, pavyzdžiui C ar CE teisę vairuoti, specialiosios teisės uždraudimo laikotarpiu.

BK 68 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad teismas uždraudžia naudotis specialiomis teisėmis nuo vienerių iki penkerių metų ir šis terminas skaičiuojamas metais, mėnesiais ir dienomis (BK, 2000). Šiuo atveju, numatytas bendrasis bet kurios specialiosios teisės atėmimo terminas, kurio žemutinė ir viršutinė riba visų nusikalstamų veikų atžvilgiu yra vienoda. Darbo autoriaus nuomone, ganėtinai keista įstatymo leidėjo pozicija uždraudimą naudotis specialia teise skaičiuoti dienomis kai, trumpiausias šios baudžiamojo poveikio priemonės taikymo terminas - vieneri metai. Nors akivaizdu, kad tokiu baudžiamojo poveikio priemonės termino skaičiavimo (dienomis) nustatymu siekta kaltininkui skiriamos bausmės individualizavimo, tačiau paanalizavus teismų praktiką, galima teigti, kad termino skaičiavimas dienomis praktikoje beveik nenaudojamas. Darbo autoriui pavyko surasti tik kelis tokius atvejus. Pavyzdžiui, vienoje baudžiamojoje byloje teismas skyrė 1 metų ir 73 dienų draudimo naudotis specialia teise terminą (Vilniaus apygardos teismo 2019 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kaip rodo praktika, dažniausiai šis terminas skaičiuojamas metais ir mėnesiais. Todėl manytina, kad nėra pagrįsta nustatyti ilgą bendrąjį baudžiamojo poveikio priemonės terminą, kuris negali būti trumpesnis nei vieneri metai ir kartu jį skaičiuoti dienomis.

Pažymėtina, kad teismų praktikoje gana dažni ginčai būtent dėl uždraudimo naudotis specialia teise termino, motyvuojant, kad jis per ilgas. Pavyzdžiui, vienoje baudžiamojoje byloje nuteistasis nesutiko su jam paskirtu 2 metų uždraudimo naudotis specialia teise vairuoti transporto priemonės termino skyrimu (Kauno apygardos teismo 2017 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Tačiau dažniausiai aukštesnės instancijos teismai konstatuoja, kad tam tikras terminas paskiriamas pagrįstai ir paskirto termino nesumažina.

Pagal BK 68 straipsnio 3 dalį, teismas, uždraudamas asmeniui naudotis specialiomis teisėmis, konkrečiai nurodo, kokia teise ar teisėmis naudotis uždrausta, ir šio draudimo terminą (BK, 2000). Tačiau praktikoje pasitaiko atvejų, kai teismo nuosprendyje nenurodyta nuteistajam taikytos baudžiamojo poveikio priemonės - uždraudimo naudotis specialia teise termino pradžia. Toks atvejis užfiksuotas baudžiamojoje byloje Nr. T-534-957/2020 (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Praktikoje yra kilę ginčų dėl to, nuo kada skaičiuojama termino uždrausti naudotis specialia teise pradžia. Pavyzdžiui, vienu atveju baudžiamojoje byloje buvo ginčijamas uždraudimo naudotis teise vairuoti termino skaičiavimo pradžia nuo kardomosios priemonės vairuotojo pažymėjimo paėmimo (Vilniaus apygardos teismo 2018 m. sausio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje). LAT išaiškino nuo kada reikėtų skaičiuoti teisės vairuoti transporto priemones atėmimo terminą, numatydamas šiuos aspektus: 1) šios baudžiamojo poveikio priemonės terminas skaičiuotinas nuo tos dienos, kai asmeniui buvo realiai atimta galimybė vairuoti transporto priemonę; 2) pagrindas skaičiuoti baudžiamojo poveikio priemonės pradžią nuo vairuotojo pažymėjimo paėmimo dienos yra tas, kad asmeniui taikytos kardomosios priemonės (dokumento paėmimo) turinys faktiškai atitinka baudžiamojo poveikio priemonės turinį, t. y. asmeniui taikomi tokio paties pobūdžio ir griežtumo apribojimai (visiškas apribojimas naudotis teise vairuoti transporto priemones), kokie yra taikomi ir paskyrus baudžiamojo poveikio priemonę – uždraudimą naudotis specialia teise vairuoti transporto priemones (LAT 2018 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Praktikoje, atsižvelgiant į šį išaiškinimą, uždraudimo naudotis specialia teise vairuoti termino pradžia dažniausiai skaičiuojama nuo vairuotojo pažymėjimo paėmimo dienos. Atkreiptinas dėmesys, kad remiantis Rekomendacijomis dėl kardomųjų priemonių, išskyrus suėmimą, skyrimo ikiteisminio tyrimo metu tvarkos ir nustatytų sąlygų laikymosi kontrolės 7 skyriaus nuostatomis, vairuotojo pažymėjimas paimamas siekiant pasunkinti asmens judėjimą, užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms, kurios gali būti padarytos vairuojant transporto priemonę, ir ji laikoma paskirta, kai priimamas nutarimas ar nutartis bei dokumentas paimamas. Kai paimamas vairuotojo pažymėjimas, įtariamasis, kuriam skirtas dokumentų paėmimas, įspėjamas, kad išduota pažyma apie kardomosios priemonės dokumento paėmimą nelaikytina dokumentu, patvirtinančiu teisę vairuoti transporto priemones (Generalinio prokuroro 2015 m. gruodžio 1 d. įsakymu Nr. I-306 patvirtintos rekomendacijos). Taigi logiška, kad baudžiamojo poveikio pradžios terminas, skaičiuojamas būtent nuo vairuotojo pažymėjimo paėmimo.

Įdomu pastebėti, kad BPK 2019 m. balandžio 1 d. (BPK 120, 121 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 134-1 straipsniu įstatymas) įtvirtinta ir kardomųjų priemonių sąrašė naujausia kardomoji priemonė - specialiosios teisės sustabdymas. Šios kardomosios priemonės priėmimu buvo siekiama pašalinti teisinio reglamentavimo spragas, kurios sukurdavo galimybę neblaiviems ir apsvaigusiems asmenims piktnaudžiauti teise ir išvengti baudžiamosios atsakomybės (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 281 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas, 2019). Ši kardomoji priemonė savo esme ir turiniu itin panaši į baudžiamojo poveikio priemonę numatytą BK 68 straipsnyje, tačiau kardomosios priemonės, mokslininkų pastebėjimu, griežčiausios procesinės prievartos priemonės, kurias pagal savo kompetenciją skiria prokuroras, ikiteisminio tyrimo teisėjas ar teismas (Goda, 2003, p. 300). Taigi, skirtumas tarp baudžiamojo poveikio ir kardomųjų priemonių tas, kad baudžiamojo poveikio priemonės – švelnesnės, nei kardomosios. Pavyzdžiui, skirtingai nei pagal BK 68 straipsnį BPK (134 (1) straipsnio „Specialiosios teisės sustabdymas“ 2 dalyje numatyta, kad asmeniui, kuriam paskirtas specialiosios teisės sustabdymas, pažeidusiam šią kardomąją priemonę, kartu su specialiosios teisės sustabdymu gali būti paskirta griežtesnė kardomoji priemonė. Be to, pagal BPK 139 straipsnio 1 dalį - paskirta kardomoji priemonė gali būti pakeičiama griežtesne ar švelnesne, kai to reikalauja bylos aplinkybės (BPK, 2002). Pastebėtina, kad praktikoje neretai BK 68 straipsnyje ir BPK 134 straipsnyje numatytos priemonės skiriamos kartu, pavyzdžiui, toks atvejis užfiksuotas baudžiamajame įsakyme Nr. E1-951-213/2020. Šioje byloje kaltinamajam V. V. 2019-12-04 teismo baudžiamuoju įsakymu paskirta ketveriems metams baudžiamojo poveikio priemonė - uždraudimas naudotis specialia teise (teise vairuoti transporto priemones) - terminą skaičiuojant nuo 2019-11-15. Be to, kaltinamajam V. V. 2020-02-26 nutarimu skirta kardomoji priemonė - specialiosios teisės sustabdymas (teisės vairuoti transporto priemones sustabdymas) (Vilniaus regiono apylinkės teismo 2020 m. birželio 25 d. baudžiamasis įsakymas).

Pagal BK 68 straipsnio 4 dalį uždraudimas naudotis specialia teise, paskirtas kartu su laisvės atėmimu arba areštu, taikomas visą laisvės atėmimo ar arešto atlikimo laiką ir teismo paskirtą laiką po laisvės atėmimo ar arešto atlikimo (BK, 2000). Čia būtina pažymėti, kad nuosprendžio, kuriuo paskirta baudžiamojo poveikio priemonė, vykdymą reglamentuojantis BPK 357 straipsnis bei BK nenumato galimybės sutrumpinti ar panaikinti nuosprendžiu paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę, todėl nenumatyta galimybė sutrumpinti paskirtos baudžiamojo poveikio priemonės terminą ir jis taikomas visą paskirtą laiką. Nors praktikoje

dėl to ir kreipiamasi į teismą, tačiau prašymai netenkinami dėl to, kad nėra pagrindo (pavyzdžiui, Kauno apylinkės teismo 2016 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Pagal BPK 357 straipsnio 3 dalį, jeigu uždraudimas naudotis specialia teise paskirtas kartu su laisvės atėmimo arba arešto bausme, šios baudžiamojo poveikio priemonės pradedamos vykdyti, kai nuteistasis atliko bausmę arba lygtinai paleidžiamas iš pataisos įstaigos. Pataisos įstaigos arba areštinės administracija ne vėliau kaip per tris darbo dienas išsiunčia pranešimą apie nuteistojo paleidimą iš pataisos įstaigos arba areštinės uždraudimą naudotis specialia teise vykdančiai institucijai (t. y. probacijos tarnybai) pagal nuteistojo gyvenamąją vietą (BPK, 2002).

Taip pat pažymėtina, kad pasibaigus baudžiamojo poveikio priemonės taikymo terminui, kuriam buvo uždrausta naudotis specialia teise, jos turėtojas šios teisės neatgauna automatiškai. Tam, kad asmeniui ši teisė būtų grąžinta pasibaigus jos uždraudimo terminui, nepakanka, kad jis atitiktų bendrąsias šios teisės grąžinimo sąlygas. Pavyzdžiui, remiantis Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 24 straipsnio 5 dalimi asmeniui, iš kurio pagal įstatymus teisė vairuoti transporto priemones buvo atimta už tai, kad jis padarė teisės pažeidimą būdamas neblaivus arba apsvaigęs nuo narkotikų, vaistų ar kitų svaigiųjų medžiagų, teisė vairuoti transporto priemones grąžinama tik pasibaigus šios teisės atėmimo laikui, Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka po medicininės ir švietėjiškos atestacijos baigus papildomą vairuotojų mokymą ir perlaikius vairavimo egzaminą (Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas..., 2000).

Apibendrinant pažymėtina, kad BK 68 straipsnyje įtvirtintas nebaigtinis specialiųjų teisių, kuriomis naudojantis asmuo padarė nusikalstamą veiką, sąrašas. Aplinkybė, kad asmuo nusikalstamą veiką padarė neturėdamas teisės vairuoti transporto priemonių neužkerta kelio teismui svarstyti klausimą dėl BK 68 straipsnyje numatytos baudžiamojo poveikio priemonės taikymo, nes uždraudimas naudotis specialia teise turi savarankišką teisinę reikšmę. Įstatymas numato bendrąjį bet kurios specialiosios teisės atėmimo terminą. Abejotina, ar šį terminą tikslinga skaičiuoti ir dienomis, kai trumpiausias specialiosios teisės atėmimo terminas – vieneri metai, be to, termino skaičiavimas dienomis teismų praktikoje beveik netaikomas. Pagal LAT formuojamą praktiką, specialiosios teisės vairuoti atėmimo termino pradžia – nuo realaus vairuotojo pažymėjimo paėmimo dienos. Kardomosios priemonės – specialiosios teisės sustabdymo ir baudžiamojo poveikio priemonės numatytos BK 68 straipsnyje turinys - tapatus, skirtumas tik tas, kad kardomoji priemonė griežtesnio

pobūdžio. Pasibaigus uždraudimo naudotis specialia teise, jos turėtojas šios teisės neatgauna automatiškai - būtina medicininė švietėjiška atestacija, bei vairavimo egzamino perlaikymas.

2.2. Turto konfiskavimo ypatumai

2.2.1. Turto konfiskavimas iš kaltininko

2.2.1.1. Nusikalstamos veikos įrankio ir priemonės konfiskavimas

R. Drakšo pastebėjimu, turto konfiskavimas – viena seniausių bausmių ar poveikio priemonių asmeniui, taikyta dar senovės Romoje, kurią šiuo metu taiko daugelis pasaulio šalių (Drakšas, p. 327), o taip pat ir Lietuva. Mūsų šalyje, turto konfiskavimas įtvirtintas BK 72 straipsnyje. Pagal šio straipsnio 1 dalį „turto konfiskavimas yra priverstinis neatlygintinas konfiskuotino bet kokio pavidalo turto, esančio pas kaltininką ar kitus asmenis, paėmimas valstybės nuosavybėn.“ Paprastai tariant, turto konfiskavimas reiškia neatlygintą turto nusavinimą. Tačiau gali būti nusavinamas ne bet koks turtas. Kaip nurodoma BK 72 straipsnio 2 dalyje – konfiskuotinas tik toks turtas, kuris yra BK uždraustos veikos įrankis, priemonė arba rezultatas. Taigi, turto konfiskavimą dera suprasti kaip - nusikalstamu būdu gauto ar nusikalstamas veikas darant naudoto turto neatlygintą nusavinimą. Taip pat, BK 72 straipsnio 1 ir 2 dalies formuluotė numato reikalavimą nustatyti ar turtas atitinka konfiskuotino turto požymius bei, ar konfiskuojamas turtas pripažintinas nusikalstamos veikos įrankiu, priemone ar rezultatu. Čia dera aptarti kaip reiktų suprasti nusikalstamos veikos įrankį, priemonę bei rezultatą, nes BK tiesiogiai nenumato, ką šios kategorijos reiškia.

E. Kavoliūnaitė aiškindama nusikaltimo priemonę ir įrankį, turto konfiskavimo atveju, pažymi, kad „nėra daroma skirtumo tarp neteisėtos priemonės *per se* ir priemonės, specialiai sukurtos ar pritaikytos nusikaltimo padarymui, iš vienos pusės, bei bet kokios teisėtos priemonės, iš kitos pusės“ (Kavoliūnaitė, 2008, p. 33). Vadinasi, nesvarbu ar tam tikras daiktas yra specialiai pritaikytas nusikaltimo padarymui, ar siekiant palengvinti nusikaltimo darymą panaudotas jo darymui nepritaikytas daiktas – jis konfiskuotino turto objektas.

Pabrėžtina, kad ir teismų praktikoje BK 72 straipsnio 2 dalies prasme nusikalstamos veikos įrankiai ar priemonės dažniausiai nėra atribojami (kaip atskiros kategorijos). „Nusikalstamos veikos įrankiu ar priemone pripažįstami turintys ekonominę vertę daiktai

(prietaisai, įrenginiai, mechanizmai) ar kitas turtas, kurį kaltininkas naudojo darydamas nusikalstamą veiką“ (Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Darbo autoriaus manymu, nors lingvistiniu požiūriu, nusikalstamos veikos įrankiai ir priemonės atrodo tapačios sąvokos, jų visiškai tapatinti nederėtų, nes teisiniu požiūriu tai yra skirtingos kategorijos ir privalu jas atriboti. Remiantis LAT išaiškinimu „nusikalstamos veikos įrankiais pripažįstami daiktai, kuriais, siekdamas sumažinti pastangas ar koncentruoti jėgas, kaltininkas tiesiogiai daro poveikį nusikalstamos veikos dalykui ar nukentėjusiam asmeniui ir taip padaro žalą baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms“ (Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą apžvalga, 2010 m. vasario 18 d.). O „nusikalstamos veikos priemonėmis paprastai pripažįstami įrenginiai, mechanizmai, prietaisai ar kitas turtas, kurį kaltininkas naudoja tam, kad sudarytų sąlygas ar palengvintų nusikalstamos veikos padarymą“ (LAT 2018 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kaip matome, nusikalstamos veikos įrankis yra tam tikras įtaisas skirtas tiesiogiai paveikti nusikalstamos veikos objektą. Sakykim, tai gali būti laužtuvas seifui išlaužti ar šaunamasis ginklas panaudotas nukentėjusiojo sužalojimui. Tuo tarpu priemonė, nedaro tiesioginio poveikio nusikaltimo objektui, ji tik padeda, palengvina nusikaltimo padarymą. Pavyzdžiui, vienu atveju priemone pripažinta specialios paskirties užkardos tarnybiniuose automobiliuose įrengta (sumontuota) speciali technika (GPS įrenginiai), turint tikslą rinkti informaciją apie valstybės tarnautojų – pasienio pareigūnų dislokacijos vietas, vykdant tarnybos užduotis tarnybiniu transportu. Be to, nuteistasis M. L. apklaustas pas ikiteisminio tyrimo teisėją patvirtino, kad per savo planšetinį kompiuterį „ASUS NEXUS“ galėjo matyti tarnybinių automobilių realią buvimo vietą. Taigi, nuteistasis pripažino, jog planšetinį kompiuterį „ASUS NEXUS“ naudojo informacijai apie pasienio pareigūnų dislokacijos vietas vykdant tarnybos užduotis rinkti. Akivaizdu, kad GPS įrenginiai ir planšetinis kompiuteris palengvino nusikalstamos veikos padarymą, todėl laikytini nusikaltimo padarymo priemonėmis (Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Atkreiptinas dėmesys, kad kaip nusikaltimo priemone teismų praktikoje dažniausiai pripažįstama – transporto priemonė (pavyzdžiui, LAT 2007 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje, LAT 2016 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje, LAT 2018 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje, LAT 2018 m. kovo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Panevėžio apygardos teismo 2017m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje ir kt.). Nors, yra atvejų, kai teismai automobilių pripažįsta ir įrankiu.

Štai vienu atveju, neblaivaus asmens vairuojamas automobilis pripažintas įrankiu (Tauragės apylinkės teismo 2020 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. E1-558-799/2020). Manytina, kad kuomet neblaivus asmuo vairuoja automobilį jį reiktų vertinti kaip priemonę, o ne kaip įrankį, nes jis nėra įtaisas skirtas tiesiogiai paveikti nusikalstamos veikos objektą, jis tik sudaro sąlygas padaryti nusikalstamą veiką.

Analizuojant nusikalstamos veikos priemones - automobilius detaliau, dera pabrėžti, kad priemone pripažįstamas specialiai nusikalstamai veikai daryti pritaikytas turtas kaip pavyzdžiui, transporto priemonė, kurioje įrengta slėptuvė nusikaltimo dalykui (kontrabandai) paslėpti (LAT 2016 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kaip matome, šiuo atveju buvo pakeista transporto priemonės paskirtis, savybės, t. y. ji specialiai pritaikyta nusikalstamai veikai - kontrabandai gabenti. Taip pat teismų praktikoje yra išaiškinta ir tai, kad turtas gali būti pripažįstamas nusikalstamos veikos priemone ir tuomet, kai jis nėra tiesiogiai pritaikytas nusikalstamai veikai daryti, bet nenaudojant šios priemonės nusikalstamos veikos padarymas būtų labai apsunkintas. Pavyzdžiui, transporto priemonės naudojimas vogto metalo laužo išgabenimui palengvina nusikaltimo darymą (LAT 2010 m. lapkričio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Yra situacijų ir kuomet nenaudojant tam tikros priemonės nusikalstamos veikos padarymas būtų apskritai neįmanomas. Tinkamiausias šios situacijos iliustravimo pavyzdys – transporto priemonės vairavimas esant neblaiviam (Panevėžio apygardos teismo 2017 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kaip matome, automobilis, kaip priemonė - labai universalus daiktas.

Pažymėtina, kad LAT 2010 m. vasario 18 d. apžvalgoje dėl turto konfiskavimo išreiškė poziciją, kad nusikalstamos veikos įrankiu ar priemone gali būti pripažįstamas ne bet koks turtas, tačiau tik toks, kurį kaltininkas sąmoningai naudoja nusikalstamai veikai daryti. Dėl to, teismo nuomone, nusikalstamos veikos priemone paprastai pripažįstamas darant tyčines nusikalstamas veikas panaudotas turtas. Nors, pastebėta, kad pasitaiko atvejų, kai nusikaltimo padarymo priemone pripažįstama transporto priemonė, kuria padaromas neatsargus – BK 281 straipsnyje numatytas – nusikaltimas. LAT pabrėžė, kad tokiai teismų praktikai nepritartina (Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą apžvalga, 2010 m. vasario 18 d.). Kaip matome, LAT 2010 m. suformulavo poziciją, kad:

1. nusikalstamos veikos priemone paprastai pripažįstamas darant tyčines nusikalstamas veikas panaudotas turtas;
2. negali būti konfiskuojama transporto priemonė, įvykdžius neatsargų nusikaltimą.

Tačiau šis išaiškinimas, dėl pasikeitusio teisinio reglamentavimo - jau nebeaktualus. 2010 m. gruodžio 2 d. priimtu ir 2010 m. gruodžio 11 d. įsigaliojusiu „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso BK 3, 67, 72, 190 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 72-3, 189-1 straipsniais įstatymu“ padaryti BK 72 straipsnio pakeitimai, t. y. šio straipsnio 3 dalyje įtvirtinta imperatyvi norma, kad kaltininkui priklausantis konfiskuotinas turtas privalo būti konfiskuojamas visais atvejais (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 3, 67, 72, 190 straipsnių pakeitimo...). Atitinkamai pakitusio teisinio reglamentavimo pagrindu kito ir teismų praktika dėl turto konfiskavimo skyrimo. Dabar vieningai pripažįstama, kad nuteistam asmeniui turto konfiskavimas yra privalomas ir šio instituto taikymas nepriklauso nuo teismo nuožiūros, kaltinamojo asmenybės ar kitų panašių aplinkybių (LAT 2018 m. sausio 9 d. nutartis). Be to, kaip įstatymų leidėjas nenumato, kad turto konfiskavimas būtinai turi būti taikomas tik tyčinį nusikaltimą padariusiam asmeniui ir negali būti taikomas netyčinį nusikaltimą padariusiam. Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 2K-320-693/2018 LAT konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas tinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą nusikalstamą veiką padariusio asmens veiksmus kvalifikuodamas pagal BK 281 straipsnio 4 dalį ir paliko galioti nuosprendžio dalį, kuria paskirtas automobilio konfiskavimas (LAT 2018 m. lapkričio 6 d. nutartis). Vadinasi, gali būti konfiskuojamas ir neatsargiai padarytos nusikalstamos veikos įrankis, priemonė, rezultatas.

Taigi, pagal esamą teisinį reglamentavimą, kai BK 72 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad kaltininkui priklausantis konfiskuotinas turtas privalo būti konfiskuojamas visais atvejais bei susiformavusią, naujausią teismų praktiką, turto konfiskavimas - visuomet privalomai skiriamas nustačius, kad turtas atitinka BK 72 straipsnio 2 dalyje nurodytus konfiskuotino turto požymius ir yra kitos BK 72 straipsnyje nurodytos turto konfiskavimo taikymo sąlygos (pavyzdžiui, LAT 2018 m. sausio 9 d. nutartis). Ir tik išskirtiniais atvejais, kai turto konfiskavimo taikymas būtų akivaizdžiai neproporcinga teisinė priemonė, teismas gali jos netaikyti (LAT 2018 m. sausio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kadangi turto konfiskavimas – viena iš baudžiamojo poveikio priemonių, akivaizdu, kad jis turi būti proporcingas teisės pažeidimui - turi atitikti šioms priemonėms keliamus tikslus (pavyzdžiui, sulaikyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo, o žvelgiant, šiuo atveju, konkrečiau - padaryti nusikalstamą veiką ekonomiškai nenaudingą), tačiau nevaržyti asmens labiau nei reikia šiems tikslas pasiekti.

Atkreiptinas dėmesys, kad nepaisant to, jog po analizuoto 2010 m. LAT išaiškinimo keitėsi tiek teisinis reglamentavimas, tiek teismų praktika, Baudžiamosiose bylose

apeliaciniais skundais yra dažnai prašoma pakeisti pirmosios instancijos teismų sprendimus, kuriais skirta transporto priemonės konfiskavimo, remiantis jau nebeaktualia LAT praktika, teigiančia jog nusikaltimo padarymo priemone nepripažįstama transporto priemonė, kuria padaromas neatsargus nusikaltimas. Pavyzdžiui, nebeaktualia, 2010 m. LAT pozicija, rėmėsi Šiaulių apygardos prokuratūros Telšių apylinkės prokuratūros (Mažeikių) prokuroras, prašydamas panaikinti nuosprendžio dalį, kuria konfiskuotas automobilis. (Šiaulių apygardos teismo 2019 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kitoje byloje, remiantis tuo pačiu nebeaktualių išaiškinimų, kasatoriaus advokatė prašė panaikinti automobilio konfiskavimą (LAT 2018 m. balandžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Žinoma, dėl aukščiau aptartų priežasčių, tokie skundai nebuvo tenkinti.

Apibendrinant pažymėtina, kad teismų praktikoje, skiriant konfiskavimą nusikaltimo įrankis ir priemonė dažnai tapatinama. Nors lingvistiniu požiūriu, nusikalstamos veikos įrankiai ir priemonės atrodo tapачios sąvokos, teisiniu požiūriu tai yra skirtingos kategorijos ir privalu jas atriboti. Nusikalstamos veikos įrankis yra tam tikras įtaisas skirtas tiesiogiai paveikti nusikalstamos veikos objektą. Tuo tarpu priemonė, nedaro tiesioginio poveikio nusikaltimo objektui, ji tik padeda, palengvina nusikaltimo padarymą. Dažniausiai, remiantis teismų praktika, nusikaltimo priemone pripažįstama transporto priemonė (vairuojant ją neblaiviam asmeniui), nors esama atvejų kai ji neteisingai priskiriama nusikaltimo įrankiams. Kuomet neblaivus asmuo vairuoja automobilį jį reiktų vertinti kaip priemonę, o ne kaip įrankį, nes tai nėra įtaisas skirtas tiesiogiai paveikti nusikalstamos veikos objektą, jis tik sudaro sąlygas padaryti nusikalstamą veiką. Gali būti konfiskuojamas ir neatsargiai padarytos nusikalstamos veikos įrankis, priemonė, rezultatas.

2.2.1.2. Nusikalstamos veikos rezultato konfiskavimas

Toliau, būtina aptarti BK 72 straipsnio 2 dalyje minimą nusikalstamos veikos rezultatą, kaip konfiskuotiną turtą. R. Paužaitės pastebėjimu, šiuo atveju tai - “kaltininko iš nusikalstamos veikos gauta materialinė nauda“ (Paužaitė, 2008, p. 58). Teismai nusikalstamos veikos rezultato prasmę paaiškina plačiau. Išaiškinta, kad nusikalstamos veikos rezultatu yra pripažįstamas „tiek tiesiogiai, tiek ir netiesiogiai iš nusikalstamos veikos gautas bet kokio pavidalo turtas“ (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Vadinasi, konfiskuotinas turtas, kaip nusikalstamos veikos rezultatas, įvardijamas tiesiogiai ar netiesiogiai iš jos gautu bet kokio pavidalo turtu. Tokiu būdu, darbo

autorius manymu, nusikalstamos veikos rezultatas - itin plati sąvoka, suteikianti galimybę, praktiškai bet kokią naudą, jei tik ji gauta nusikalstamu būdu, priskirti konfiskuotinam turtui.

Remiantis baudžiamųjų bylų dėl turto konfiskavimo skyrimo analize, galima teigti, kad dažniausiai nusikalstamos veikos rezultatu pripažįstama tam tikra pajamų suma, gauta iš neteisėtos veiklos (Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kitaip tariant, nusikalstamos veikos rezultatu pripažįstama pinigų suma, kuria kaltininkas neteisėtai praturtėjo iš padarytos nusikalstamos veikos. Ši pinigų suma gali būti įgyta įvairiais būdais. Pavyzdžiui, vienoje baudžiamojoje byloje nustatyta, kad V. J. nuslėpė už suteiktas paskolas skolininkų jam mokėtas palūkanas, tokios gautos naudos nedeklaruodamas ir nesumokėdamas nuo jos mokesčių. Todėl palūkanos, gautos vykdant neteisėtą finansinę veiklą pripažintos nusikalstamos veikos rezultatu. Pažymėtina, kad šiuo atveju turto konfiskavimui neturėjo reikšmės gautų palūkanų rūšis (nuslėptos, pajamų ar kompensuojamosios ir t. t.), nes darant nusikalstamą veiką bet kokia gauta nauda turi būti laikoma šios nusikalstamos veikos rezultatu (LAT 2021 m. vasario 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, šiuo atveju nusikalstamos veikos rezultatas – nusikalstamu būdu gautos pajamos – išreikštos palūkanomis, nepriklausomai nuo jų rūšies.

Kitu atveju teismas išaiškino, kad draudimo išmoka gauta už neįsigaliojusias akcijas, kurios galbūt buvo įgytos už iš nusikalstamos veikos gautas pinigines lėšas, gali būti pripažinta netiesiogiai iš nusikalstamos veikos gautu turtu (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kaip matome, nusikalstamos veikos gautos pajamos analizuojamu atveju buvo išreikštos draudimo išmoka.

Dar vienoje baudžiamojoje byloje nuteistasis J. V. pripažino, kad įvykdė nukentėjusiojo L. A. turto vagystę, už pagrobtus pinigus įsigijo automobilį Audi 80, kurį vėliau apkeitė į pažįstamo automobilį Citroen ZX, todėl teismas laikė, kad automobilis Citroen ZX yra nusikalstamos veikos rezultatas (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. rugsėjo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Aptartas atvejis parodo, kad nusikalstamos veikos rezultatu pripažįstamas bet kuris iš nusikalstamų pajamų gautas galutinis daiktas, kurį asmuo jomis pasinaudodamas įsigijo pardavimo, mainų ar kitokiu būdu.

Akivaizdu, kad egzistuoja itin platus spektras turtinės naudos, kuri gali būti gauta iš nusikalstamos veikos. Todėl visuomet konfiskuotinas bet kokio pavidalo turtas – kaip nusikalstamos veikos rezultatas, jei tik jis įgytas nusikalstamu būdu. Šiuo atveju remiamasi jau minėta BK 72 straipsnio 3 dalimi, kur tik įtvirtintas imperatyvus reikalavimas, jog kaltininkui priklausantis konfiskuotinas turtas privalo būti konfiskuojamas visais atvejais.

Pastebėtina, kad L. Hamran pasisakydamas šiuo aspektu teigia, jog siekiant konfiskuoti turta, daugelio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose reikalaujama priežastinio ryšio tarp konkrečių gautų pajamų ir padarytų nusikalstamų veikų nustatymo (Hamran, 2016, p. 167). Kaip matome, Lietuvos BK 72 straipsnis tokio reikalavimo nenumato. Tad šiuo atveju kyla klausimas, ar privalomas nusikalstamos veikos rezultato (pajamų) konfiskavimas visuomet ir visa apimtimi yra pagrįstas ir, ar nėra per daug griežtas proporcingumo požiūriu ir asmens teisės į nuosavybės apsaugą, kai sakym dalis pajamų įgytos teisėtai? Štai S. Bikelis, išsamiai analizavęs šį aspektą, abejoja ar mūsų aukščiau aptartas teisinis reguliavimas, „kai teismui nėra numatyta formali galimybė mažinti konfiskavimo apimtį atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes, neprieštarauja ne tik Konvencijos Pirmojo protokolo 1 straipsniui, bet ir Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (Bikelis, 2013, p. 48).

Visgi, nors BK 72 straipsnis teismui formalios galimybės mažinti konfiskavimo apimtį galimybės nenumato, išanalizavus teismų praktiką, teismai įrodinėja pajamų iš nusikalstamos veikos gavimo faktą. Tokia būtinybė kildinama iš BK 72 straipsnio 3 dalies imperatyvo, kurį LAT aiškina plačiai ir nurodo, kad imperatyvas konfiskuoti iš nusikalstamos veikos gautus pinigus ar kitus ekonominę vertę turinčius daiktus suponuoja teismo pareigą baigiamajame akte išdėstyti motyvus, pagrindžiančius nusikalstamą konfiskuojamo turto kilmę (LAT 2015 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kitaip tariant, pajamų teisėtumo/neteisėtumo įrodinėjimas svarbus siekiant užtikrinti, kad būtų konfiskuojama tik tai, kas sudaro turtinės padėties pagerėjimą, taip nepažeidžiant asmens teisės į nuosavybę ir nekonfiskuojant teisėtų pajamų. Tuo pačiu įrodinėtinas ir ne tik pats kaltininko pelnytos iš nusikalstamos veikos faktas, tačiau ir gautų pajamų dydis.

Taigi, pajamų kilmė, jų dydis - visais atvejais yra baudžiamojoje byloje įrodinėtinos aplinkybės, nustatomos remiantis bendrosiomis įrodinėjimo taisyklėmis ir BPK nenumatyta jokių specialių, būtent turto konfiskavimui taikomų įrodinėjimo būdų (LAT 2016 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Tai reiškia, kad teismas, nustatydamas pajamų kilmę vertina visus byloje turimus duomenis – liudytojų parodymus, esančius byloje įvairius rašytinius įrodymus, specialistų, ekspertų išvadas ir pan. Visgi negalima pamiršti, kad įrodinėjimas baudžiamajame procese turi ribas, kasacinis teismas pažymi, kad jis turi vykti tol, kol nustatomos visos svarbios, o ne visos įmanomos bylai aplinkybės ir nelieka protingos tikimybės, kad naujų duomenų tyrimas galėtų pakeisti daromas išvadas dėl tam tikrų svarbių aplinkybių pripažinimo nustatytomis ar nenustatytomis (LAT 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Pažymėtina, kad pajamų iš nusikalstamos veikos gavimo fakto įrodinėjimas, LAT nuomone, „yra vienas esminių momentų, dėl kurio kyla turto konfiskavimo mechanizmo efektyvumo problema“ (LAT 2015 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Darbo autoriaus manymu, LAT paminėta turto konfiskavimo mechanizmo efektyvumo problema ta, kad nors turtas, kurio ryšys su nusikalstama veika turi būti neabejotinai įrodytas kiekvienoje byloje teismo išnagrinėtais įrodymais, kai kuriais atvejais pajamų nusikalstamą kilmę itin sunku įrodyti ir dėl to, neišvengiama įvairus pobūdžio klaidų, be to teismų praktika nevieninga. Teismų praktikos nevieningumą turto konfiskavimo taikymu yra pastebėjęs ir Lietuvos apeliacinis teismas apžvelgdamas apygardos teismų praktiką (Lietuvos apeliacinio teismo 2015 metų veiklos apžvalga, p. 14).

Toliau, šiais aspektais, aptartini konkretūs pavyzdžiai iš teismų praktikos. Štai, Lietuvos apeliacinis teismas baudžiamojoje byloje 1A-357-495/2016 nustatė, kad pirmosios instancijos nuosprendžiu A. B. yra pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 202 straipsnio 1 dalį už vertimąsi neteisėta ūkine, komercine veikla bei pagal BK 222 straipsnio 1 dalį – už apgaulingą apskaitos tvarkymą. Tačiau byloje nėra jokių duomenų, kad 14 720 eurų A. B. būtų gavęs iš neteisėtos ūkinės, komercinės veiklos, už kurią jis yra nuteistas skundžiamu nuosprendžiu, tai yra, kad jie gauti iš kaltinime pagal BK 202 straipsnio 1 dalį jam inkriminuotų neteisėtų sandorių. Asmens kratos protokolas patvirtina, kad pas A. B. buvo rasta ir paimta 14 720 Eur, tačiau šio fakto nepakanka išvadai, kad šie pinigai yra nusikalstamos veikos rezultatas. Nepaisant to pirmosios instancijos teismas konstatavo, jog sulaikymo metu pas A. B. rasti 14 720 Eur - nusikalstamos veikos rezultatas. Šis teismas skundžiamame nuosprendyje nenurodė jokių motyvų dėl šios išvados, apsiribodamas konstatavimu aplinkybės, jog minėta pinigų suma priklauso A. B. ir dėl to turi būti konfiskuota kaip piniginės lėšos, gautos iš nusikalstamos veiklos. Byloje nėra nustatyta jokių objektyvių duomenų, patvirtinančių, kad iš A. B. paimti pinigai yra nusikalstamos veikos rezultatas. Šiuo atveju konstatuota, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai pritaikė BK 72 straipsnio 2 dalį ir šioje dalyje pakeitė nuosprendį, panaikindamas nuteistajam paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę – turto konfiskavimą (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kaip matome, aptarta baudžiamoji byla atskleidė, kad pirmosios instancijos teismas neįrodė A. B. gautų pinigų ryšio su nusikalstama veika, kuri šiuo atveju turėjo būti neabejotinai įrodyta, remiantis išnagrinėtais įrodymais. Šis teismas nevertino visumos įrodymų ir rėmėsi tik tuo, kad pinigai rasti pas asmenį. Taip pat teismas nevykdė savo pareigos baigiamajame akte išdėstyti motyvus, pagrindžiančius

nusikalstamą konfiskuojamo turto kilmę. Žinoma, tokių motyvų ir negalėjo būti, nes akivaizdu, kad pateikti įrodymai nusikalstamos pinigų kilmės nepatvirtina. Tokiu būdu pirmosios instancijos teismas priėmė neteisėtą sprendimą konfiskuoti pinigus. Tokia praktika vertintina neigiamai, klaida apeliacinio teismo instancijoje buvo ištaisyta ir turto konfiskavimas panaikintas.

Deja, ne visuomet panašaus pobūdžio klaidos ištaisomos ir aukštesniųjų teismų. Čia aptartina LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-53-1073/2019. Šioje byloje nustatyta, kad D. S., vykdamas automobiliu iš Baltarusijos į Lietuvą, nepateikęs muitinės kontrolei, gabeno per Lietuvos valstybės sieną 250 000 Eur grynujų pinigų. Apeliacinės instancijos teismas, nors iš esmės pripažino, kad D. S. gabenti pinigai yra kontrabandos dalykas ir konfiskuotinas turtas, vertindamas minėtų pinigų konfiskavimo iš D. S. proporcingumą, nurodė, kad byloje nėra duomenų, jog D. S. per valstybės sieną gabenti pinigai buvo neteisėtos kilmės; kad byloje nepaneigta, jog nuteistasis gabeno savo asmeninius, teisėtos kilmės pinigus; kad nenustatyta, jog D. S. pinigus gabeno turėdamas tikslą juos panaudoti neteisėtai veiklai, priešingai, bylos duomenimis, nuteistojo gabenti pinigai buvo skirti Lietuvoje veikiančiai įmonei, su kuria jis turėjo bendrų verslo reikalų ir iš kurios ketino įsigyti asmeniniam naudojimui valtį; kad D. S. anksčiau neteistas, administracine tvarka nebaustas, byloje nėra duomenų apie jo teistumą arba patraukimą baudžiamojon atsakomybėn Baltarusijos Respublikoje ar kitų jį neigiamai apibūdinančių duomenų. Tačiau, teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai neatsižvelgė į byloje nustatytas ir pirmosios instancijos teismo nuosprendyje nurodytas tokias svarbias aplinkybes, kad nuteistasis D. S. nurodė, jog jis siekė pažeisti Baltarusijos Respublikos įstatymus, išvengti vežtos sumos pagarsinimo; kad apie vežamą 250 000 Eur sumą jis nutylėjo ir jį tikrinusiems pareigūnams, žodžiu nurodydamas tik tai, kad turi 7700 Eur, o jo žmona – 2500 Eur grynujų pinigų; kad D. S. gabenta nedeklaruota 250 000 Eur suma buvo supakuota į paketus, kurie buvo apvynioti celofanu, aprišti gumele ir padėti po automobilio trečios eilės nuleistomis sėdynėmis, kur jų nesimatė ir, automobilio bagažinėje esant daiktams, pinigų suradimas buvo apsunkintas; į pačią nedeklaruotą pinigų sumą. Šios aplinkybės neabejotinai yra reikšmingos sprendžiant dėl turto konfiskavimo iš D. S. proporcingumo. Todėl LAT, atsižvelgdamas į visus šiuos įrodymus, nusprendė, kad apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl turto konfiskavimo iš D. S., naikintina ir dėl šios dalies paliktinas galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendis dėl turto konfiskavimo (konfiskuotiną sumą sumažinant iki 65 000 Eur). (LAT 2019 m. vasario 28 d. nutartis

baudžiamojoje byloje). Pateikta baudžiamoji byla parodo, kad byloje, įrodymų visuma nėra nustatyta, kad nuteistasis per valstybės sieną gabeno neteisėtos kilmės pinigus, nepaneigta, jog nuteistasis gabeno savo asmeninius, teisėtos kilmės pinigus, be to nenustatyta, kad nuteistasis pinigus gabeno turėdamas tikslą juos panaudoti neteisėtai veiklai, priešingai, bylos duomenimis, nuteistojo gabenti pinigai buvo skirti Lietuvoje veikiančiai įmonei, su kuria jis turėjo bendrą verslo reikalų. Tačiau vis vien paskirtas pinigų konfiskavimas. Manytina, kad šiuo atveju galimai konfiskuotos asmens teisėtos pajamos ir tokiu būdu pažeista jo teisė į nuosavybę.

Darbo autoriaus manymu, teigiamai vertinti derėtų praktiką, kai tam tikrų pajamų nusikalstama kilmė įrodinėjama (įrodant ar neįrodant) įvertinant visus įrodymus, neskiriant prioritetingos reikšmės kuriam nors vienam. Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 1A-365-318/2018 dėl O.B. gabentų privalomus pateikti muitinei pinigų, remiantis įrodymų visuma, konfiskavimas neskirtas, neįrodžius jų nusikalstamos kilmės, nors prokurorė ir manė, kad pirmosios instancijos teismas nusprendęs neskirti O. B. baudžiamojo poveikio priemonės, netinkamai taikė BK 72 straipsnio nuostatas ir nukrypo nuo teismų suformuotos praktikos. Apeliacinis teismas, atmesdamas prokurorės skundą pažymėjo, kad nagrinėjamoje byloje nėra duomenų, kad O. B. per valstybės sieną gabenti pinigai buvo neteisėtos ir jokiais duomenimis nepagrįstos kilmės, t.y. kad jie buvo kaip pajamos iš kokios nors nusikalstamos veikos ar gautos neteisėtai, nepagrindžiant galimybės jas turėti, ar, kad pinigai, jų nedeklaruojant, buvo gabenami, turint tikslą juos panaudoti neteisėtai ar siekiant juos nuslėpti. Iš nuteistojo parodymų matyti, kad jo gabenami nedeklaruoti 10 000 Eur, kaip avansinė įmoka, buvo skirti automobilio „BMW X3“ įsigijimui. Ir nors nuteistasis O. B. ikiteisminio tyrimo metu kiek kitaip aiškino dėl jų kilmės, nurodydamas, kad pinigus jam perdavė nepažįstamas vyriškis ir paprašė, jog jis šiuos pinigus atiduotų įmonės buhalterijoje, duoti parodymai visų įrodymų kontekste, negali būti laikomi įrodymu, pagrindžiančiu neteisėtą pinigų kilmę. Vėliau nuteistasis pats teisme patvirtino, kad šios apklausos metu duoti jo parodymai yra neteisingi, jis tokius parodymus davė, nes galvojo, jog gali pakenkti draugui ir išsamiai paaiškino aplinkybes dėl pinigų kilmės. Be to, pinigų kilmę patvirtina nuoseklūs liudytojų duoti parodymai bei juos pagrindžiantys rašytiniai duomenys: pirkimo - pardavimo sutartis, UAB veiklą reglamentuojantys įstatai ir kt. (Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Matome, kad šiuo atveju, teismas įvertino visus byloje pateiktus įrodymus ir pagrįstai neskyrė turto konfiskavimo, nors

nuteistojo duoti parodymai ir kėlė tam tikrų prieštaravimų ir abejonių. Šie parodymai nebuvo įvertinti atsietai nuo kitų byloje pateiktų įrodymų, todėl priimtas teisingas sprendimas.

Atskirai aptartinas atvejis, susijęs su pinigų konfiskavimu, kai jie gabenami per valstybės sieną pastarųjų nedeklaravus. Šiuo atveju aktualus proporcingumo principas. Štai, Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau darbe – EŽTT) byloje *I prieš Rusiją* sprendė klausimą, kai nuteisto asmens už pinigų kontrabandą muitinės deklaracijoje nedeklaruoti pinigai konfiskuoti kaip gauti nusikalstamu būdu (pagal Rusijos BPK ir teismų praktiką juos pripažįstant kaip nusikalstamos veikos padarymo instrumentą). EŽTT nuomone, nors apskritai tokia konfiskavimo priemonė atitinka bendrąjį visuomenės interesą kovoti su sunkiomis nusikalstamomis veikomis, kurios gali būti susijusios su pinigų srautų judėjimu per sienas, bet šiuo atveju vienintelis nusikalstamas elgesys, už kurį atsakingas pareiškėjas - deklaracijos nepateikimas muitinės pareigūnams. Jis neturėjo teistumo ir nebuvo įtariamas ar kaltinamas, padaręs kokių nors nusikalstamų veikų prieš tai. Užsienio valiutos įvežimas į Rusiją kaip toks yra teisėtas neribojant sumos, konfiskuoti pinigai buvo teisėtos kilmės ir nenustatyta, kad konfiskavimu siekta užkirsti kelią kokiam nors kitam neteisėtam veiklai. Teismo nuomone, sąvoka „gauti nusikalstamu būdu“ reikšmė suponuoja, kad nusikaltėlis užvaldė turtą per nusikalstamą veiklą, tuo tarpu pareiškėjas neįgijo pinigų kaip kontrabandos nusikalstamos veikos padarymo rezultato, jis juos teisėtai uždirbo. Atsižvelgiant į tai EŽTT konstravo Europos Žmogaus Teisių ir Pagrindinių Laisvių Apsaugos Konvencijos (toliau darbe – EŽTK) protokolo Nr. 1 1 straipsnio pažeidimą, teigdamas, kad remiantis bylos aplinkybėmis pareiškėjui paskirtas turto konfiskavimas buvo neproporcingas – jam užkrauta individuali ir pernelyg didelė našta (European Court of Human Rights 6 April 2008 case of *Ismayilov v. Russia*). Kaip matome, EŽTT nedeklaruotų pinigų nevertina kaip kontrabandos nusikalstamos veikos padarymo rezultato, nes jie uždirbti teisėtai, tiesiog nepateikta deklaracija. Akivaizdu, kad vien tik formalios, procedūros nesilaikymas savo pobūdžiu nėra toks pavojingas, kad būtų tikslinga taikyti turto konfiskavimą. Nepaisant šio ganėtinai aiškaus EŽTT išaiškinimo, dėl nedeklaruotų pinigų konfiskavimo, Lietuvos praktikoje šio išaiškinimo ne visada laikomasi.

Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 1A-16-449/2015 Lietuvos apeliacinis teismas nustatė, kad pirmosios instancijos teismas nuteistajam, kuris nuteistas pagal BK 199 str. 1 d. už neteisėtą per Lietuvos valstybės sieną gabentų pinigų nedeklaravimą, taikė baudžiamojo poveikio priemonę – visų jos gabentų pinigų konfiskavimą. Lietuvos apeliacinis teismas atsižvelgdamas į byloje nustatytas aplinkybes - deklaravimo reikalavimo nesilaikymo

sunkumą, o ne kokio nors pažeidimo, kuris yra preziumuojamas (pavyzdžiui, toks, kaip pinigų plovimas, mokesčių vengimas), tačiau realiai nebuvo nustatytas, sunkumą, taip pat į tai, kad A. J. pasisavintas turtas buvo sukurtas įmonės, kurios vieninteliu akcininku buvo pats nuteistasis, padarė išvadą, kad turto konfiskavimą vertinant proporcingumo aspektu, A. J. taikyta baudžiamojo poveikio priemonė – turto konfiskavimas yra neproporcinga ir neadekvati jo padarytai nusikalstamai veikai. Todėl, Lietuvos apeliacinis teismas padarė išvadą, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą (BK 72 straipsnį) ir nuosprendžio dalis dėl turto konfiskavimo yra nepagrįsta ir naikintina (Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Panašios aplinkybės susiklostė ir kitoje baudžiamojoje byloje, remiantis kuria A. S. nuteista pagal BK 199 straipsnio 1 dalį dėl to, kad per valstybės sieną gabeno savo asmenines santaupas ir didžiąją dalį individualiajai E. Z. įmonei (trečiajam asmeniui) priklausančių pinigų jų nedeklaravusi. Apygardos ir apeliacinis teismai konfiskavo visus A. S. pinigus. LAT, iš esmės, pasisakydamas tais pačiais argumentais kaip prieš tai aptartoje byloje konstatavo, kad A. S. atžvilgiu BK 72 straipsnio 2 dalis – pritaikytas netinkamai, todėl turto konfiskavimą panaikino (LAT 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Aptartos baudžiamosios bylos dėl nedeklaruotų pinigų parodė, kad turto konfiskavimą žemesniųjų instancijų Lietuvos teismai skyrė, neatsižvelgdami į EŽTT formuojamą praktiką tokios kategorijos bylose, proporcingumo principo aspektu. Pažymėtina, kad toks turto konfiskavimo vertinimas nulemia nacionalinės teisės taikymo neatitiktį EŽTK Nr. 1 1 straipsniui. Visgi pastebėtina, kad apylinkės ar apygardos teismai pastaruju metu tokių analogiškų klaidų nedaro ir laikosi EŽTT ir LAT išaiškinimų (Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo 2019 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Akivaizdu, kad tai - teigiama tendencija.

Taip pat pažymėtina, kad LAT taiko dalinį turto vertės konfiskavimą. Aptariant šį atvejį detaliau, pažymėtina, kad tam tikrais atvejais turto konfiskavimo klausimas, gautų pajamų apimtį aspektu, negali būti sprendžiamas vienodai. Skirtingos situacijos, remiantis kasacinio teismo praktika, susiklosto kai:

1. pajamos gautos iš veiklos, kuri jokiais atvejais negali būti laikoma teisėta (pavyzdžiui, narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimas, prekyba žmonėmis, kyšininkavimas ir t. t.);
2. pajamos gautos vykdant buhalteriniuose dokumentuose fiksuojamą veiklą, kuria teisės aktų nustatyta tvarka gali būti verčiamasi teisėtai, nors konkrečiu atveju ir būtų

padaryti nustatytos tvarkos pažeidimai (LAT 2010 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Kaip matome, kasacinis teismas mano, kad apgaulingos buhalterinės apskaitos vedimas ar pan. pats savaime nelemia turto nusikalstamos kilmės, priešingai nei nusikalstamų veikų, kurios laikomos absoliučiai neteisėtomis, atveju. Todėl nusikalstamos veikos rezultatui išreikštam gautų pajamų pavidalu „svarbus būtent nusikalstamas, o ne priešingas teisei bendrąja prasme konfiskuotinių lėšų šaltinis“ (LAT 2016 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Atsižvelgiant į tokį aiškinimą, - kai gautos pajamos iš veiklos, kuri absoliučiai visada laikoma neteisėta - konfiskuojamos visos iš tokios veiklos gautos lėšos be jokių išimčių. Pavyzdžiui, pajamos gautos iš prostitucijos. Teismas pažymėjo, kad prostitucija - tai veikla už pinigus arba kitokia turtinė nauda lytiškai santykiaujant ar kitaip tenkinant kitų asmenų lytinę aistrą. BK 307 straipsnis kriminalizuoja ne pačią prostituciją, bet prostitucija užsiimančių asmenų išnaudojimą, pelnymąsi iš jų. Pajamų turėjimas iš kito asmens prostitucijos reiškia, kad asmuo tam tikro susitarimo su prostitucija užsiimančiu asmeniu pagrindu gauna pajamų. D. D. organizavo ir vadovavo merginų prostitucijai; gabenო merginas šių sutikimu dirbti prostitutėmis kitose valstybėse; ruošė jas dirbti prostitutėmis; dalydavosi iš prostitucijos gautą atlygį. Iš jam inkriminuotos nusikalstamos veikos jis gavo pajamų, kurios visos konfiskuotos. (LAT 2015 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

O kuomet pajamos gautos verčiantis teisėtai, bet padaryti tik tam tikri nustatytos tvarkos pažeidimai – konfiskuotina tik ta dalis pajamų, kurios gautos neteisėtai, pavyzdžiui nesumokėjus mokesčių. Pastaroji situacija buvo spręsta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-138-1076/2019. Šioje byloje apygardos teismas konfiskavo iš V. V. 100 000 Eur. ir nekonfiskavo visos jam inkriminuotos 648 781,47 Eur dydžio pajamų sumos, kaip gautos iš neteisėtos veiklos, nes nustatyta, kad nuteistasis iš esmės padarė mokestinį nusikaltimą, neregistruodamas individualios veiklos, iš kurios jis šias pajamas gavo, atitinkamai jų neapmokestindamas. Teisės aktai savaime nedraudė V. V. gautas pajamas uždirbti; jo veikla BK 202 straipsnio 1 dalies prasme neteisėta tapo dėl nuteistojo neįsiregistravimo mokesčių mokėtoju. Todėl, nusikalstamos veikos rezultatas - nesumokėti mokesčiai, tuo tarpu visos uždirbtos pajamos yra nusikalstamos veikos dalykas, kurio konfiskavimo baudžiamasis įstatymas nenumato (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Tokiu būdu, matome, kad ne visos uždirbtos pajamos yra konfiskuotinos. Gali būti konfiskuota tik jų dalis, t. y. ta turtinė nauda, kuri gauta

nusikalstamu būdu, pavyzdžiui - nesumokėti mokesčiai. Manytina, šiuo atveju atsižvelgta proporcingumo principą, kuris aktualus ne tik nacionalinėje, tačiau ir tarptautinėje teisėje. Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau darbe – EŽTT) praktikoje proporcingumo principas aiškinamas „kaip sąžiningas balansas (pusiausvyra) tarp visuomenės intereso poreikio tenkinimo ir asmens teisių apsaugos“ (European Court of Human Rights 28 June 2018 case of G.I.E.M. S.R.L. and others v. Italy). Šį principą pripažįsta ir Konstitucinis Teismas, kuris nurodo, kad tarp valstybės siekiamo tikslo nubausti pažeidimus darančius asmenis bei tarp tam tikslui pasiekti pasirenkamų priemonių turi būti išlaikyta teisinga pusiausvyra. Todėl už padarytus pažeidimus, asmeniui numatytos sankcijos turi būti adekvačios padarytiems pažeidimams bei siekiamam tikslui ir neturi jo varžyti akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. kovo 15 d. nutarimas). Taigi LAT, atsižvelgdamas į proporcingumo principo reikalavimus, susiklosčius tam tikroms situacijoms, taiko dalinį turto konfiskavimą.

Apibendrinant pažymėtina, kad konfiskuotinas turtas, kaip nusikalstamos veikos rezultatas - tiesiogiai ar netiesiogiai iš jos gautas bet kokio pavidalo turtas, todėl tai itin plati kategorija, suteikianti galimybę, praktiškai bet kokią naudą, jei tik ji gauta nusikalstamu būdu, priskirti konfiskuotinam turtui (pavyzdžiui, draudimo išmoka, gautos pajamos – išreikštos palūkanomis, nepriklausomai nuo jų rūšies, bet kuris iš nusikalstamų pajamų gautas galutinis daiktas, kurį asmuo, jomis pasinaudodamas, įsigijo pardavimo, mainų ar kitokiu būdu.). Dažniausiai praktikoje, nusikalstamos veikos rezultatu pripažįstama tam tikra pajamų suma, gauta iš neteisėtos veiklos. BK 72 straipsnis neįtvirtina reikalavimo konfiskuojant turtą nustatyti priežastinį ryšį tarp konkrečių gautų pajamų ir padarytos nusikalstamos veikos. Tačiau teismai, skirdami turto konfiskavimą įrodo pajamų iš nusikalstamos veikos gavimo faktą. Pajamų teisėtumo/neteisėtumo įrodinėjimas svarbus siekiant užtikrinti, kad būtų konfiskuojama tik tai, kas sudaro turtinės padėties pagerėjimą, taip nepažeidžiant asmens teisės į nuosavybę ir nekonfiskuojant teisėtų pajamų. Praktikoje pasitaiko atvejų, kai teismai (įvairių instancijų) neįrodo gautų pinigų ryšio su nusikalstama veika, tačiau juos konfiskuoja. Tokiu būdu, konfiskuojamos asmens teisėtos pajamos ir taip pažeidžiama asmens teisė į nuosavybę. Nors EŽTT nedeklaruotų pinigų nevertina kaip kontrabandos nusikalstamos veikos padarymo rezultato, nes jie uždirbti teisėtai, tiesiog neatlikta formali procedūra - nepateikta deklaracija ir todėl netaiko turto konfiskavimo, tokios praktikos Lietuvos teismai ne visuomet laikosi. Tam tikrais atvejais teismų praktikoje skiriamas dalinis gautų pajamų konfiskavimas - kai konfiskuojama ne visos uždirbtos

pajamos o tik nesumokėta mokesčių dalis, kurią asmuo privalėjo sumokėti, bet to nepadarė neįsiregistravęs mokesčių mokėtoju.

2.2.2. Kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui priklausančio turto konfiskavimas

Praktikoje gali susiklostyti situacijų, kai konfiskuotinas turtas priklauso ne tiesiogiai nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui, o kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui. Tuomet tokio turto konfiskavimas turi būti pagrįstas viena iš aplinkybių, nurodytų BK 72 straipsnio 4 dalyje. Taigi, nepaisant to, ar turtą perdavęs asmuo nuteistas už BK uždraustos veikos padarymą ar ne, kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui priklausantis konfiskuotinas turtas konfiskuojamas kai:

1. „perleisdamas turtą kaltininkui ar kitiems asmenims, jis žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas bus naudojamas šio kodekso uždraustai veikai daryti;
2. šis turtas jam buvo perleistas sudarius apsimestinį sandorį;
3. šis turtas jam buvo perleistas kaip kaltininko šeimos nariui ar artimajam giminaičiui;
4. šis turtas jam buvo perleistas kaip juridiniam asmeniui, kurio vadovas, valdymo organo narys arba dalyviai, valdantys ne mažiau kaip penkiasdešimt procentų juridinio asmens akcijų (pajaus, įnašų ir pan.), yra kaltininkas, jo šeimos nariai ar artimieji giminaičiai;
5. įgydamas šį turtą, jis arba juridiniame asmenyje vadovaujančias pareigas ėję ir teisę jam atstovauti, juridinio asmens vardu priimti sprendimus ar kontroliuoti juridinio asmens veiklą turėję asmenys žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas yra šio kodekso uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas“.

Kaip matome, BK 72 straipsnio 4 dalyje, 1-5 punktuose, įtvirtintos aplinkybės sudarančios pagrindą konfiskuoti ne kaltininkui, o kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims perduotą turtą. Žvelgiant į visas šias aplinkybes bendrai, akivaizdu, kad turto konfiskavimo iš trečiųjų asmenų teisiniame reguliavime esminis ir reikšmingiausias momentas - psichinis asmens santykis į jam perduotą turtą. Pažymėtina, kad nustatytas baigtinis tokių aplinkybių sąrašas. Toliau darbe tikslinga kiekvieną aplinkybę aptarti atskirai.

2.2.2.1. Turto konfiskavimas iš fizinio asmens, kuris žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas bus naudojamas šio kodekso uždraustai veikai daryti

Pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 1 punktą kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui priklausantis konfiskuotinas turtas konfiskuojamas, nepaisant to, ar tas asmuo nuteistas už šio kodekso uždraustos veikos padarymą, ar ne, jeigu perleisdamas turtą kaltininkui ar kitiems asmenims jis žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas bus naudojamas šio kodekso uždraustai veikai daryti. Šiuo atveju itin reikšminga trečiajam asmeniui priskirtina kategorija - asmuo „turėjo ir galėjo žinoti“. Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2018 m. birželio 27 d. įsakymu patvirtintų rekomendacijų dėl turto tyrimo (toliau darbe – Rekomendacijos dėl turto tyrimo) 72 punkte ši kategorija įvardijama kaip „nerūpestingų asmenų turto konfiskavimas“, kuris pasireiškia neatsargumu (neapdairumu), todėl būtina nustatyti, ar turtą perduodantis asmuo turėjo pareigą ir realią galimybę žinoti, kad šis turtas galės būti panaudotas darant nusikalstamą veiką “ (Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2018 m. birželio 27 d. įsakymas ...). Taigi, kategorija „žinojo“ reiškia, asmens tyčią, o „turėjo ir galėjo žinoti“ reiškia nerūpestingumą, neatsargumą.

Teismų praktikoje sprendžiant ar turto savininkas žinojo ar turėjo ir galėjo žinoti, kad jo turtas bus panaudotas darant nusikaltimą, teismas įvertina šias turto perdavimo aplinkybes:

1. ar turtas perduodamas asmeniui, kuris verčiasi neteisėta veika, ir turto savininkui šios aplinkybės žinomos,
2. ar perduotą turtą valdė ir juo naudojosi kaltininkas, o savininkas nesidomėjo jam priklausančio turto likimu (LAT 2010 m. lapkričio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Matome, kad kiekvienu atveju vertinami du galimi turto perdavimo scenarijai. Darbo autoriaus manymu, pirmasis daugiau apima kategoriją „žinojo“, antrasis atspindi – „turėjo ir galėjo žinoti“.

Sprendžiant, ar asmuo turėjo ir galėjo žinoti, kad turtas gautas iš nusikalstamos veikos, vertinamos tiek objektyvios aplinkybės, apibūdinančios turto perdavimą (pvz., turtas perduodamas daug mažesne nei rinkos kaina, jį perduodantis asmuo nedirba ir neturi pajamų, iš kurių galėtų įgyti perduodamą turtą, neatskleidžia informacijos apie turto įsigijimo aplinkybes, nepateikia turto įsigijimo dokumentų), tiek ir subjektyvios aplinkybės (ar turtą įgijęs asmuo pagal savo išsilavinimą, gyvenimišką patirtį, taip pat įvertinęs šio turto

perdavimo aplinkybes, turėjo ir galėjo suprasti, kad jis gautas iš nusikalstamos veikos (Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą apžvalga, 2010 m. vasario 18 d.)

Pavyzdžiui, vienu atveju išsiaiškinta, kad M. J. automobilio savininkas ir S. B. draugas, nežinojo, kad S.B. neblaivus vairuos jo automobilį. S. B. nusikaltimo padarymo metu gyveno ir dirbo pas draugą M. J. kaime. Įvykio dieną abu su draugu išgėrė alaus, buvo neblaivūs. M.J. nuėjus miegoti, S.B. sugalvojo pasivažinėti - išėjo į lauką, sėdo į J. automobilį, kuris buvo kieme neužrakintas, buvo rakteliai (Šiaulių apylinkės teismo 2019 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Akivaizdu, kad šiuo atveju asmuo nežinojo, kad jo automobilis panaudotas nusikaltimui daryti, kadangi juo pasinaudota savavališkai, savininko neatsiklausus. Panašus atvejis užfiksuotas ir kitoje byloje, kur nustatyta, kad M. M. būdamas neblaivus vairavo transporto priemonę, kurią paėmė savavališkai, t. y. nežinant automobilio teisėtam savininkui P. B. (Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Iš šiuo atveju, savininkas apie transporto paėmimą nežinojo.

Kitoks atvejis - baudžiamojoje byloje Nr. 1-865-791/2019. Čia nustatyta, kad automobilio savininkas R. D., nenorėdamas prarasti teisės vairuoti transporto priemones, nes įvykio dieną buvo neblaivus – susitarė su kaltinamuoju, kad jis vairuotų jo automobilį, nors žinojo, kad G. K. neturi teisės vairuoti transporto priemones ir yra neblaivus (Alytaus apylinkės teismo 2019 m. spalio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kaip matome, kaltininkas žinojo, kad asmuo, kuriam leido vairuoti savo transporto priemonę neturi teisės vairuoti ir yra neblaivus, todėl tokio asmens automobilis - konfiskuotinas. Įdomu pabrėžti, kad jei R.D. būtų susitaręs , kad jo automobilį vairuotų G.K., kuris būtų blaivus, nors ir neturėtų teisės vairuoti, automobilio konfiskuoti nebūtų galima, nes vairavimas neturint teisės vairuoti neužtraukia baudžiamosios atsakomybės pagal BK –numatyta tik administracinė atsakomybė pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau darbe –ANK) 424 straipsnį (Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, 2015).

Rekomendacijų dėl turto tyrimo (72 punkte) yra išaiškinta, kad „viena iš aplinkybių, leidžiančių daryti išvadą, kad turto savininkas turėjo ir galėjo žinoti, kad jo turtas gali būti panaudotas darant nusikalstamą veiką, yra turimi duomenys apie kaltininką (pavyzdžiui, ankstesni teistumai, priklausymas organizuotai grupei arba nusikalstamam susivienijimui). Tokia išvada gali būti daroma ir nustačius, kad faktiškai perduotą turtą valdė ir juo naudojosi kaltininkas, o savininkas nesidomėjo jam priklausančio turto likimu. Nors tokiais atvejais nuosavybės teisė faktiniam naudotojui nėra perėjusi, atsižvelgiama į tai, kad savininkas, leisdamas kitam asmeniui naudotis savo turtu, prisiima ir riziką dėl tokio turto naudojimo“

(Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2018 m. birželio 27 d. įsakymas ...). Akivaizdu, kad jei turto savininkas savo turtą patiki anksčiau net kelis kartus teistam ar priklausančiam organizuotai grupei nariui ir pan., jis gali tikėtis, kad jo turtas bus panaudotas nusikaltimui.

Taip pat teismų praktikoje sprendžiant ar turto savininkas turėjo ir galėjo žinoti apie tai, kad savo turtą patiki asmeniui, kuris galbūt juo pasinaudodamas padarys nusikalstamą veiką, vertina turto savininko atidumą, atsakingumą. Nors, dėl to ir kyla nesutarimų. Pavyzdžiui, vienoje baudžiamojoje byloje nustatyta, kad D. K. išvyko į užsienį ir automobilį išvykdamas paliko G. J. darbinėms funkcijoms atlikti – jis nežinojo, kad pastarasis neturi teisės vairuoti, kitaip nebūtų palikęs automobilio jo žinioje. G.K. neturėdamas teisės vairuoti transporto priemonės ir būdamas apsvaigęs nuo alkoholio vairavo pastarąjį automobilį. Apylinkės teismas sprendė, kad D. K., kaip automobilio savininkas, patikėdamas kitam pašaliniam asmeniui naudotis savo automobilį, turėjo būti ypač atidus ir atsakingas, įsitikinti, kad automobilio vairuotojas bent turi teisę vairuoti transporto priemonę, tačiau jokių panašių veiksmų jis neatliko, nors galėjo ir privalėjo tai atlikti, todėl jam priklausantis automobilis konfiskuotinas. Apygardos teismas su tokiu pirmosios instancijos teismo sprendimu nesutiko, nes net jei D. K. būtų pasidomėjęs apie turimą vairuotojo pažymėjimą, tai niekaip neleistų tvirtinti, kad D. K., atlikęs tokius veiksmus, būtų sužinojęs ar galėjęs sužinoti apie tai, kad jo automobilis gali būti panaudotas būtent nusikalstamai veikai daryti. Tokį apygardos teismo įsitikinimą pirmiausia lemia tai, kad transporto priemonių vairavimas neturint teisės jas vairuoti užtraukia ne baudžiamąją, o administracinę atsakomybę (ANK 424 straipsnis). Taigi, apeliacinės instancijos teismo įsitikinimu, BK 72 straipsnio 4 dalies 1 punkto D. K. atžvilgiu taikyti nebuvo pagrindo (Vilniaus apygardos teismo 2017 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Pateikta byla parodo, kad turto savininkas net būdamas atidus ir atsakingas, negalėjo numatyti, kad palikus automobilį juo bus padaryta nusikalstama veika. Šiuo atveju, nepatikrinus ar asmuo turi vairuotojo pažymėjimo buvo galima tikėtis tik administracinio pažeidimo.

Praktikoje nemažai nusikalstamų veikų padaroma panaudojant transporto priemonę, kuri yra lizingo bendrovės nuosavybė. Todėl teismai baudžiamosiose bylose, neretai sprendžia šiam subjektui priklausančios transporto priemonės konfiskavimo klausimą. Pažymėtina, kad šiuo aspektu LAT suformavo atskirą praktiką. Kasacinis teismas laikosi pozicijos, kad „bendrovės, kurios verčiasi automobilių pardavimu lizingo būdu, negali būti laikomos atsakingomis už visų savo klientų veiksmus“ (LAT 2019 m. vasario 26 d. nutartis

baudžiamojoje byloje). Vadinasi nelaikoma, jog lizingo bendrovė žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti apie automobilio panaudojimą nusikaltimui daryti. Juolab, kad paprastai pasirašomose lizingo sutartyse įsipareigojama nenaudoti turto Lietuvos Respublikos norminiais aktais uždraustai veiklai vykdyti. (Pavyzdžiui, tokia sutarties sąlyga lizingo sutartyje konstatuota Vilniaus apygardos teismo 2019 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Remiantis tuo, transporto priemonės iš lizingo bendrovių neturi būti konfiskuojamos. Nors praktikoje susiklosto situacijų, kai visgi pirmosios instancijos teismai turtą iš lizingo davėjo konfiskuoja.

Štai, vienoje baudžiamojoje byloje pirmosios instancijos teismas konfiskavo automobilį iš lizingo davėjo, nes nuteistasis –lizingo gavėjas T. M. automobiliu nusikalstamą veiką padarė antrą kartą (nuteistas pagal BK 281 straipsnio 7 dalį už tai, kad vairavo automobilį būdamas neblaivus, kai jo kraujyje buvo daugiau negu 1,5 prom. alkoholio). Apeliacinis teismas tokiam sprendimui nepritarė, nuroydamas, kad bendrovės, kurios verčiasi automobilių pardavimu lizingo būdu, negali būti laikomos atsakingomis už visų savo klientų veiksmus, todėl nagrinėjamu atveju nėra BK 72 straipsnio 4 dalies 1 punkte nustatyto pagrindo, leidžiančio konfiskuoti trečiajam asmeniui priklausančią automobilį (Vilniaus apygardos teismo 2019 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kaip matome, net tai, kad kaltininkas pasinaudodamas automobiliu padarė nusikalstamą veiką ne vieną, o du kartus, nesudaro pagrindo konfiskuoti turtą iš lizingo davėjo.

Suprantama, kad kiekvienu atveju, tai ar konfiskuotino turto savininkas turėjo ar galėjo žinoti apie tai, kad jo turtu padaryta nusikalstama veika - dera įrodyti. Nenustačius, šio fakto, turtas nekonfiskuotinas ir turi būti gražintas jo savininkui. Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 1-1100-610/2019 nustatyta, kad kaltinamasis nusikalstamą veiką padarė naudodamasis krautuvu, kurio savininkas yra R. B. Be šios transporto priemonės kaltinamasis nebūtų galėjęs padaryti jam inkriminuojamos nusikalstamos veikos, todėl minėta transporto priemonė pripažintina nusikalstamos veikos padarymo priemone. Tačiau byloje nėra duomenų, kad transporto priemonės savininkas žinojo ar galėjo ir turėjo žinoti, kad krautuvą bus naudojamas nusikalstamai veikai daryti. Taigi, ši transporto priemonė negali būti konfiskuota, tokiu atveju turi būti sprendžiama BK 72 straipsnio 5 dalyje nuostatų taikymo galimybė. (Marijampolės apylinkės teismo 2019 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1100-610/2019). Šioje byloje savininkui krautuvą gražintas.

Apibendrinant pažymėtina, kad konfiskuojant turtą pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 1 punktą itin reikšminga trečiajam asmeniui priskirtina formuluoatė - „asmuo žinojo turėjo ir

galėjo žinoti“, kad jo turtas bus panaudotas darant nusikaltimą, kurią privalu įrodyti. Kategorija „žinojo“ reiškia akivaizdžią tyčią, tuo tarpu „turėjo ir galėjo žinoti“ reiškia nerūpestingumą, neatsargumą, kuris vertinamas remiantis visomis, objektyviomis ir subjektyviomis aplinkybėmis. Žvelgiant iš vienos pusės minėta formuluotė suteikia plačias galimybes konfiskuoti turtą iš trečiųjų asmenų, tačiau iš kitos pusės - gintis nuo jos itin sudėtinga. Teismų praktikoje sprendžiant ar turto savininkas turėjo ir galėjo žinoti apie tai, kad savo turtą patiki asmeniui, kuris galimai juo pasinaudodamas padarys nusikalstamą veiką, vertina turto savininko atidumą, atsakingumą, taip pat tai ar šis asmuo galėjo tikėtis būtent nusikaltimo, o ne administracinio nusižengimo. LAT suformavo praktiką, kad pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 1 punktą transporto priemonės iš lizingo bendrovių neturi būti konfiskuojamos, nors žemesniųjų instancijų teismai tokios praktikos ne visuomet laikosi.

2.2.2.2. Turto konfiskavimas kai trečiajam asmeniui turtas buvo perleistas sudarius apsimestinį sandorį

Kaip jau patarėme, konfiskuojant turtą BK 72 straipsnio 4 dalies 1 punkte itin svarbi kategorija, kad asmuo „žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti“ apie tai, kad jo turtas panaudotas nusikalstamos veikos padarymui (turtas kaip įrankis, priemonė ar kaip rezultatas). Tačiau, „tokio tiesioginio reikalavimo BK 72 straipsnio 4 dalies 2–4 punktuose nėra ir to įrodinėti nereikia“ (Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2018 m. birželio 27 d. įsakymas ...75 punktas). Darbo autoriaus manymu, šios sąlygos įrodinėti nereikia, nes laikomasi prielaidos, kad fiziniai ir juridiniai asmenys kuriems turtas buvo perleistas (apsimestiniu sandoriu arba kaltininko šeimos nariams, giminaičiams arba juridinio asmens, kurio vadovas, valdymo organo narys arba dalyvis) žino ar turi bei gali žinoti apie nusikalstamą turto kilmę.

Visgi, manytina, kad šiuo atveju, neįrodinėjat ar trečiasis asmuo žinojo, galėjo ir turėjo žinoti apie tai, kad jo turtas panaudotas nusikalstamos veikos padarymui, ir konstatuojant nenuginčijamą trečiojo asmens nesąžiningumo prezumpciją, atsiranda tam tikras pavojus konfiskuoti turtą iš sąžiningo trečiojo įgijėjo. Todėl sutiktina su V. Piesliako pozicija, kad tai jog nereikalaujama, kad asmuo, įgijęs turtą, bent jau turėtų supratimą apie savo neteisėtą veikimą ir tokiu reguliavimu asmens kaltės klausimas iš viso išbraukiamas - kelia šių įstatymo nuostatų konstitucingumo klausimą (Piesliakas, 2011, p. 679.) Darbo autoriaus manymu, konfiskavus turtą (nusikalstamos veikos įrankį, priemonę, rezultatą) iš sąžiningo trečiojo asmens, šiuo atveju pastarajam turėtų būti atlyginta padaryta žala. Reikalavimas

atlyginti žalą kyla iš Konstitucijos 30 straipsnio, kuriame šis principas įtvirtintas. Kaip ne kartą pastebėjo Konstitucinis Teismas - šis konstitucinis principas neatsiejamas nuo Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo: įstatymais turi būti sudarytos visos reikiamos teisinės prielaidos padarytą žalą atlyginti (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. spalio 30 d. nutarimas).

Sutinkamai su BK 72 straipsnio 4 dalies 2 punktu, kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui priklausantis konfiskuotinas turtas konfiskuojamas, nepaisant to, ar tas asmuo nuteistas už BK uždraustos veikos padarymą, ar ne, jeigu šis turtas jam buvo perleistas sudarius apsimestinį sandorį. Apsimestinio sandorio sąvokos turinį atskleidžia CK 1.87 straipsnio 1 dalies nuostatos: „jeigu sandoris sudarytas kitam sandoriui pridengti, taikomos sandoriui, kurį šalys iš tikrųjų turėjo galvoje, taikytinos taisyklės“ (CK, 2000). Taigi, apsimestiniu sandoriu laikomas sandoris, sudarytas kitam sandoriui pridengti. LAT paaiškina, kad apsimestinio sandorio atveju dėl to paties dalyko sudaromi du susitarimai: išorinis, neatspindintis tikrųjų šalių ketinimų, ir kitas – atspindintis tikrąją šalių valią, tačiau neviešinamas (LAT 2013 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje). Akivaizdu, kad sudarant apsimestinį sandorį vienas sandoris būdamas apsimestiniu pridengia kitą, tikrąjį sandorį, taigi iš esmės sudaromi du sandoriai. Kaip aiškinama Rekomendacijų dėl turto tyrimo 35 punkte, tokiu atveju laikoma, kad sudarytas toks sandoris, kurį šalys iš tikrųjų turėjo galvoje, tai pavyzdžiui, močiutė tarsi už savo lėšas nusipirko naują automobilį kaltinamajam, kuriuo faktiškai naudojasi kaltinamasis, t. y. tikrasis turto pirkėjas (įgijėjas) yra kitas asmuo (Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2018 m. birželio 27 d. įsakymas ...). Darbo autoriaus manymu, nagrinėjamo straipsnio kontekste konfiskuotino turto perleidimas gali būti aiškinamas, kaip konfiskuotino turto nuosavybės teisių perleidimas trečiajam asmeniui.

Kadangi sudarant apsimestinį sandorį, svarbi tikroji sandorio šalių valia, LAT išaiškinimu sprendžiant tokio pobūdžio bylas būtina nustatyti, kad jame nėra išreikšta tikroji šalių valia, o tai padaryti galima tik įrodžius tikrąją sandorį sutarusių šalių valią (LAT 2016 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi, manytina, kad konfiskuojant tam tikrą turtą iš asmens, kuriam perleistas turtas apsimestiniu sandoriu, turi būti įrodyta tikroji sandorio šalių valia.

Akcentuotina, kad teismų praktikoje turto konfiskavimas šiuo pagrindu – itin retai taikomas. Darbo autoriui pavyko surasti vos vieną bylą, kuomet turto konfiskavimas pritaikytas pripažinus sandorį apsimestiniu. Nagrinėtoje byloje, bendrininkų grupė augino

kanapes. Tuo tikslu, vienas šių asmenų kito asmens vardu (apsimestiniu sandoriu) įregistravęs aprūpino save ir kt. bendrininkus nusikalstamų veikų vykdymui buvusia reikalinga transporto priemone - visureigiu. Šią transporto priemonę, kaip priemonę nusikalstamoms veikoms padaryti, faktiškai įgytą, valdytą ir naudotą kaltinamojo G. D., nors apsimestiniu sandoriu ir įregistruotą kito asmens vardu, nutarta konfiskuoti (Vilkaviškio rajono apylinkės teismo 2013 m. lapkričio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-239-633/2013). Nors šioje byloje, automobilis konfiskuotas remiantis tuo, kad buvo sudarytas apsimestinis sandoris, teismas nevertino tikrosios asmenų valios sudarant šį sandorį. Apskritai, teismas tiesiog lakoniškai, nemotyvuojant konstatavo, kad automobilis įgytas apsimestinio sandorio būdu. Žinome, kad kiekvienu atveju teismo nutartis turi būti motyvuota ir aiškiai nurodyta, kodėl padaryta vienokia ar kitokia išvada. Taigi, ir šioje teismo nutartyje derėjo nurodyti, kodėl prieita prie išvados, kad sudarytas būtent apsimestinis sandoris. Nepritartina tokiai teismo praktikai.

Analizuojant BK 72 straipsnio 4 dalies 2 punktą detaliau, kyla klausimas, kodėl įstatymų leidejas numatė tik turto konfiskavimo skyrimą, esant apsimestiniam sandoriui ir nenumatė tokios galimybės „pavyzdžiui, tariamo sandorio atveju? Pagal CK 1.86 straipsnio 1 dalį, tariamasis sandoris – sudaromas tik dėl akių, t. y. neketinant sukurti teisinių pasekmių. Teismų praktikoje išaiškinta plačiau, nurodant, kad „tariamojo sandorio institutas skirtas reguliuoti situacijoms, kai siekdami vienokių ar kitokių tikslų asmenys simuliuoja sandorio sudarymą – atlieka formaliai sandorio formą atitinkančius veiksmus, kuriais realiai nesiekama sandorio prigimtį atitinkančio teisinio tikslo“ (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje). Kaip matome, tariamu sandoriu sutarties šalys nesiekia sukurti jame numatytų teisinių įsipareigojimų. Nors, L.V. Papirtis aiškina, kad tariamuju sandoriu vis dėlto siekiama sukurti tam tikras teises pasekmes, t. y. siekiama tam tikrų teisinės padėties pasikeitimų arba vengiama pokyčių, kurie turėtų tiesiogiai išplaukti iš tokį sandorį sudarančio subjekto teisinės padėties (Papirtis, et al. 2005. p. 43). Taigi, tariamuju sandoriu gali būti siekiama išvengti ir turto konfiskavimo.

Manytina, kad tiek apsimestinis, tiek tariamasis sandoris savo esme itin panašūs ir giminingi institutai, nes abiejų atveju šalių valia turi trūkumą, abiem atvejais imituojamas skirtingos, nei iš tiesų siekiama, teisių ir pareigų apimties tarp šalių atsiradimas. Skirtumas tik tas, kad apsimestiniu sandoriu vienas sandoris pridengia kitą, tikrąjį sandorį, taigi iš esmės sudaromi du sandoriai, o tariamo sandorio atveju nesiekama sukurti jame numatytų teisinių įsipareigojimų, dažnai juo tik pridengiamas siekiamas kitokio pobūdžio, nei sudaromus

sandoriu, tikslas. Todėl darbo autoriaus manymu, Lietuvos įstatymų leidėjo pasirinkta pozicija BK 72 straipsnio 4 dalies 2 punkte įtvirtinti tik apsimestinio sandorio kategoriją yra nepakankami tikslai. Siekiant išbaigto teisinio reglamentavimo ir norint išvengti galimybes, kai egzistuojant tariamam sandoriui (pavyzdžiui, nusikalstamą veiką padaręs asmuo susitaria su savo draugu dėl nuosavybės teisės perleidimo turtą dovanojant, tačiau faktiškai ir toliau turtą valdo bei juo naudojasi), turto konfiskavimas negalėtų būti pritaikytas, turėtų būti įvertinta galimybė tariamojo sandorio institutą įtvirtinti vienoje teisės normoje su apsimestiniu sandoriu. Atsižvelgiant į tai, įstatymų leidėjui siūlytina BK 72 straipsnio 4 dalies 2 punkte įtvirtinti, kad kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui priklausantis konfiskuotinas turtas konfiskuojamas, nepaisant to, ar tas asmuo nuteistas už šio kodekso uždraustos veikos padarymą, ar ne, jeigu šis turtas jam buvo perleistas sudarius apsimestinį ar *tariamą* sandorį.

Apibendrinant pažymėtina, kad praktikoje turto konfiskavimas pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 2 punktą, t. y., kai turtas perleistas apsimestiniu sandoriu – itin retai taikomas. Teismai tokiu atveju lakoniškai, nemotyvuojant konstruoja, kad turtas įgytas apsimestinio sandorio būdu. Nepritartina tokiai teismo praktikai ir manytina, kad konfiskuojant tam tikrą turtą iš asmens, kuriam perleistas turtas apsimestiniu sandoriu turi būti įrodyta tikroji sandorio šalių valia. Darbo autoriaus manymu, Lietuvos įstatymų leidėjo pasirinkta pozicija BK 72 straipsnio 4 dalies 2 punkte įtvirtinti tik apsimestinio sandorio kategoriją yra nepakankami pagrįsta ir tikslai. Siekiant išbaigto teisinio reglamentavimo ir norint išvengti galimybes, kai egzistuojant tariamam sandoriui, turto konfiskavimas negalėtų būti pritaikytas, turėtų būti įvertinta galimybė tariamojo sandorio institutą įtvirtinti vienoje teisės normoje su apsimestiniu sandoriu.

2.2.2.3. Turto konfiskavimas iš kaltininko šeimos nario ar artimo giminaičio

BK 72 straipsnio 4 dalies 3 punkte nurodyta, kad kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui priklausantis konfiskuotinas turtas konfiskuojamas, nepaisant to, ar tas asmuo nuteistas už šio kodekso uždraustos veikos padarymą, ar ne, jeigu šis turtas jam buvo perleistas kaip kaltininko šeimos nariui ar artimajam giminaičiui. Kokie asmenys priskiriami šeimos nariams, randame Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso (toliau darbe – BPK) 38 straipsnyje. Pagal jį, asmens šeimos nariais laikomi kartu su tuo asmeniu gyvenantys:

tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys ir jų sutuoktiniai, asmens sutuoktinis, arba asmuo, su kuriuo asmuo bendrai gyvena neįregistravęs santuokos, arba asmuo, su kuriuo tas asmuo CK nustatyta tvarka susitarė sudaryti santuoką, sutuoktinio tėvai, išlaikytiniai, buvę sutuoktiniai (BPK, 2002). Kaip matome, šeimos nariais, laikomi visi kartu gyvenantys asmenys – nuo kraujo ryšiais susietų asmenų (pavyzdžiui tėvai, vaikai), sugyventinių iki buvusių sutuoktinių, jo tėvų.

Skirtingai nei šeimos narių, artimųjų giminaičių apibrėžties BPK nepateikia. Tačiau šią kategoriją randame CK 3.135 straipsnyje, kuriame nurodyta, kad artimieji giminaičiai – „tiesiosios linijos giminaičiai iki antrojo laipsnio imtinai (tėvai ir vaikai, seneliai ir vaikaičiai) ir šoninės linijos antrojo laipsnio giminaičiai (broliai ir seserys)“. Vadinasi, artimieji giminaičiai - kraujo ryšiais su nusikalstamą veiką padariusiu asmeniu susieti asmenys, tačiau skirtingai ne šeimos nariai, negyvenantis kartu su tuo asmeniu.

Apžvelgus teismų praktiką, galima teigti, kad dažniausiai konfiskavimas taikomas sutuoktinių turtui (pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo 2020 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje, LAT 2016 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-353-870/2020 ir kt.) ir tėvų turtui (Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Marijampolės apylinkės teismo 2018 m. gruodžio 13 nutartis baudžiamojoje byloje ir kt.).

Kaip jau darbe minėta, skirtingai nei pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 1 punktą, kur turi būti įrodinėjama, kad asmuo kuriam perleistas konfiskuotinas turtas žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas bus naudojamas šio kodekso uždraustai veikai daryti tokio „tiesioginio reikalavimo BK 72 straipsnio 4 dalies 2–4 punktuose nėra ir to įrodinėti nereikia“ (Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2018 m. birželio 27 d. įsakymas ...75 punktas). Tačiau, išnagrinėjus teismų praktiką dėl turto konfiskavimo pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 3 punktą, pastebėtina, kad teismai taiko šią formuluotę ir šeimos nariams bei artimiems giminaičiams.

Be to, ne iš visų teismo nutarčių yra aišku, kuriuo pagrindu konfiskuotas turtas, t. y. ar pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 1 punktą, ar pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 3 punktą. Aptartą aspektą iliustruoja konkretūs teismų praktikos pavyzdžiai.

Pavyzdžiui, vienoje byloje konstatuota, kad A. R. būdamas vienas iš automobilio, savininkų, perduodamas automobilį savo vaikams M. R. ir L. R., žinojo, kad automobilis bus naudojamas nusikalstamai veikai daryti, t. y. kuriuo Lietuvos Respublikos teritorijoje

neteisėtai buvo gabenami Vietnamo Socialistinės Respublikos piliečiai (Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Šioje byloje konstatuotas tėvo žinojimas, kad automobilis panaudotas nusikalstamais tikslais. Tačiau nors nurodyta, kad perdavė automobilį tėvas - turtas konfiskuotas, vadovaujantis BK 72 straipsnio 4 dalies 1 punktu.

Kitu atveju nustatyta, kad automobilis yra registruotas D. K., t. y. kaltininko tėvo vardu, tačiau automobilis buvo perduotas naudotis A. K., t. y. automobilio savininko sūnui, kuris šiuo automobiliu naudojosi savo nuožiūra. Todėl konstatuota, kad A. K., nusprendęs svetimą automobilį panaudoti nusikaltimui daryti, prisiėmė atsakomybę ir už visus galimus tokio neteisėto automobilio panaudojimo teisinius padarinius, tarp jų ir šios transporto priemonės konfiskavimą (LAT 2019 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Šiuo atveju, konstatuota, kad automobilio savininkas tėvas D.K. galėjo žinoti, kad A.K. perduotas automobilis, kuriuo jis naudojosi savo nuožiūra, galėtų būti panaudotas darant nusikaltimą, nes nesirūpino šiuo turtu perdavęs jį sūnaus žinion. Šiuo atveju nėra aišku, kuriuo BK 72 straipsnio 4 dalies punktu 1 ar 3 remtasi konfiskuojant turtą. LAT sprendimas bylą pamini tiek vieną, tiek kitą punktą, tačiau sprendimo rezoliucinėje dalyje nurodo tik tai, kad konfiskavimas paskirtas remiantis BK 72 straipsniu.

Dar vienu atveju teismas nustatė, kad konfiskuotino automobilio savininkė J. K. - kaltinamojo motina, kuri nurodė, kad ji neturi teisių ir automobilio nevairuoja. Jo nevairuoja ir jos vyras, kaltinamojo tėvas. Jie automobilį nupirko kaltinamajam parduoti, nors žinojo, kad sūnus ne kartą baustas už vairavimą būdamas neblaivus. Atsižvelgiant į tai teismas sprendė, kad J. K. turėjo ir galėjo žinoti, kad kaltinamasis vairuos šį automobilį būdamas neblaivus (Marijampolės apylinkės teismo 2018 gruodžio 13 nutartis baudžiamojoje byloje). Šiuo atveju, akivaizdu, kad nagrinėjama situacija susiklostė tarp šeimos narių, ar artimų giminių. Todėl turėjo būti taikytas BK 72 straipsnio 4 dalies 3 punktas. Tačiau pagal tai, kaip įrodinėta – akivaizdu, kad taikyta BK 72 straipsnio 4 dalies 1 punktas. Pats teismas nerašo kuria konkrečiai BK 72 straipsnio dalimi rėmėsi.

Sekančiu atveju nustatyta, kad kaltinamasis kartu su mergina paprašė močiutės duoti automobilį nuvažiuoti prie ežero atšvęsti jo gimtadienio. Kadangi jis tuo metu buvo išgėręs, ir pats vairuoti transporto priemonės negalėjo, transporto priemonės savininkei - močiutei L.A. pasakė, kad automobilį vairuos mergina, kuri močiutei nurodė, jog turi vairuotojo pažymėjimą. Šios merginos L.A. nepažinojo, tačiau davė automobilio raktelius, ir nesiaiškino kur jie važiuos bei kada grįš. Bylos duomenimis nustatyta, kad kaltinamasis prieš pusę metų

buvo teistas už tai, kad vairavo automobilį neblaivus. Be to, močiutė teigė, kad kaltinamasis nors ir nėra priklausomas nuo alkoholio vartojimo, tačiau jo elgesys išgėrus alkoholio yra neprognozuojamas. Teismas, įvertinęs šias aplinkybes padarė išvadą, kad transporto priemonės savininkė turėjo ir galėjo žinoti, kad kaltininkas išgėręs alkoholio gali pasiimti jai priklausantį automobilį ir juo važiuoti būdamas neblaivus (Alytaus apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, ir šiuo atveju, močiutė elgėsi nerūpestingai savo turtą patikėjusi asmeniui, kuris gali vairuoti išgėręs. Tokiu būdu, faktiškai nesidomėjo jai priklausančio turto likimu, ko pasekoje dėl kaltininko elgesio tas turtas buvo konfiskuotas. Iš aptartų nuostatų visiškai akivaizdu, kad teismas rėmėsi BK 72 straipsnio 4 dalies 1 punktu, nors nagrinėjamu atveju, santykiai susiklostė tarp šeimos narių močiutės ir anūko.

Įdomu pastebėti, kad teismų praktikoje laikomasi nuomonės, jog jei vienas iš sutuoktinių žinojo ar turėjo ir galėjo žinoti, kad jam bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe, priklausantis turtas panaudotas darant nusikaltimą, toks turtas konfiskuotinas nepriklausomai nuo to, kurio iš sutuoktinių vardu yra įregistruotas ir ar antrasis sutuoktinis žinojo ar turėjo ir galėjo žinoti apie turto panaudojimą nusikalstamais tikslais. Štai pavyzdžiui, vienoje baudžiamojoje byloje nustatyta, kad automobilio savininkas - valdytojas yra V. M. R. Tačiau šis automobilis įgytas santuokos su A. R. metu, todėl remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau darbe – CK) 3.87 straipsnio 1 dalimi, CK 3.88 straipsnio 1 dalies 1 punktu, turtui pripažinti bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe neturi reikšmės, kieno iš sutuoktinių jis įgytas. Vadinas, A. R. taip pat yra automobilio bendrasavininkas. Duomenų apie tai, jog nusikalstamos veikos padarymo metu nuteistojo A. R. santuoka buvo iširusi ar, kad tarp sutuoktinių buvo sudaryta vedybinė sutartis, nustačiusi, kad minėtas automobilis nuosavybės teise priklauso tik V. M. R., byloje nėra. Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes teisėjų kolegija konstatavo, kad automobilio bendrasavininkas yra ir A. R. ir nusprendė, kad automobilis turi būti konfiskuotas (Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Matome, kad teismas, nusprenddamas konfiskuoti automobilį iš sutuoktinių A.R. ir V. M. R. netyrė ar kitas sutuoktinis - V. M. R. turėjo ir galėjo žinoti apie daromą nusikaltimą ir transporto priemonės jam panaudojimą. Byloje dėl to nebuvo nustatyta jokių duomenų. Teismų praktikoje, šiuo aspektu pasisakyta plačiau. Formuojama praktika, kad tais atvejais, kai kaltininkas darydamas nusikalstamą veiką kaip įrankį ar priemonę panaudojo turtą, kuris bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklauso ir kitam asmeniui, toks bendraturtis nelaikytinas „kitu asmeniu“, todėl sprendžiant klausimą dėl turto

konfiskavimo neturi reikšmės ta aplinkybė, ar jis suteikė turtą arba turėjo ir galėjo žinoti, kad toks turtas bus panaudotas darant nusikalstamą veiką (LAT 2016 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Šiuo atveju, teismas vėlgi sutuoktinio atveju bylą sprendė BK 72 straipsnio 4 dalies 1 punkto, o ne 3 punkto kontekste. Kaip matome, aptartu atveju, teismai neturi nustatyti ar sutuoktinis – konfiskuotino turto bendraturtis turėjo ir galėjo žinoti apie bendra jungtine nuosavybe jam priklausančio turto panaudojimą nusikalstamais tikslais. Svarbu tik tai, kad tai žinojo vienas sutuoktinių. Darbo autoriaus manymu, tokia praktika palengvina galimybes konfiskuoti turtą iš trečiųjų asmenų. Jei reiktų įrodinėti abiejų sutuoktinių turėjimą ir galėjimą žinoti, turto konfiskavimas būtų nederamai apsunkintas.

Tačiau šiuo atveju, akivaizdu, kad sutuoktinis, konfiskuoto turto bendraturtis, nieko nežinojęs apie jungtine nuosavybe priklausančio turto naudojimą nusikalstamais tikslais, patiria turtinę žalą, kurią privalu atlyginti. Šis klausimas praktikoje yra išspręstas. LAT nurodė, kad žalos, atsiradusios dėl bendraturčio neteisėtų veiksmų sumažėjus bendrajai jungtinei nuosavybei, atlyginimo klausimas gali būti sprendžiamas civilinio proceso tvarka (LAT 2016 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Vadinasi, konfiskuoto turto bendrasavininkas, sąžiningas sutuoktinis, savo teisę į dalį bendroje jungtinėje sutuoktinių nuosavybėje ir į kompensaciją už konfiskuotą turtą, gali ginti civilinio proceso įstatymais nustatyta tvarka.

Pastebėtina, kad žemesnių instancijų teismai, ne visuomet laikosi LAT suformuluotos pozicijos dėl konfiskuotino abiem sutuoktiniams bendrąja jungtine nuosavybe priklausančio turto. Pavyzdžiui, panašiomis, kaip buvo aptarta aukščiau byloje, aplinkybėmis apylinkės teismas pastebėjo ir pripažino, kad automobilio, kuris registruotas kaip bendras šeimos turtas V. T. vardu, konfiskavimas būtų neteisingas ir automobilio nusprendė nekonfiskuoti. Su tokia pirmosios instancijos teismo išvada apygardos teismas nesutiko, nurodydamas, kad pirmosios instancijos teismo nurodyti motyvai, buvę teismui pagrindu nekonfiskuoti automobilio, nėra įtikinami, neatitinka situacijos, kuomet šios baudžiamojo poveikio priemonės galima būtų netaikyti ir nusprendė konfiskuoti sutuoktiniams priklausančią automobilį (Vilniaus apygardos teismo 2017 m. spalio 5 d. nuosprendis byloje). Akivaizdu, kad pirmosios instancijos teismas nesilaikė LAT praktikos šios kategorijos byloje ir priėmė nuosprendį, kuris pažeidė BK 72 straipsnio reikalavimus.

Aptarus atvejį, kaip konfiskuotinas turtas konfiskuojamas iš sutuoktinio, kuriam bendrąja jungtine nuosavybe priklauso turtas, dera atskirai paanalizuoti ir sugyventinių atvejį. Dažnai tokie asmenys, nors ir neturi sutuoktinių teisinio statuso, gyvena šeimoje kartu ilga

laiką, turi bendrą vaikų, taip pat bendro turto. Taigi kyla klausimas ar tokį turtą būtų galima konfiskuoti? Atsakant į šį klausimą galima pasiremti LAT baudžiamojoje byloje Nr. 2K-34-699/2018 pateiktu išaiškinimu, pagal kurį:

- aiškinamasi ar kitas sugyventinis turėjo ir galėjo žinoti, jog tam tikras kito sugyventinio turtas bus panaudotas nusikaltimui padaryti (nedraudama R. L. pasinaudoti automobiliu, B. M. žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, jog šis turtas bus panaudotas nusikaltimui padaryti, t. y. kad R. L. šiuo automobiliu į namus vyks būdamas neblaivus. R. L. anksčiau nebuvo teistas, ilgą laiką dirbo vairuotoju, tačiau nė karto administracine tvarka nebuvo baustas už vairavimą esant neblaiviam);
- aiškinamasi ar sugyventinių turtą galima laikyti šeimos turtu (R. L. ir B. M. santuokos nėra sudarę, tačiau kartu gyvena ir veda bendrą ūkį jau apie 10 metų, kartu augina tris nepilnamečius (mažamečius) vaikus, kas leistų vertinti, jog minėtas automobilis gali būti pripažįstamas šeimos turtu);
- vertinama ar tai bendras ar asmeninis turtas, t.y. kieno vardu užregistruotas, kas ir kokiomis lėšomis jį įsigijo ir pan. (automobilį B. M. įsigijo savo vardu, panaudodama ir dalį lėšų, gautų pagal jos vardu banko išduotą vartojimo kreditą, kurį ji bankui gražina iš savo lėšų);
- atsižvelgiama į teisingumo ir kt. principus (šeimos narė B. M., kuri turi penkis vaikus, iš jų keturis nepilnamečius, iš kurių trys – mažamečiai. B. M. šiuo metu yra vaiko priežiūros atostogose. Tokiai gausiai šeimai, teismo manymu, automobilis yra būtina priemonė, reikalinga tenkinant būtinus šeimos poreikius – nuvežti vaikus į darželį, mokyklą, būrelius, polikliniką, juos parsivežti ir netgi parsivežti maisto produktų, nes netgi artimiausia parduotuvė yra už 3 km nuo jų gyvenamosios vietos. (LAT 2018 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Taigi, konfiskuotinu būtų toks sugyventinio turtas, jei jis žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas bus naudojamas sugyventinio BK uždraustai veikai daryti. Čia dera vėl pastebėti, kad šios formuluotės teismas neturėtų įrodinėti, nes pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 3 punktą, turtas priklausantis sugyventiniui yra šeimos nariui priklausantis turtas. Tačiau, kaip matome, teismai šią aplinkybę vis tiek įrodinėja. Taip pat iš situotinio konfiskuotinas tik toks turtas, kurį teismas pripažintų šeimos ir bendru turtu. Žinoma, kartais atsižvelgtina ir į bendruosius teisės principus, vienas kurių teisingumo. Akivaizdu, kad aukščiau aptartoje situacijoje, automobilio konfiskavimas būtų neteisingas.

BK 72 straipsnis numato ir turto konfiskavimą iš juridinių asmenų. Čia dera pastebėti, kad pagal CK 2.33 straipsnio 1 dalį, juridinis asmuo - savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme (CK, 2000). Taigi juridinis asmuo - fizinio asmens įsteigta, Lietuvoje veikianti įmonė, įstaiga, organizacija, kuri turi teisingumą ir veiksnumą. Remiantis Lietuvos CK 2.34 straipsnio 1 dalimi, juridiniai asmenys būna privatūs ir viešieji. Pagal BPK 20 straipsnio 6 dalį už BK numatytas nusikalstamas veikas neatsako valstybė, savivaldybė, valstybės ir savivaldybės institucija ir įstaiga bei tarptautinė viešoji organizacija. Vadinas, šie specifinio statuso juridiniai asmenys - nėra šio darbo objektas, kadangi valstybė negali konfiskuoti turto pati iš savęs. Kiti juridiniai asmenys, pagal BK 20 straipsnio 1 ir 2 dalį atsako už tas nusikalstamas veikas, už kurių padarymą BK specialiojoje dalyje numatyta juridinio asmens atsakomybė arba už fizinio asmens padarytas nusikalstamas veikas ir tik tuo atveju, jeigu nusikalstamą veiką juridinio asmens naudai arba interesais padarė fizinis asmuo, veikęs individualiai ar juridinio asmens vardu, jei eidamas vadovaujančias pareigas turėjo teisę juridiniam asmeniui atstovauti, priimti sprendimus juridinio asmens vardu, kontroliuoti juridinio asmens veiklą. Atsižvelgiant į šiuos juridinio asmens, kaip specifinio subjekto baudžiamosios atsakomybės subjekto ypatumus, BK 72 straipsnyje išskiriami 2 atskiri punktai taikytini juridiniam asmeniui priklausančio turto konfiskavimui.

Apibendrinant pažymėtina, kad remiantis BK 72 straipsnio 4 dalies 3 punktu, dažniausiai konfiskuojamos sutuoktinių ir tėvų turtas. Nors šiuo atveju, formuluotė „žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti“ neturi būti įrodinėjama, teismai taiko šią formuluotę ir šeimos nariams bei artimiems giminaičiams. Galbūt dėl to kyla painiava teismų praktikoje, nes konstatavus, kad tam tikrą turtą perdavė šeimos narys ar giminaitis, - turtas konfiskuotinas pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 1 punktą. Ir tai itin dažni atvejai. Todėl, darbo autoriaus manymu, kyla poreikis tobulinti esamą teisinį reglamentavimą. Siekiant išvengti kilusios painiavos, būtina BK 72 straipsnio 4 dalies 3 punkte numatyti, kad ir pagal kitam fiziniam asmeniui priklausantis konfiskuotinas turtas konfiskuojamas, nepaisant to, ar tas asmuo nuteistas už šio kodekso uždraustos veikos padarymą, ar ne, perleisdamas turtą kaltininkui ar kitiems asmenims kaltininko šeimos narys ar artimasis giminaitis žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas bus naudojamas BK uždraustai veikai daryti. Tai, kad konfiskuotinas turtas priklauso bendrai sutuoktiniams nėra pagrindas jo nekonfiskuoti. Tokiu atveju sąžiningas sutuoktinis - konfiskuoto turto bendraturtis, patirtos žalos atlyginimo gali reikalauti civilinio proceso tvarka. Tačiau žemesnių instancijų teismai, ne visuomet laikosi

LAT suformuluotos pozicijos dėl konfiskuotino abiem sutuoktiniams bendraja jungtine nuosavybe priklausančio turto. Sugyventinių atveju, konfiskuotinas tik bendrai įgytas turtas ir negali būti konfiskuotina asmeninė antrojo sutuoktinio nuosavybė.

2.2.2.4. Turto konfiskavimas iš juridinių asmenų

Pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 4 punktą kitam juridiniam asmeniui priklausantis konfiskuotinas turtas konfiskuojamas, nepaisant to, ar tas asmuo nuteistas už šio kodekso uždraustos veikos padarymą, ar ne, jeigu šis turtas jam buvo perleistas kaip juridiniam asmeniui, kurio vadovas, valdymo organo narys arba dalyviai, valdantys ne mažiau kaip penkiasdešimt procentų juridinio asmens akcijų (pajaus, įnašų ir pan.), yra kaltininkas, jo šeimos nariai ar artimieji giminaičiai. Atitinkamai savo esme į BK 72 straipsnio 4 dalies 4 punktą panašus ir sekantis BK 72 straipsnio 4 dalies 5 punktą, pagal kurį nustatyta, kad kitam juridiniam asmeniui priklausantis konfiskuotinas turtas konfiskuojamas, nepaisant to, ar tas asmuo nuteistas už šio kodekso uždraustos veikos padarymą, ar ne, jeigu „įgydamas šį turtą, jis arba juridiniame asmenyje vadovaujančias pareigas ėję ir teisę jam atstovauti, juridinio asmens vardu priimti sprendimus ar kontroliuoti juridinio asmens veiklą turėję asmenys žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas yra šio kodekso uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas“. Kaip matome, abiem atvejais konfiskuotinas juridiniam asmeniui perduotas kaltininko turtas, tačiau esama tam tikrų skirtumų. Siekiant kuo geriau suprasti šiuos skirtumus kuriuos, darbo autoriaus manymu, geriausia juos pavaizduoti lentelėje (žr. į žemiau pateiktą lentelę Nr.1.)

1.lentelė. Turto konfiskavimo iš juridiniams asmenims perduoto turto skirtumai pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 4 ir 5 punktą

Turto konfiskavimas iš juridinio asmens pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 4 punktą	Turto konfiskavimą iš juridinio asmens pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 5 punktą
Kaltininkai - ne visi vadovaujantys asmenys, o tik: vadovas, valdymo organo narys, valdymo organo dalyvis valdantis ne mažiau kaip 50 proc. juridinio asmens	Kaltininkai - visi vadovaujantys ir jam atstovaujantys asmenys, turėję teisę juridinio asmens vardu priimti sprendimus ar kontroliuoti juridinio asmens veiklą turėję

akcijų (kitais atvejais tai akcininkas).	asmens. Tai - juridinio asmens valdymo subjektas – įmonės vadovas (direktorius, prezidentas, pirmininkas ir kt.), kai juridinis asmuo - sudėtingos struktūros įmonė - juridinio asmens padalinių vadovai, vyriausiasis buhalteris (buhalteris), juridinio asmens valdymo organui atstovaujantis narys (valdybos pirmininkas, valdybos narys), teismo paskirtas bankrutuojančios įmonės administratorius, likvidatorius ir kt.
Konfiskuotinas turtas iš kaltininkų šeimos narių ar artimųjų giminaičių	Nekonfiskuojamas turtas kaltininkų asmenų šeimos narių ar artimųjų giminaičių
Neįrodinėjama, kad kaltininkai žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas yra BK uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas.	Įrodinėjama, kad kaltininkai žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas yra BK uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas.

Šaltinis: sudaryta darbo autorius, remiantis BK 72 straipsnio 4 dalies 4 – 5 punktais ir Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro Rekomendacijų „Dėl baudžiamosios atsakomybės juridiniams asmenims taikymo“ (Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2018 m. lapkričio 22 d. įsakymas...) 11 punktu.

Aptariant lentelėje pateiktus skirtumus, matome, kad pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 4 punkte numatytas siauresnis nei BK 72 straipsnio 4 dalies 5 punkte įtvirtintas ratas vadovaujančių asmenų, kurių perduotas turtas gali būti konfiskuotinas. Tačiau pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 5 punktą negali būti konfiskuotas turtas ir iš šių asmenų šeimos narių ir giminaičių, kas įmanoma pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 4 punktą. Formulotė, kad kaltininkas žinojo ar turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas yra BK uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas taikoma ir įrodinėjama tik pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 5 punktą.

Pažymėtina, kad konfiskavimas iš juridinių asmenų, teismų praktikoje nėra dažnas. Be to, dažniau taikomas BK 72 straipsnio 4 dalies 5 punkto nuostatos. Pavyzdžiui, vienoje baudžiamosioje byloje nustatyta, kad L. P. automobiliu padarė nusikalstamą veiką numatytą BK 281 straipsnio 7 dalyje. Šis automobilis – nuosavybės teisėmis priklauso nuteistojo L. P. vadovaujamai UAB „L.“, kurios vienintelis akcininkas yra nuteistasis. Teismo manymu, tai reiškia, kad nuteistasis neabejotinai žinojo (ir žino), kad jis turi teisiškai apibrėžtus

įgalinimus priimti sprendimus jo vadovaujamo juridinio asmens vardu, naudai bei interesais ir kad aptariama transporto priemonė yra ne jo asmeninis turtas, bet svetimas ir priklausantis juridiniam asmeniui UAB „L.“ (Kauno apygardos teismo 2018 m. sausio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Aptariant šią bylą matome, kad teismas vertino ar automobilis buvo nusikaltimo priemonė, ar nuteistasis užima vadovujančias pareigas (jam priklausė visos jo vadovaujamo ūkio subjekto akcijos), bei ar kaltininkas žinojo, kokių tikslu bus naudojamas juridinio asmens automobilis. Be to, tokį žinojimą, teismo manymu, lėmė ir tai, kad nuteistasis kaip įmonės vadovas ir savininkas turėjo teisę priimti sprendimus jo vadovaujamo juridinio asmens vardu, jo naudai bei interesais. Tokiu būdu akcentuojamas ir juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės ypatumas pagal BK 20 straipsnio 2 dalį. Analogiškai vadovo žinojimas konstatuotas ir kitoje byloje. Teismas pabrėžė, kad „nuteistasis, būdamas įmonės vadovu, neabejotinai žinojo (ir žino), kad jis turi teisiškai apibrėžtus įgaliojimus priimti sprendimus jo vadovaujamo minėto juridinio asmens vardu, naudai bei interesais ir kad aptariama transporto priemonė – automobilis „Seat Alhambra“ yra ne jo asmeninis turtas, bet svetimas ir priklausantis juridiniam asmeniui“ (Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Darbo autoriaus nuomone, pateiktos bylos nurodo į tai, kad juridinio asmens turtas nėra tapatus įmonės vadovo ar savininko turtui, todėl pastarajam padarius nusikaltimą turtas iš juridinio asmens negali būti konfiskuojamas automatiškai. Deja, teismų praktikoje pasitaiko atvejų kai teismas, sprenddamas dėl turto konfiskavimo, prilygina juridinio asmens turtą fizinio asmens turtui. Štai, baudžiamojoje byloje Nr. 1A-242-870/2017 apygardos teismas konstatavo, kad „įvertinus nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje surinktus ir pirmosios instancijos teismo ištirtus įrodymus, neabejotina, kad automobilis priklauso UAB „G.“, o šios įmonės vadovas ir vienintelis akcininkas S. G. Siekiant tinkamo įstatymo leidėjo suformuotų tikslų įgyvendinimo, kriminalizavus vairavimą esant neblaiviam, kai nustatytas vidutinis ar sunkus neblaivumo laipsnis, t. y. daugiau kaip 1,5 promilės, baudžiamąją atsakomybę už šią veiką įtvirtinant BK 281 straipsnio 7 dalyje, automobilio konfiskavimas yra ne tik galimas, bet ir būtinas.“ (Vilniaus apygardos teismo 2017 m. gegužės 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Negalima pritarti tokiai teismo praktikai, skiriant konfiskavimą. Kiekvienu atveju, konfiskuojant turtą iš juridinio asmens, pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 5 punktą privalu nustatyti, kad kaltininkas žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas yra BK uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas. Tai, kad fizinis asmuo, net kai jis yra juridinio asmens

vadovas ar vienintelis akcininkas, nereiškia, kad juridinis asmuo, kaip dirbtinis darinys, dėl to būtinai ir visuomet privalo atsakyti savo turtu. Tai būtina kiekvienu atveju įrodyti.

Apibendrinant pažymėtina, kad turto konfiskavimas iš juridinių asmenų galimas dviem atvejais: pirmuoju pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 4 punktą ir antruoju – pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 5 punktą. Pirmuoju atveju, numatytas siauresnis, palyginus antruoju atveju, ratas vadovaujančių asmenų, kurių perduotas turtas gali būti konfiskuotinas. Tačiau antruoju atveju, negali būti konfiskuotas turtas ir iš šių asmenų šeimos narių ir giminaičių, kas įmanoma pirmuoju atveju. Formuluoatė, kad kaltininkas žinojo ar turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas yra BK uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas įrodinėjama tik antruoju atveju. Praktikoje pasitaiko atvejų, kai juridiniam asmeniui priklausantis turtas konfiskuojamas prilyginant jį įmonės vadovo ar savininko turtui. Tokia praktika vertinama neigiamai, nes juridinio asmens turtas nėra tapatus įmonės vadovo ar savininko turtui. Apžvelgus visas BK 72 straipsnio 4 dalyje, 1-5 punktuose nustatytas aplinkybes, galima konstatuoti, kad suteikiamos plačios galimybės konfiskuoti turtą iš trečiųjų asmenų. Tačiau nepaisant to, tenka sutikti su I. Daukšaitės ir E. Kavoliūnaitės – Ragauskienės pastebėjimu, kad „teismai labai nenoriai konfiskuoja turtą, esantį pas trečiuosius asmenis, nepaisant plačių galimybių, numatytų BK 72 straipsnio 4 dalyje. Beveik visi atvejai, kada turtas būna konfiskuojamas iš trečiųjų asmenų, yra situacijos, kai tretieji asmenys suteikia turtą nusikalstamai veikai daryti, t. y. taikomas nusikalstamos veikos priemonės ar įrankio konfiskavimas“ (Daukšaitė, Kavoliūnaitė – Ragauskienė, 2015. p. 53).

2.2.3. Konfiskuotino turto vertės išieškojimas

BK 72 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad kai konfiskuotinas turtas yra paslėptas, suvartotas, priklauso tretiesiems asmenims ar jo negalima paimti dėl kitų priežasčių arba šį turtą konfiskuoti būtų netikslinga, teismas iš kaltininko ar kitų šio straipsnio 4 dalyje, t. y. 1-5 punktuose nurodytų asmenų išieško konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą. Taigi, konfiskavimo objekto negalint paimti, pagal BK 72 straipsnio 5 dalį konfiskuojama turto vertė. „Šia turto konfiskavimo nuostata, visų pirma, siekiama užkirsti kelią atvejams, kai kaltininkas paslėpęs, išleidęs savo reikmėms ar praradęs konfiskuotiną turtą išvengtų turto konfiskavimo taikymo“ (Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2018 m. birželio 27 d. įsakymas ...). Šiuo atveju siekiama ir prevencinių tikslų, t. y. kad kiti asmenys susilaikytų nuo panašaus pobūdžio nusikalstamų veikų ir, kad nebūtų bandoma nusikalstamais tikslais

panaudoti kitiems asmenims priklausančių daiktų, taip išvengiant jų konfiskavimo rizikos (LAT 2018 m. spalio 30 baudžiamojoje byloje).

Tačiau, svarbu suvokti, kad aptariama norma reiškia, kad sąžiningam trečiajam asmeniui priklausantis turtas negali būti konfiskuotas nebent turtas buvo perleistas nesąžiningais tikslais, kuriuos numato BK 72 straipsnio 4 dalies 1 -5 punktai. „Nenustačius tokios aplinkybės, privalomai svarstytinas klausimas dėl konfiskuotino turto vertę atitinkančios pinigų sumos išieškojimo iš nuteistojo“ (LAT 2019 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Pavyzdžiui, vienu atveju nustatyta, kad nusikaltimo priemonės automobilio savininkas yra UAB „M“, kuri sutartiniais pagrindais perdavė automobilį valdyti P. L., o šis įsipareigojo už minėtą automobilį mokėti periodines įmokas. Nenustačius BK 72 straipsnio 4 dalyje nurodytų sąlygų, nėra pagrindo konfiskuoti automobilį iš trečiojo asmens, t. y. UAB „M“, todėl apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo taikytą jo konfiskavimą ir pritarė dėl automobilio vertės konfiskavimo (LAT 2019 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kitoje byloje taip pat nustatė, kad byloje nėra duomenų, kad transporto priemonės savininkas, trečiasis asmuo žinojo ar galėjo ir turėjo žinoti, kad krautuvą bus naudojamas nusikalstamai veikai daryti, nutarta išieškoti konfiskuotino automobilio vertę (Marijampolės apylinkės teismo 2019 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kaip matome, nesant BK 72 straipsnio 4 dalyje nurodytų sąlygų – išieškoma konfiskuotino turto vertė.

Šiuo aspektu, įdomus atvejis buvo nagrinėjamas baudžiamojoje byloje Nr. 1-2231-1131/2020. Kaltinamasis N. K. padarė nusikalstamą veiką, kai būdamas neblaivus vairavo automobilį. Tačiau vairuodamas tą patį automobilį, būdamas neblaivus kaltinamasis jau anksčiau buvo nuteistas (2020 m. liepos 10 d. baudžiamuoju įsakymu) ir jam buvo jau paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – automobilio konfiskavimas. Minėtas baudžiamasis įsakymas įsiteisėjo 2020 m. liepos 30 d. Tačiau N. K. 2020 m. liepos 3 d. padarė naują analogišką nusikalstamą veiką tuo pačiu automobiliu, nes realiai dar nebuvo praradęs nuosavybės teisės į automobilį. Įsiteisėjus teismo baudžiamajam įsakymui minėta transporto priemonė jau priklauso ne N. K., o valstybei. Esant tokiai situacijai, teismas išaiškino, kad antrą kartą konfiskuoti tą pačią nusikalstamos veikos padarymo priemonę, kuri jau konfiskuota teismo baudžiamuoju įsakymu ir kuri jau priklauso valstybei, nėra galimybės, be to, taip būtų formuojamos ne baudžiamumo nuostatos, todėl, teismo manymu, yra teisinis pagrindas ne pakartotinai konfiskuoti minėtą transporto priemonę, o iš kaltininko išieškoti konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą (Vilniaus miesto apylinkės teismo

2020 m. spalio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Tokiu būdu formuluojama praktika, kad iš antrą kartą už analogišką nusikaltimą nuteisto asmens, padariusio nusikaltimą su ta pačia transporto priemone, kuri jau pirmo teismo sprendimu yra konfiskuota (priklauso valstybei) turi būti išieškoma šios transporto priemonės vertė. Pritartina tokiai teismo praktikai.

Praktikoje kyla ginčų dėl konfiskuotino turto vertės nustatymo. Paprastai kaltininkams atrodo, kad konfiskuotino turto vertė yra per didelė. Pavyzdžiui, vienu atveju apylinkės teismas, nustatydamas konfiskuotino automobilio vertę – 3 000 Eur, vadovavosi VŠĮ „E“ duomenimis apie analogiško automobilio vertę, parduodamų analogiškų automobilių skelbimuose nurodytas vertes bei realią automobilio vertę. Apeliantas su tuo nesutiko, nes jo manymu, teismas, nustatydamas automobilio rinkos vertę, privalėjo vadovautis tik jo pirkimo–pardavimo sutartyje nurodyta įsigijimo kaina kuri yra reali šio automobilio rinkos vertė, o ne vadovautis orientaciniais duomenimis, parodančiais tik panašių automobilių rinkos vertę. Apeliacinis teismas sprendė, kad teismas pagrįstai nesivadovavo vien tik automobilio pirkimo–pardavimo sutartyje nurodyta jo įsigijimo kaina, o rėmėsi visais byloje esančiais įrodymais, turinčiais reikšmę automobilio rinkos vertės nustatymui. Daikto pirkimo-pardavimo kainą gali sąlygoti įvairūs faktoriai, tiek objektyvūs, sietini su perkamo-parduodamo daikto savybėmis, konkrečia technine būkle ir panašiai, tiek ir subjektyvūs, sietini su pirkėjo ar pardavėjo subjektyviais norais, finansine padėtimi, siekiu greitai nusipirkti ar parduoti ir panašiai ar ryšiais su pardavėju, todėl nustatant automobilio rinkos vertę vadovautis tik pirkimo-pardavimo sutartyje nurodyta automobilio kaina, nebūtų teisinga (Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. gegužės 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Pritartina tokiai formuluojamai praktikai. Neabejotina, kad kiekvienu atveju, nustatant konfiskuotino turto vertę, būtina vadovautis įrodymų visuma. Negalima vertinti kokio nors įrodymo atsietai nuo kitų, pavyzdžiui remtis vien pirkimo - pardavimo sutartyje numatyta automobilio kaina. Vertės nustatymui reikšmę turi ir automobilio nusidėvėjimas, galiojanti/negaliojanti techninė apžiūra, žinoma, analogiškų automobilių vertė rinkoje ir kt. Tokios praktikos nuosekliai laikomasi (pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo 2018 m. vasario 19 d. nutartis, Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. gruodžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje ir kt.).

Apibendrinant pažymėtina, kad konfiskavimo objekto negalint paimti, pagal BK 72 straipsnio 5 dalį konfiskuojama turto vertė. Iš trečiojo asmens turto vertė gali būti konfiskuojama tik jei turtas perleistas nesąžiningais tikslais, kuriuos numato BK 72 straipsnio 4 dalies 1 -5 punktai. Iš antrą kartą už analogišką nusikaltimą nuteisto asmens, padariusio

nusikaltimą su ta pačia transporto priemone, kuri jau pirmo teismo sprendimu yra konfiskuota (priklauso valstybei) turi būti išieškoma šios transporto priemonės vertė. Nustatant konfiskuotino turto vertę, aktualu analogiško turto vertė, nusidėvėjimas, pirkimo kaina ir pan. Visais atvejais privalu vadovautis įrodymų visuma ir negalima remtis kokiu nors įrodymu atsietai nuo kitų.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1.1. Nors baudžiamojo poveikio priemonių institutas savo esme ir turiniu ir panašus į bausmę, tačiau nėra tapatus, tai - savarankiška, šalia bausmių egzistuojanti baudžiamosios atsakomybės realizavimo forma. Šios pagrindinio ar papildomo pobūdžio valstybinės prievartos priemonės, ribojančios asmenų teises ir laisves, bei nustatančios specialias pareigas ir padedančios įgyvendinti bausmės paskirtį yra skiriamos baudžiamuosius nusižengimus ar nesunkius nusikaltimus padariusiems, pilnamečiams asmenims juos atleidus nuo baudžiamosios atsakomybės, bausmės, pritaikius bausmės vykdymo atidėjimą ar lygtinai paleidus iš pataisos įstaigos.

1.2. Bausmės tikslai baudžiamajame įstatyme suformuluoti taip, kad jų galėtų siekti ir baudžiamojo poveikio priemonės. Nors skiriant baudžiamojo poveikio priemones turi būti siekiama visų tikslų, kertinis tikslas, savyje talpinantis visus, BK 41 straipsnio 2 dalyje išskiriamus tikslus yra teisingumo principo įgyvendinimo užtikrinimas.

1.3. Baudžiamojo poveikio priemones tiksliausia klasifikuoti pagal tai, ar jos gali būti skiriamos kartu su bausme ar ne. Kartu su bausme gali būti skiriamos devynios iš vienuolikos procesinių prievartos priemonių ir tik dvi - turtinės žalos atlyginimas ar pašalinimas ir nemokami darbai neskiriamos su bausme.

2. BK 68 straipsnyje įtvirtintas nebaigtinis specialiųjų teisių, kuriomis naudojantis asmuo padarė nusikalstamą veiką, sąrašas. Įstatymas numato bendrąjį bet kurios specialiosios teisės atėmimo terminą. Abejotina, ar šį terminą tikslinga skaičiuoti ir dienomis, kai trumpiausiais specialiosios teisės atėmimo terminas - vieneri metai, be to, termino skaičiavimas dienomis teismų praktikoje beveik netaikomas. Pagal LAT formuojamą praktiką, specialiosios teisės vairuoti atėmimo termino pradžia - nuo realaus vairuotojo pažymėjimo paėmimo dienos. Kardomosios priemonės - specialiosios teisės sustabdymo ir baudžiamojo poveikio priemonės numatytos BK 68 straipsnyje turinys - tapatus, skirtumas tik tas, kad kardomoji priemonė griežtesnio pobūdžio. Pasibaigus uždraudimo naudotis specialia teise, jos turėtojas šios teisės neatgauna automatiškai - būtina medicininė švietėjiška atestacija, bei vairavimo egzamino perlaikymas.

3.1. Teismų praktikoje, skiriant konfiskavimą nusikaltimo įrankis ir priemonė dažnai tapatinama, nors teisiniu požiūriu tai yra skirtingos kategorijos ir privalu jas atriboti. Kuomet neblaivus asmuo vairuoja automobilį, jį reiktų vertinti kaip priemonę, o ne kaip įrankį, nes tai nėra įtaisas skirtas tiesiogiai paveikti nusikalstamos veikos objektą, jis tik sudaro sąlygas

padaryti nusikalstamą veiką. Gali būti konfiskuojamas ir neatsargiai padarytos nusikalstamos veikos įrankis, priemonė, rezultatas.

3.2. Konfiskuotinas turtas, kaip nusikalstamos veikos rezultatas - tiesiogiai ar netiesiogiai iš jos gautas bet kokio pavidalo turtas, todėl tai itin plati kategorija, suteikianti galimybę, praktiškai bet kokią naudą, jei tik ji gauta nusikalstamu būdu, priskirti konfiskuotinam turtui. Dažniausiai praktikoje, nusikalstamos veikos rezultatu pripažįstama tam tikra pajamų suma, gauta iš neteisėtos veiklos. BK 72 straipsnis neįtvirtina reikalavimo konfiskuojant turtą nustatyti priežastinį ryšį tarp konkrečių gautų pajamų ir padarytos nusikalstamos veikos. Tačiau teismai, skirdami turto konfiskavimą, įrodinėja pajamų iš nusikalstamos veikos gavimo faktą. Praktikoje pasitaiko atvejų, kai teismai (įvairių instancijų) neįrodo gautų pinigų ryšio su nusikalstama veika, tačiau juos konfiskuoja. Tokiu būdu, konfiskuojamos asmens teisėtos pajamos ir taip pažeidžiama asmens teisė į nuosavybę. Nors EŽTT nedeklaruotų pinigų nevertina kaip kontrabandos nusikalstamos veikos padarymo rezultato, nes jie uždirbti teisėtai, tiesiog neatlikta formali procedūra - nepateikta deklaracija ir todėl netaiko turto konfiskavimo, tokios praktikos Lietuvos teismai ne visuomet laikosi. Tam tikrais atvejais, teismų praktikoje skiriamas dalinis gautų pajamų konfiskavimas.

3.3. Konfiskuojant turtą pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 1 punktą, būtina įrodyti kategoriją „žinojo“ reiškia akivaizdžią tyčią, tuo tarpu „turėjo ir galėjo žinoti“ reiškia nerūpestingumą, neatsargumą, neatidumą, kuris vertinamas remiantis visomis objektyviomis ir subjektyviomis aplinkybėmis. Teismų praktikoje vertinama ir tai, ar trečiasis asmuo galėjo tikėtis būtent nusikaltimo, o ne administracinio nusižengimo. LAT suformavo praktiką, kad pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 1 punktą, transporto priemonės iš lizingo bendrovių neturi būti konfiskuojamos, nors žemesniųjų instancijų teismai tokios praktikos ne visuomet laikosi.

3.4. Formulotė, kad trečiasis asmuo „žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti“ pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 2-4 punktus - preziumuojama todėl, jog atsiranda tam tikras pavojus konfiskuoti turtą iš sąžiningo trečiojo įgijėjo. Praktikoje, konfiskuojant turtą pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 2 punktą, teismai kartais lakoniškai, nemotyvuojant konstatuoja, kad turtas įgytas apsimestinio sandorio būdu, be to, neįrodinėja tikrosios sandorio šalių valios.

3.5. Nors remiantis BK 72 straipsnio 4 dalies 3 punktu, formulotė „žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti“ neturi būti įrodinėjama, teismai ją taiko, be to, klaidingai nurodo, kad turtas konfiskuotinas pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 1 punktą, nors turto savininkas šeimos narys ar artimas giminaitis. Tai, kad konfiskuotinas turtas priklauso bendrai sutuoktiniams nėra

pagrindas jo nekonfiskuoti. Tačiau žemesnių instancijų teismai, ne visuomet laikosi tokios LAT suformuluotos pozicijos.

3.6. Turto konfiskavimas iš juridinių asmenų galimas dviem atvejais : pirmuoju pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 4 punktą ir antruoju - pagal BK 72 straipsnio 4 dalies 5 punktą. Pirmuoju atveju, numatytas siauresnis, palyginus su antruoju atveju ratas vadovaujančių asmenų, kurių perduotas turtas gali būti konfiskuotinas. Tačiau, antruoju atveju negali būti konfiskuotas turtas ir iš šių asmenų šeimos narių ir giminaičių, kas įmanoma pirmuoju atveju. Formulotė, kad kaltininkas „žinojo ar turėjo ir galėjo žinoti“, kad šis turtas yra BK uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas įrodinėjama tik antruoju atveju. Praktikoje pasitaiko atvejų, kai juridiniam asmeniui priklausantis turtas konfiskuojamas prilyginant jį įmonės vadovo ar savininko turtui.

3.7. Iš antrą kartą už analogišką nusikaltimą nuteisto asmens, padariusio nusikaltimą su ta pačia transporto priemone, kuri jau pirmo teismo sprendimu yra konfiskuota (priklauso valstybei) turi būti išieškoma šios transporto priemonės vertė. Iš trečiojo asmens turto vertė gali būti konfiskuojama tik, jei turtas perleistas nesąžiningais tikslais, kuriuos numato BK 72 straipsnio 4 dalies 1-5 punktai.

Įstatymų leidėjui rekomenduotina :

1. Papildyti BK 72 straipsnio 4 dalies 2 punktą išdėstant jį sekančiai: „, 2) šis turtas jam buvo perleistas sudarius apsimestinį ar tariamą sandorį“.

2. Papildyti BK 72 straipsnio 4 dalies 3 punktą išdėstant jį sekančiai: „, 3) šis turtas jam buvo perleistas kaip kaltininko šeimos nariui ar artimajam giminaičiui, kai perleisdamas turtą kaltininkui ar kitiems asmenims, jis žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas bus naudojamas šio kodekso uždraustai veikai daryti“.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000-10-25, Nr. 89-2741.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002-04-09, Nr. 37-1341.
3. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. *TAR*, 2015-07-10, Nr. 11216.
4. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002-07-19, Nr. 73-3084.
5. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000-09-06, Nr. 74-226.
6. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000-07-31, Nr. 64-1914.
7. Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000-10-31, Nr. 92-2883.
8. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 3, 67, 72, 190 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 72-3, 189-1 straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2010-12-11, Nr. 145-7439, 2010 m. gruodžio 2 d. Nr. XI-1199.
9. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 42, 67 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 72-4 straipsniu įstatymas. *TAR*, 2020-11-18, Nr. 24238.
10. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 68, 281 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 281-1 straipsniu įstatymas”. *TAR*, 859 (2019).
11. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 120, 121 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 134-1 straipsniu įstatymas. *TAR*, 2019-01-21, Nr. 868.
12. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2015 m. gruodžio 1 d. įsakymas dėl rekomendacijų dėl kardomųjų priemonių, išskyrus suėmimą, skyrimo ikiteisminio tyrimo metu tvarkos ir nustatytų sąlygų laikymosi kontrolės patvirtinimo Nr. I-306 *TAR*, 2015-12-01, Nr. 19096.
13. Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2018 m. birželio 27 d. įsakymas Nr. I-219 dėl rekomendacijų dėl turto tyrimo patvirtinimo. *TAR*, 2018-06-28, Nr. 10681.
14. Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2018 m. lapkričio 22 d. įsakymas Nr. I-362 dėl Rekomendacijų dėl baudžiamosios atsakomybės juridiniams asmenims taikymo patvirtinimo. *TAR*, 2018-11-23, Nr. 18910.

15. Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2019 m. balandžio 3 d. Nr. I-117 įsakymas dėl Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2015 m. gruodžio 1 d. įsakymo Nr. I-306 dėl rekomendacijų dėl kardomųjų priemonių, išskyrus suėmimą, skyrimo ikiteisminio tyrimo metu tvarkos ir nustatytų sąlygų laikymosi kontrolės patvirtinimo pakeitimo.

Specialioji literatūra:

16. Abramavičius, A. et al. (2004). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis* (1-98 str.). Vilnius: Teisinės informacijos centras.
17. Aganauskas, T. (2009). *Bausmės paskirtis ir jos įgyvendinimo būdai*. Magistro darbas. Mykolo Romerio universitetas.
18. Bezborodov, A. B. i Zarubin A. V. (2015) *Inye mery ugovno-pravovogo haraktera. Ponjatie, priznaki i vidy*. Učebnoe posobie, Sankt-Peterburg.
19. Bikelis S. ir kt. (2014). *Kad nusikaltimai neapsimokėtų. Tradiciniai ir modernūs turto konfiskavimo mechanizmai*. Vilnius: Justitia.
20. Bikelis, S. (2013). Permaštant sankcijas už kontrabandą: proporcingumo problema (II). Konfiskavimo ir mokestinių priemonių taikymo klausimai. *Teisės problemos* 79, 1.
21. Būdvytis, G. (2012). Išimtinių aplinkybių anatomija arba teisingumo principo samprata ir jo įgyvendinimas bausmių skyrimo procese. *Socialinių mokslų studijos* Nr. 4(3).
22. Daukšaitė, I., Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. (2015). *Teismų praktika korupcijos bylose: kai kurie Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją nuostatų dėl bausmių juridiniams asmenims skyrimo ir turto konfiskavimo įgyvendinimo aspektai. Mokslo studija*. Vilnius: Teisės institutas.
23. Drakšas, R. (2004). Baudžiamojo poveikio priemonės kaip baudžiamosios atsakomybės realizavimo forma. *Teisė*, 50.
24. Drakšas, R. (2016). Teisingumo principas skiriant bausmę. *Teisės apžvalga*, Nr. 2 (14) 2016.
25. Drakšas, R. (2019). Išplėstinis turto konfiskavimas demokratinėje visuomenėje. *Jurisprudencija* Nr. 26 (2).
26. Drakšienė, A. ir Drakšas, R. (2008). *Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius, Eugrimas.

27. Goda, G. (2003). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I-IV dalys* (1-220 straipsniai). Vilnius: Teisines informacijos centras.
28. Hamran, L. (2016). Confiscation of Proceeds from Crime: a Challenge for Criminal Justice? Iš *Democracy and Rule of Law in the European Union*, Flora A.N.J. Goudappel ir Ernst M.H. Hirsch Ballin. The Hague: T.M.C. Asser Press.
29. Jurgelaitienė, G. (2001). *Recidyvinio nusikalstamumo prevencija Lietuvos Respublikoje*. Daktaro disertacijos santrauka: socialiniai mokslai: Lietuvos teisės universitetas. Vilnius.
30. Karimov, È.T.O. (2012). Obšaja i special'naja prevencija kak cel' nakazanija, *Vektor nauki* 3 (21).
31. Kavoliūnaitė, E.(2008). Turto konfiskavimas: reguliavimo tikslai ir teisinės prielaidos taikyti išplėstinį turto konfiskavimą Lietuvoje. *Teisės problemos* 1 (59).
32. Levon, J. (2013) Baudžiamojo poveikio priemonių instituto atsiradimas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. *Teisė* 88.
33. Levon, J. (2015). *Įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą kaip baudžiamojo poveikio priemonė*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas.
34. Lietuvių kalbos žodynas. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/?zodis=priemon%C4%97&id=22255620000>
35. Lietuvių kalbos žodynas. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/?zodis=poveikis&id=22225910000>.
36. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 metų veiklos apžvalga. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.apeliacinis.lt/doclib/ed6nu5dejwyh6qh189kjj6zgjjbj4hbs>.
37. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 281 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 120, 121 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 134(1) straipsniu įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 71, 420, 422, 423, 424, 427 ir 603 pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas.
38. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 42 ir 67 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 724 straipsniu įstatymo ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 342 ir 357 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų aiškinamasis raštas Reg. Nr. 19-159, 2019-01-10.
39. *Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai 2019 m.* Vilnius, 2020. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2020/03/teismai2020.pdf>.

40. Losis, E. (2010). *Procesinės prievartos priemonės baudžiamajame procese*. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas.
41. Luneev, V. V. (2021). *Prestupnost' XX veka : mirovye, regional'nye i Rossijskie tendencii: Monografija*. Izdatel'stvo: Horma.
42. Papirtis, L.V., et al. (2005). *Civilinė teisė, bendroji dalis, II tomas. Vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
43. Paužaitė, R. (2008). Turto konfiskavimo ir nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo santykis, *Jurisprudencija* Nr. 11(113).
44. Piesliakas, V. (2008). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga*. Vilnius: Justitia, 2008.
45. Piesliakas, V. (2011). Neteisėtu būdu gautų pajamų konfiskavimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje: siekiai ir realybė. *Jurisprudencija*, Nr. 18 (2).
46. Pranka, D. Ir Gelžinytė, V. (2017). Baudžiamojo poveikio priemonės įmokos į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą teisinio reguliavimo problemos. *Teisės problemos* Nr. 2 (94).
47. Sakalauskas, G. (2010). Įkalinimo tikslų labirintuose. Iš *Bausmių vykdymo sistemos teisinis reguliavimas ir perspektyvos Lietuvos Respublikoje* (vyr. moksl. red. Gintaras Švedas). Vilnius: Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, 2010.
48. Soloveičikas, D. (2005). Bausmės tikslų pritaikymo juridinio asmens koncepcijai problematika. Vilniaus universitetas. *Teisė*, Nr.56.
49. Širjaev, V. F. (2000). *Nakazanie v sisteme mer ugovovno-pravovogo vozdejstvija: soderžanie, problemy soveršenstvovaniya*. Dis. kand. jurid. nauk. Jaroslavl', 2000.
50. Šulija, g. (2004). Turtinių bausmių reforma naujajame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. *Jurisprudencija* 52,44.
51. Švedas G. ir Veršekys P. (2017). Lietuvos baudžiamoji teisėkūra, teismų praktika ir mokslas 2003–2016 metais. 1 dalis. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso Bendrosios dalies pataisų kiekybinis ir kokybinis tyrimas. Iš Švedas G. et al. *Lietuvos respublikos baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai Monografija*. Vilniaus universiteto leidykla.
52. Švedas G., ir Levon J. (2017). III skyrius. Atskirų Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso Bendrosios dalies skyrių vertinimas. 9 dalis. IX skyriaus „Baudžiamojo poveikio priemonės ir jų skyrimas“ vertinimas“. Iš Švedas G. et al. *Baudžiamojo*

kodekso Bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai. Monografija.
Vilniaus universiteto leidykla.

53. Temirkhanov, M.A. (2013). Special prevention as the purpose of criminal punishment. *Čelovek: prestuplenie i nakazanie.*, № 4 (83).
54. Truncevskij, Ju. V. (2015). Klassifikacija mer ugotovno-pravovogo vozdejstvija, Finansovoe pravo i upravlenie No.2.
55. Zvonov, A. V. (2015). Cistema mer ugotovnopravovogo vozdejstvija: sušnost' i soderžanie, *Čelovek: prestuplenie i nakazanie.*

Teismų praktika:

Tarptautinių teismų praktika:

56. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. vasario 5 d. sprendimas byloje Gabrić prieš Kroatiją, pareiškimo Nr. 9702/04/.
57. European Court of Human Rights Case Of G.I.E.M. S.R.L. and others v. Italy. Applications nos. 1828/06 and 2 others – see appended list. 28 June 2018.
58. European Court of Human Rights 6 April 2008 case of Ismayilov v. Russia Application no. 30352/03.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktika:

59. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 15 d., bylos Nr. 19/06-20/06.
60. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. spalio 30 d. nutarimas. Valstybės žinios, 2008, Nr. 126-486.
61. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. balandžio 10 d., bylos Nr. 27/08-29/08-33/08
62. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. bylos Nr. 3/2009-24/2009-37/2009-1/2010-3/2010-4/2010-5/2010-11/2010-17/2010-26/2010-45/2010-57/2010-58/2010-59/2010-60/2010-61/2010.
63. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. gruodžio 6 d. bylos Nr. 43/2011.
64. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. kovo 15 d. nutarimas Nr. KT4-N3/2017, bylos Nr. 14/2015-1/2016-2/2016-14/2016-15/2016.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo praktika:

65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-636/2007.

66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 28 d. nutartis byloje Nr. 2K-449/2007.
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-83/2010.
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 18 d. teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga AB-32-1. (Teismų praktika 32).
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-103/2010.
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-500/2010.
71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-547/2010.
72. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-260/2013.
73. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-565/2014.
74. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-210-942/2015.
75. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-130-699/2015.
76. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2AT-83-942-2015.
77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-18-469/2016.
78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-49-788/2016.
79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-291-699/2016.
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-304-976/2016.
81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-34-699/2018.

82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-80-511/2018.
 83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-79-511/2018.
 84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-114-1073/2018.
 85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-118-511/2018.
 86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 3 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-502-448/2019.
 87. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-144-628/2018.
 88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-287-1073/2018.
 89. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 30 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-315-303/2018.
 90. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-320-693/2018.
 91. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-53-1073/2019.
 92. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-45-788/2019.
 93. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-67-942/2019.
 94. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-104-1073/2019.
 95. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-511/2021.
- Lietuvos Respublikos apeliacinio teismo praktika:
96. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1A-357-495/2016.
 97. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2A-787-157/2016.

98. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-355-453/2017.
99. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-119-165/2017.
100. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-160-518/2018.
101. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-365-318/2018.
102. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-36-449/2019.
103. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-138-1076/2019.
- Lietuvos Respublikos apygardos teismų praktika:
104. Kauno apygardos teismo 2015 m. balandžio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-338-593/2015.
105. Kauno apygardos teismo 2017 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-546-634/2017.
106. Kauno apygardos teismo 2018 m. sausio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-57-493/2018.
107. Kauno apygardos teismo 2018 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-258-290/2018.
108. Kauno apygardos teismo 2019 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-145-594/2019.
109. Kauno apygardos teismo 2020 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-310-594/2020.
110. Klaipėdos apygardos 2017 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-130-557/2017.
111. Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. gruodžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-336-651/2017.
112. Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. gegužės 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-163-651/2018.
113. Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-231-557/2019.

114. Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. sausio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-29-380/2020.
115. Panevėžio apygardos teismo 2017 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-236-334/2017.
116. Panevėžio apygardos teismo 2019 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-218-581/2019.
117. Šiaulių apygardos teismo 2017 m. spalio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-260-744/2017.
118. Šiaulių apygardos teismo 2019 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-35-300/2019.
119. Vilniaus apygardos teismo 2017 m. spalio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-493-654/2017.
120. Vilniaus apygardos teismo 2017 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-602-1020/2017.
121. Vilniaus apygardos teismo 2017 m. gegužės 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-242-870/2017.
122. Vilniaus apygardos teismo 2017 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-436-211/2017.
123. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-55-195/2018.
124. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-101-209/2019.
125. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-567-873/2019.
126. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-159-654/2019.
127. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-677-211/2019.
128. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. sausio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-111-891/2018.

Lietuvos Respublikos apylinkės teismų praktika:

129. Akmenės rajono apylinkės teismo 2016 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. T-46-1022/2016.

130. Alytaus apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1222-970/2018.
131. Alytaus apylinkės teismo 2019 m. spalio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-865-791/2019.
132. Kauno apylinkės teismo 2016 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. T-1152-573/2016.
133. Klaipėdos apylinkės teismo 2019 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje e2-93-512/2019.
134. Marijampolės apylinkės teismo 2018 m. gruodžio 13 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1353-1021/2018.
135. Marijampolės apylinkės teismo 2019 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1100-610/2019.
136. Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1259-900/2018.
137. Šiaulių apylinkės teismo 2019 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-222-287/2019.
138. Šiaulių apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-2126-1113/2019.
139. Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. vasario 28 d. baudžiamasis įsakymas Nr. E1-518-287/2020.
140. Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-369-322/2020.
141. Tauragės apylinkės teismo 2020 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. E1-558-799/2020.
142. Vilniaus apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-3526-990/2018.
143. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 rugsėjo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. T-968-827/2019.
144. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. spalio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-2231-1131/2020.
145. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. T-534-957/2020.

146. Vilniaus regiono apylinkės teismo 2020 m. birželio 25 d. baudžiamasis įsakymas Nr. E1-951-213/2020.
147. Vilkaviškio rajono apylinkės teismo 2013 m. lapkričio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-239-633/2013.

SANTRAUKA

Baudžiamojo poveikio priemonės: samprata ir skyrimo problematika

Jonas Paukštis

Magistro darbe, remiantis aktualiais teisės aktais, mokslininkų padarytomis išvadomis doktrinoje ir teismų praktikoje pateikiamais išaiškinimais nagrinėjama baudžiamojo poveikio priemonių samprata ir jų skyrimo problematika. Ši tema atskleidžiama per baudžiamojo poveikio priemonių sampratos *in genere*, baudžiamojo poveikio priemonių tikslų, jų rūšių bei dviejų, Lietuvos teismų praktikoje dažniausiai skiriamų, baudžiamojo poveikio priemonių - uždraudimo naudotis specialia teise ir turto konfiskavimo, analizę. Atlikta analizė leido padaryti išvadas susijusias su baudžiamojo poveikio priemonių, kaip savarankiško, atsieto nuo bausmių instituto esme, suprantant jas kaip šalia bausmių egzistuojančią baudžiamosios atsakomybės realizavimo formą. Uždraudimo naudotis specialia teise analizė atskleidė specialiosios teisės atėmimo termino skaičiavimo praktines problemas, šios baudžiamojo poveikio priemonės ir kardomosios priemonės specialiosios teisės sustabdymo turinio tapatumą. Turto konfiskavimo analizė leido nustatyti nusikaltimo įrankio ir priemonės tapatinimo problemą, gautų pinigų ryšio su nusikalstama veika įrodymo sudėtingumą, nepagrįstą turto konfiskavimą (juridinio asmens turto atveju) ir priešingai – nekconfiskavimą (turto priklausančio bendrai sutuoktiniams), kartais pasitaikantį EŽTT bei LAT praktikos nesilaikymą bei teisinio reglamentavimo dėl turto konfiskavimo sudarius tariamą sandorį trūkumą. Atskleista ir tai, kad sumaišties praktikoje kelia kategorija trečiasis asmuo „žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti“, kuri tam tikrais atvejais neturi būti įrodinėjama, tačiau teismai ją vis vien įrodinėja. Atsižvelgiant į tyrimo rezultatus, įstatymų leidėjui siūlytina pakeisti ir papildyti BK 72 straipsnio nuostatas.

SUMMARY

Penal measures: the concept and problems of imposition

Jonas Paukštis

The master's thesis examines the concept of penal measures and the problems of their imposition, based on the relevant legislation, the conclusions made by scientists and thorough explanations provided in the doctrine and case law. This topic is examined through the analysis of the concept of penal measures *in genere*, the objectives of penal measures, their types, and the two most frequently imposed penal measures in Lithuanian case law, i.e. prohibition to exercise a special right and confiscation of property. The performed analysis allowed to draw conclusions related to the essence of penal measures as an independent institute, separated from punishment, understanding them as a form of realization of criminal liability coexisting with punishments. The analysis of the prohibition to exercise the special right revealed practical problems in calculation of the duration of deprivation of the special right, the identical nature of the essence of this penal measure and that of the pre-trial supervision measure - suspension of the right to exercise the special right. The analysis of the confiscation of property revealed the problem of failure to differentiate between the tool and instrumentality of a crime, the complexity of proving the connection of the money received with the crime, unjustified confiscation of property (in the case of a legal person) and non-confiscation (joint espousal property), as well as occasional non-compliance with the case law of ECtHR and the Supreme Court of Lithuania, and lack of regulation on confiscation of property in case of a sham transaction. It is also revealed that confusion in practice is also caused by the category "Third Party knew or should have known and could have known", which in some cases does not have to be proved, but courts are trying to prove it anyway. Taking into account the results of the research, it is recommended that the legislator amend and supplement the provisions of Article 72 of the Criminal Code.